

Motion till riksdagen 2019/20:3341

av **Ebba Busch Thor m.fl. (KD)**

Kristdemokraternas budgetmotion för 2020 Ett Sverige att lita på – trygghet och välfärd

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut.....	3
1 Ett Sverige att lita på – trygghet och välfärd.....	3
2 Bedömning av det ekonomiska läget.....	5
3 Kristdemokraternas ekonomiska politik.....	8
4 Kommunernas stora utmaningar.....	12
5 Fler jobb och mer företagande.....	12
6 En arbetsmarknad där alla får plats	14
7 Skattesänkningar för alla – mer till de som jobbar.....	26
8 Stärk familjerna	29
9 En hälso- och sjukvård som klarar behoven.....	33
10 Åtgärder för att återupprätta intentionen med LSS	40
11 Att åldras i trygghet och värdighet	43
12 Ett fungerande rättsväsende.....	52
13 Sociala insatser mot gängkriminalitet	56
14 En skola där ingen lämnas efter.....	60
15 Reformerna för fler bostäder	65
16 Försvaret behöver stärkas	76
17 En förbättrad migrations- och integrationspolitik	78
18 Det civila samhället	82
19 En landsbygd med självförtroende	86
20 Politiskt ansvar för miljön och klimatet	90
21 Viktiga infrastruktursatsningar för hela Sverige	92

22 Sammanhållning över gränserna	94
23 Finansiering	96
24 Den offentliga sektorns finanser.....	99
25 Förslag till utgiftsramar	101
26 Beräkning av statsbudgetens inkomster	110

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som föreslås i avsnitt 3–21 i motionen.
2. Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget 2020–2022 enligt förslaget i tabell 2 i motionen.
3. Riksdagen beslutar om fördelning av utgifter på utgiftsområden och övriga utgifter för 2020 enligt förslaget i tabell 13 i motionen.
4. Riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2021 och 2022 enligt förslaget i tabell 14 som riktlinje för regeringens budgetarbete.
5. Riksdagen godkänner beräkningen av inkomsterna i statens budget för 2020 enligt förslaget i tabell 15 i motionen samt ställer sig bakom att regeringen ska återkomma med lagförslag i överensstämmelse med denna beräkning och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen godkänner den preliminära beräkningen av inkomster i statens budget för 2021 och 2022 enligt förslaget i tabell 16 i motionen som riktlinje för regeringens budgetarbete.

1 Ett Sverige att lita på – trygghet och välfärd

Sverige är ett land med stora möjligheter, men vi har också omfattande samhällsproblem som växer i styrka. Antalet skjutningar med dödlig utgång har mer än fördubblats de senaste åren. 123 000 sjuka människor har stått i kö olagligt länge för ett första vårdbesök eller en operation. Många äldre får inte plats på äldreboende och personalen vittnar om arbetsvillkor som orsakar ohälsa och skadar omsorgen om de äldre.

Vid sidan om sådana uppenbara problem finns också långvariga och mer låg-intensiva. Var sjunde person över 85 år lever socialt isolerad i ensamhet. Den fysiska inaktiviteten bland barn och unga ökar och orsakar problem på kort och lång sikt, samtidigt som den psykiska ohälsan växt kraftigt de senaste decennierna.

Dessutom dras samhället isär på olika sätt – när de som är utomeuropeiskt födda eller saknar gymnasieutbildning har svårt att få jobb medan de flesta andra tillhör en arbetsgemenskap. När de som bor i glesbygd inte upplever att samhällets grundservice finns på plats när den behövs. När 44 000 barn växer upp i familjer som under långa perioder inte har råd att betala de mest nödvändiga utgifterna.

Många av dessa problem behöver lösas ute i kommunerna och regionerna. Men många kommuner går redan på knäna. De möter en demografisk chock när de ställs inför att antalet personer över 80 år ökar med 36 procent under denna och nästa mandatperiod, samtidigt som de åldersgrupper som jobbar växer mycket långsammare. Till 2026 behövs 26 000 nya äldreboendeplatser och 200 000 personer behöver rekryteras till välfärden, utöver de 300 000 pensionsavgångar som måste ersättas. Därutöver har kommuner som tagit ett långt större ansvar än andra för flyktingar fått ökade kostnader.

Samtidigt går svensk ekonomi in i en avmattningsfas och ett antal osäkerhetsfaktorer riskerar att både snabba på och fördjupa en konjunkturedgång.

I detta läge håller inte en spretig överenskommelse som styrroder. Den icke-agenda som januaripartierna nu driver riskerar att dra isär samhället ytterligare, när reformer och budgetposter drar åt olika håll och ibland till och med motverkar varandra. Dessutom tar nu reformer med lägre angelägenhetsgrad tid, kraft och resurser. Januaripartierna klarar inte av att prioritera välfärd och trygghet. Deras överenskommelse ser mer till de partiinterna behoven än till Sveriges behov.

Nu behövs en tydlig politisk inriktning för Sverige som lägger det mindre angelägna åt sidan. Bara så kommer vi hitta den politiska orken att genomföra de strukturellt riktiga reformer som möter alla de problem samhället står inför.

Kristdemokraternas vision är samhällsgemenskap. Mellan stad och land, mellan de som har mycket och de som har lite, mellan de som är födda här och de som kommit hit senare i livet. Vi vill se ett välfärdslofte att lita på, där vården och omsorgen finns där för den som behöver och där vi alla kan gå trygga på gator och torg, oavsett var vi bor. Där vi ger barn och unga goda uppväxtvillkor och där äldre inte lämnas till ensamhet och isolering.

Ett samhälle som är större än staten, men som inte heller bärs upp bara av den enskilde. Som har sin bärkraft i gemenskaperna – i familjerna, föreningarna, församlingarna. Där vi ser företag som grunden för vårt välstånd och där civilsamhället är en kraft som räknas med i att möta de stora samhällsproblemen.

Vårt förslag till statsbudget innehåller därför stora resurstillskott till vård, omsorg, socialtjänst och rättsväsende för att säkra välfärd och trygghet för alla. Vi genomför strukturellt riktiga reformer för att rusta Sverige för sämre tider.

Vi ser krisen i kommunerna. Utöver särskilda satsningar på fler vård- och boendeplatser och bättre villkor för välfärdens personal föreslår vi att kommunsektorn får ytterligare generella tillskott och vi föreslår jobbreformer som på sikt förbättrar kommunernas ekonomi.

Vi lägger långt mer än regeringen på rättsväsendets myndigheter och genomför flera förslag för att stoppa rekryteringen av unga till kriminalitet. Vi har en rad förslag på hur vi ökar möjligheterna för de som bor i glesbygd att få tillgång till den samhällsservice de har rätt att vänta sig. Och våra skattesänkningar görs inte bara för de knappt fem procent med högst inkomster, utan för alla.

Vi vill skapa fler jobb för de som står utan, genom skattereformer som gör det mer lönsamt att arbeta och får fler jobb att växa fram. Vi vill lösa kompetensbristen genom drivkrafter som får de som orkar och vill att jobba ett par år extra och som får unga att utbilda sig och snabbare komma i jobb. Vi vill se sänkta marginalsatser så att fler finner det mödan värt att utbilda sig och göra karriär, inte minst inom välfärdsyrkena. Och att kraftfulla reformer genomförs på bostadsmarknaden så att fler kan flytta till den plats där utbildningen eller jobbet finns.

Samtidigt som vi genomför reformer för att lösa problem här och nu lägger vi fokus på förebyggande åtgärder som ökar människors livskvalitet, men också avlastar välfärdens verksamheter. Genom att barn rör sig mer, genom att äldre snabbare får flytta till ett boende med gemenskapsmöjligheter, genom att utbilda mer vårdpersonal och genom att sätta in insatser för unga i riskzonen innan de fastnar i kriminalitet.

Regeringens förslag till budget har inte tillräckligt fokus på verkligheten och problemen inom välfärden och tryggheten. Den saknar också de reformer som krävs för att stärka de gemenskaper som är grunden för ett gott samhälle. Den löser inte de problem som människor möter i sin vardag. Vårt alternativ har ett annat fokus – vi sätter

välfärd och trygghet före annat. Och vi vill genomföra reformer som stärker samhällsgemenskapen. Det är vad Sverige behöver nu.

2 Bedömning av det ekonomiska läget

Den svenska ekonomin har gått in i en avmattningsfas. BNP ökade förvisso under andra kvartalet i år, tack vare att hushållens konsumtion kompensterade för nedgången i bruttoinvesteringar, men tillväxtökningen var mindre än väntat. En tillbakablick på de senaste fyra kvartalens BNP-tillväxt uppvisar dessutom en relativt svag utveckling i ett historiskt perspektiv.

Nedgången i ekonomin syns desto mer på arbetsmarknaden. SCB:s säsongsrensade och utjämnade data visar på en minskning av antalet och andelen sysselsatta, samt en ökning av antalet och andelen arbetslösa. Arbetslöshetsstalet uppgick i augusti till 7,1 procent, vilket placerar Sverige på plats 24 bland EU-länderna, att jämföra med t ex Tjeckien som ligger på förstaplats med en arbetslöshet på cirka 2 procent.

Tyvärr kan situationen på arbetsmarknaden snabbt bli ännu värre. Näringslivet signalerar inte samma brist på arbetskraft som tidigare, och anställningsplanerna inom tillverkningsindustrin som minskat under ett antal kvartal är nu negativa. Tudelelingen mellan de i utsatt ställning (utomeuropeiskt födda, saknar fullständig gymnasieutbildning, har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga eller är 55 år eller äldre) och övriga på svensk arbetsmarknad har vuxit de senaste åren. Detta innebär att den negativa utveckling vi nu ser på arbetsmarknaden kommer kunna skapa svåra problem där de som haft svårt att få jobb i högkonjunktur hamnar i ett långvarigt utanförskap när vi går in i en lågkonjunktur.

Dessutom ser vi en global inbromsning i tillväxt och världshandel, och det finns flera osäkerhetsfaktorer som riskerar att snabba på och/eller fördjupa en konjunkturedgång. Risken för en avtalslös brexit har ökat. Men även med ett avtal på plats riskerar Sverige att påverkas negativt då vi dels har mycket handel med Storbritannien, och dels har stora utbyten i övrigt – inte minst vad gäller arbetskraft. Dessutom förvinner en likasinnad i EU-kretsen när det gäller synen på frihandel och konkurrenskraft, vilket kan påverka tillväxtpöjligheter på sikt. Utöver riskerna kopplade till brexit uppvisas inga framsteg i förhandlingarna gällande handelskonflikten mellan USA och Kina, och utvecklingen på konflikten mellan Iran och delar av omvärlden är svår att förutse. Därutöver finns risk för snabbare inbromsning i världsekonomin i och med ett lågt internationellt ränteläge i kombination med svaga statsfinanser i många europeiska länder.

Den globala inbromsningen i tillväxt och världshandel får konsekvenser för export och tillverkningsindustri i en öppen ekonomi som Sverige, vilket märks på minskad exportordergång och ett försvagat stämmningsläge. Konjunkturinstitutets mätningar visar att tillförsikten i tillverkningsindustrin har fallit särskilt snabbt den senaste tiden. Industrins utveckling kommer också sätta tonen för nästa års stora avtalsrörelse och påverka löne- och inflationsutveckling, i ett läge där Riksbanken redan har svårt att nå inflationsmålet.

Samtidigt som vi ser indikationer på en dystrare utveckling är resursutnyttjandet och sysselsättningsgraden fortsatt relativt hög, vilket ställer särskilda krav på en klokt avvägd budget – både i omfattning och innehåll – som inte bränner krutet för sämre

tider för tidigt, men som inte heller stramar åt för hårt och bidrar till en snabbare konjunkturedgång.

Vad gäller de offentliga finanserna klarade Sverige den ekonomiska nedgången i finanskrisens spår bättre än de allra flesta jämförbara länder. Avgörande skäl till att vi klarade krisen väl var dels det finanspolitiska ramverket, inklusive överskottsmålet, och dels alliansregeringens strukturreformer och återhållsamhet som gjorde att Sverige gick in i finanskrisen med tillräckliga säkerhetsmarginaler.

Kristdemokraterna välkomnade därför den överenskommelse som slöts mellan sju partier i riksdagen om ett nytt finanspolitiskt ramverk, och som nu träder i kraft. Överenskommelsen innebär fortsatt fokus på ansvar för de offentliga finanserna och beredskap för nya kriser. Principen om överskott i de offentliga finanserna ligger fast, och kompletteras med ett nytt skuldankare. Med det nya finanspolitiska ramverket säkerställs dels att sparandet över en konjunkturcykel ska vara positivt, dels att den totala skuldnivån ska vara så pass låg att tillräckliga marginaler finns för att understödja ekonomin när nästa kris slår till. Därigenom är överskottsmålet förenligt med en finanspolitik som kan motverka konjunktursvängningar. Då säkras hållbara offentliga finanser på både kort och lång sikt, samtidigt som finanspolitiken har utrymme att dämpa konjunktursvängningar i ekonomin.

Det är nu centralt att visa politiskt ledarskap och även fortsättningsvis värna svensk ekonomi. Riskerna med ett budgetsamarbete mellan partier som står långt ifrån varandra och inte har en samsyn kring den ekonomiska politiken, är att det blir en utgiftskoalition och att sparandet försvagas utan att strukturellt riktiga reformer genomförs. Dessa risker följer också av att den rödgröna regeringen under förra mandatperioden i högkonjunktur valde att bygga ut det offentliga åtagandet på en rad områden.

Det är nu av stor vikt att reformer som rustar Sverige för sämre tider genomförs skyndsamt, samtidigt som en väl avvägd och ansvarsfull politik som värnar det finanspolitiska ramverket fortsatt är i fokus.

För 2020 bedömer därför Kristdemokraterna att en neutral finanspolitik bör vara riktmärke. Detta för att inte riskera föra en expansiv politik för tidigt i ett avmattningsskede, men samtidigt inte riskera att agera alltför åtstramande i en konjunktur-omvändning. Givet att flera nyckeltal fallit in svagare än väntat det senaste kvartalet bedömer vi dock att det senare – en alltför åtstramande finanspolitik i detta läge – vore mer riskfyllt än en något expansiv sådan, förutsatt att de reformer som genomförs är strukturellt riktiga. En neutral finanspolitik bedöms av Konjunkturinstitutet för nästa år innebära ett reformutrymme på cirka 20 miljarder kronor. Kristdemokraterna bedömer därför att ett väl avvägt reformutrymme bör ligga mellan 22 och 23 miljarder kronor för 2020. Detta innebär en budgetförstärkning om ca 2 miljarder kronor 2020, och att det finansiella sparandet stärks och ligger på 0,4 procent av BNP, att jämföra med regeringens finansiella sparande på 0,3 procent av BNP. Det strukturella sparandet beräknas därmed landa på mellan 0,2 och 0,3 procent av BNP med Kristdemokraternas politik för 2020. Även för 2021 väntas Kristdemokraternas politik förstärka både det finansiella och det strukturella sparandet.

Tabell 1 Bana för offentliga finanser. Procent av BNP om inte annat anges

<i>% av BNP om inte annat anges</i>	2020	2021	2022
Finansiellt sparande regeringen	0,3	0,4	1,2
Strukturellt sparande regeringen	0,2	0,5	1,3
Budgetförstärkningar under prognosperioden i nivå (mdkr)	2	3	0
Budgetförstärkningar under prognosperioden	0,04	0,05	0,00
Finansiellt sparande inklusive budgetförstärkning	0,4	0,5	1,2
Strukturellt sparande inklusive budgetförstärkning	0,2	0,6	1,3

Källa: BP20 samt egna beräkningar.

Det ska dock understrykas att de offentliga finansernas utveckling är svårbedömd. Konjunkturen har ett betydande genomslag på finanserna, men även den potentiella produktionsförmågan och efterfrågans sammansättning i jämvikt är av avgörande betydelse. En mindre justering av prognosen för exempelvis den potentiella produktivitetstillväxten kan få ett betydande genomslag på bedömningen av både det faktiska och det strukturella saldoret i de offentliga finanserna på några års sikt. Även penningpolitikens utveckling är osäker. Konsekvensen av detta är att finanspolitiken måste utformas efterhand i ljuset av ny information.

Utgiftstaket är en viktig del av det finanspolitiska ramverket och utgör en övre gräns för statsbudgetens utgiftsnivå. Genom utgiftstaket ges riksdag och regering förbättrade möjligheter till kontroll och styrning av utgifterna. Kristdemokraterna har tillsammans med Alliansen under den gångna mandatperioden vänt sig emot den förra regeringens mycket kraftiga höjning av utgiftstaken, som både möjliggjorde en kraftig utgiftsexpansion, men också i praktiken medförde att utgiftstaken förlorade sin styrande effekt.

Om de kraftigt ökade skatteintäkterna som har finansierat de ökade utgifterna skulle visa sig vara tillfälliga eller medföra en försvagning i arbetade timmar kommer det att kräva åtstramningar längre fram. Dessa riskerar att leda till neddragningar i välfärden eller nya skattehöjningar som slår mot jobb och företagande.

Enligt de riktlinjer som finns bör en buffert för oförutsedda händelser lämnas obudgeterad under utgiftstaket för nästkommande budgetår. Hur stort budgetutrymmet för reformer på utgiftssidan slutligen blir beror bland annat på hur stor del av budgeteringsmarginalen som under de kommande åren tas i anspråk av oförutsedda utgiftsökningar, t.ex. till följd av öknings av volymer i de rättighetsbaserade transfereringssystemen eller den makroekonomiska utvecklingen. Regeringens utgiftstak har kritiserats av bland annat Finanspolitiska rådet för att vara så högt satta i slutet av prognosperioden att den styrande effekten av taken helt gått förlorad. Kristdemokraternas utgiftstak är lägre än regeringens och minskar som andel av BNP, medan regeringens ligger på en konstant nivå i förhållande till BNP.

Tabell 2 Förslag till utgiftstak. Miljarder kronor om inte annat anges

	2020	2021	2022
Regeringens utgiftstak	1 392	1 443	1 502
Utgiftstak (KD)	1 382	1 430	1 480
Takbegränsade utgifter (KD)	1 361	1 401	1 436
Budgeteringsmarginal, minimum (KD)	20	28	43
Budgeteringsmarginal, % av takbegränsade utgifter (KD)	1,50%	2,00%	3,00%
Utgiftstak som andel av BNP (KD)	26,92%	26,83%	26,70%

Källa: BP20 samt egna beräkningar.

3 Kristdemokraternas ekonomiska politik

Kristdemokraterna vill ha en ekonomisk politik som stödjer ett samhälle där varje människas förmåga tas tillvara och som underlättar för alla att gå från utanförskap till arbete. Den ekonomiska politiken ska också skapa förutsättningar för människor att bygga goda relationer och känna trygghet och tillit.

Kristdemokraterna vill skapa förutsättningar för ett samhälle med god ekonomisk tillväxt och ett företagsklimat som står sig starkt i den allt hårdare globala konkurrensen. En välfungerande ekonomisk politik ger oss resurser att satsa på välfärden, såsom en god vård och omsorg och en bra skola. Med genomtänkta reformer kring arbetsmarknaden och i skattepolitiken kan vi förbättra människors möjlighet att lämna arbetslöshet och utanförskap. Den ekonomiska politiken ska också stärka familjerna och det civila samhället, vilket är en grund för ett samhälle byggt på gemenskap där människor känner tillit till varandra.

Sverige går nu in i en avmattningsfas. Tack vare alliansregeringens tidigare jobbreform, låg ränta och en stark omvärld har vi åtnjutit en lång tid av högkonjunktur med hög sysselsättning och stark tillväxt. Men under ytan finns betydande problem och stora utmaningar som regeringen har stått alltför passiv inför. Tudelningen på arbetsmarknaden är stor och trots den långa högkonjunkturen står stora grupper fortfarande långt ifrån arbetsmarknaden. Tryggheten brister bland annat på grund av en polisorganisation som är för liten och fungerar för dåligt. Tillgängligheten i vården och omsorgen har tyvärr försämrats de senaste åren och fortsätter att försämrats. Reformerna som kan korta köerna och säkra en jämlik vård i hela landet inom sjukvården behöver nu komma på plats. Äldreomsorgen behöver såväl resurser som reformer för att kunna bibehålla och höja kvaliteten, förbättra arbetsvillkoren för personalen och öka inflytandet för den enskilde. Den budget som Kristdemokraterna, tillsammans med Moderaterna, fick igenom i riksdagen hösten 2018 innebär att införandet av många viktiga reformer har påbörjats. Riskerna är dock stora att januaripartierna inte klarar av att hålla samma fokus på att lösa samhällsproblemen och genomföra de ibland svåra, men strukturellt riktiga, reformerna. Budgetpropositionen för 2020 visar tyvärr på bristande politiskt ledarskap och en oförmåga att prioritera det som är viktigt. Januaripartierna har satt sina partiinterna behov framför Sveriges.

Många av de som lämnas efter, utanför arbetsmarknaden, är nyanlända som ofta saknar gymnasieutbildning och har bristande språkkunskaper. Samtidigt förändras också jobbens karaktär snabbt på arbetsmarknaden. En allt större del av jobben kräver högre utbildning och specialistkompetens. För att kunna inkludera fler finns ett behov av både mer yrkesutbildning och fler jobb som inte kräver höga kvalifikationer. De behövs för att alla människor, inte minst de som nyligen kommit till Sverige, ska få tillgång till den svenska arbetsmarknaden. Historiskt många människor befinner sig nu på flykt undan förtryck och krig. Många har sökt och fortsätter att söka sig till Sverige. Det är en moralisk plikt och en självklarhet att ta emot människor på flykt. Men det skapar också utmaningar för vårt samhälle när en stor grupp människor ska integreras. Arbetsmarknaden blir allt mer tudelad och allt fler arbetslösa befinner sig i en utsatt ställning. Denna tudelning riskerar att fördjupas, med mänskliga, sociala och ekonomiska följder, om inte omfattande reformer genomförs. Det gäller särskilt när en lågkonjunktur står för dörren.

Inför denna utmaning har den socialdemokratiskt ledda regeringen varit förbluffande passiv under den gångna mandatperioden. Den har fört en politik baserad på högre

skatter, mindre pengar i plånboken och höjda trösklar in på arbetsmarknaden, särskilt för de som befinner sig i utanförskap. Den i flera avseenden goda sysselsättningsutvecklingen har alltså skett trots – och inte tack vare – den förda politiken. När regeringen nu genomför en omvälvande förändring av arbetsmarknadspolitikerna sker det mot deras egen vilja. Men påtvingade och förhastade reformer riskerar tyvärr att inte bli gediget genomförda, med konsekvensen att människor kommer i kläm. När det dessutom inte finns något parti – varken i regeringen eller bland dess stödpartier – som fullt ut vill ta ansvar för den politik som nu förs riskerar det hela sluta i ett misslyckat projekt som väljarna inte har någon att ställa till svars för.

Kristdemokraterna anser att arbetsmarknadspolitikerna är långt viktigare än så. Det handlar inte bara om att få människor i jobb, och på så sätt säkra långsiktig tillväxt och välstånd, utan också om att människor behöver få tillhöra en arbetsgemenskap som bidrar med mening åt tillvaron när personer blir sedda och efterfrågade.

En av Sveriges mest angelägna utmaningar att lösa är tudelningen på arbetsmarknaden. Det kräver att vi öppnar upp fler typer av jobb. Vi har inte råd att sortera jobb i fina och fula. Istället behöver vi mer kraftfullt sänka kostnader och byråkratiska hinder för att bredda arbetsmarknaden till grupper som har svårast att komma in. Om parternas etableringsjobb inte lyckas möta dessa krav vill vi därför införa en ny anställningsform som gör det billigare och enklare för företag att anställa. Anställningsformen innebär att företag kan anställa unga upp till 23 år och nyanlända till 70 procent lönen, där resterande del går till att lära sig jobbet på jobbet eller utbildning. Arbetsgivaravgiften slopas också under de tre år som anställningen kan pågå. Detta vill vi kombinera med dubbelt jobbskatteavdrag för grupper som har svårare att ta sig in på arbetsmarknaden – nyanlända, unga och personer som exempelvis på grund av arbetslöshet eller sjukdom har varit borta länge från arbetsmarknaden. Vi vill också satsa på fler platser i yrkesvux (kortare yrkesutbildningar).

Men jobben skapas huvudsakligen genom att entreprenörer får starta och driva framgångsrika och välmående företag. Ett gott företagsklimat är nyckeln till att kunna möta framtida utmaningar och öka resurserna till vår gemensamma välfärd. Därför behövs en näringspolitik som är inriktad på att underlätta för företag att växa och anställa. Sektorer där jobb inte utförs på grund av höga skatter och avgifter måste reformeras så att marknaderna kan växa till. Generationsväxling måste underlättas – både inom familjen och till anställda som är villiga att ta över när en företagare går i pension.

Därutöver måste vi motverka orimliga skatter på entreprenörer och minska regelkrånglet, förbättra myndigheternas handläggning av ärenden kopplade till företag och förbättra tillgången till kapital.

En förutsättning för att den ekonomiska politiken ska fungera bra på lång sikt är att det råder ordning och reda i statens och det offentliga ekonomien. Genom att ta det finansiella ramverket på allvar står Sverige starkare när nästa kris kommer.

Tryggheten måste öka och komma alla till del. Det kräver en polis och ett rättsväsende som fungerar, är mer synligt och lokalt förankrat. Det kräver också ökade förebyggande insatser så att brott förebyggs. Rättsväsendet behöver tillföras stora resurser kommande år och antalet poliser måste öka kraftigt, men organisation och anställningsvillkor måste också förändras så att effektiviteten ökar och fler poliser stannar i yrket. Därtill behöver resten av rättskedjan byggas ut, genom en förstärkning av Åklagarmyndigheten, domstolsväsendet och Kriminalvården. Socialtjänsten behöver stora tillskott i sitt arbete med unga i riskzonen.

Det säkerhetspolitiska läget i vår omvärld och i vårt närområde har försämrats och den förstärkning av vår försvarsförmåga som skett tack vare M/KD-budgeten behöver fortsätta.

Sverige har idag ett stort behov av en förbättrad integrationspolitik. En human flyktingpolitik kräver också en väl fungerande integration. Nyanlända behöver snabbare få arbete och en hållbar bostadssituation. Kristdemokraterna ser ett fortsatt stort behov av åtgärder som påskyndar asylprövningen, att tiden då personer söker asyl används bättre vad gäller introduktion och språkinläring samt att den motverkar passivitet.

Den ekonomiska politiken bör också användas för att stödja goda mellanmänniska relationer. Det handlar främst om att ge familjer och det civila samhället möjlighet att utvecklas och fatta egna beslut, genom att minska den politiska styrningen. Det offentliga bör ge stöd och underlätta på ett sätt som inte hämmar tilliten och riskerar att skada mer än hjälpa.

Kristdemokraterna anser att barns och ungas behov och rättigheter ska vara grunden för hur familjepolitiken och barnomsorgen utformas. Barn behöver tid och de behöver bli sedda. Familjer ser olika ut, men alla har samma betydelsefulla roll. Om familjerna är trygga ger de barnen goda förutsättningar att klara livets olika utmaningar. Barnens uppväxt påverkar därmed hela samhällsutvecklingen, både ekonomiskt och socialt.

Förskolan och barnomsorgen måste kunna möta varje barns behov av en trygg omsorg, gemenskap, lek och utveckling. Det är en självklarhet att alla föräldrar ska kunna välja den barnomsorg som är bäst för deras barn och själva hitta balansen mellan arbete och familjeliv. Kristdemokraterna är en motvikt till de politiska krafter som vill styra föräldrarnas val och kväva familjens frihet och möjlighet att utforma sin tillvaro.

Skolan behöver fördjupa sitt kunskapsuppdrag, men det är också uppenbart att samhällets insatser behöver stärkas för att vända trenden med barn och unga som mår dåligt och drabbas av psykisk ohälsa. I det arbetet måste såväl familjer, barn- och ungdomsvården och skolan stärkas. Därutöver behöver det förebyggande arbetet med att ge fler barn en meningsfull och aktiv fritid i den ideella sektorns idrottsklubbar och föreningsliv ges bättre förutsättningar. Det bidrar till att mota både fysisk och psykisk ohälsa.

Vi vill också bygga ett samhälle där människor kan åldras i trygghet och värdighet. Ett välfärdssamhälle kan i hög grad bedömas utifrån kriterier som respekt, tillvaratagande och omsorg om den äldre generationen. Kristdemokraterna menar att äldres vård och omsorg måste präglas av självbestämmande och valfrihet. En äldre person har, precis som yngre, individuella behov som inte kan tillgodoses i en mall.

Mycket gjordes för äldreomsorgen i M/KD-budgeten, men tyvärr har regeringen dragit ner på flera av dessa satsningar. Mer måste därför göras för att utveckla den gemensamt finansierade äldreomsorgen. Utökad självbestämmande är en viktig del när det gäller att utveckla äldreomsorgen framöver. En kraftig utbyggnad av platser i både trygghets- och särskilda boenden behöver ske, då den demografiska utvecklingen innebär att gruppen över 65 år kommer växa kraftigt framöver och då kommunerna redan idag har stora problem med att ge de som behöver en plats i tid. För att motverka den ensamhet och isolering som drabbar många äldre är det viktigt att de får möjlighet att flytta till anpassade boenden med gemenskapsmöjligheter, och att kontinuiteten i hemtjänsten förbättras så att den äldre som bor kvar hemma kan bygga meningsfulla relationer. Äldreomsorgens personal måste få bättre arbetsvillkor och fler möjligheter till fortbildning och karriär.

Men en sammanhållen seniorpolitik får inte bara handla om vård och omsorg. Svensk politik förmedlar i dag i allt för stor utsträckning att människor som passerat 65 inte har något mer att bidra med till samhället. Det friska åldrandet, de äldre som en viktig resurs och ett välfungerande samspel mellan generationerna är viktiga beståndsdelar i Kristdemokraternas seniorpolitik. Därför vill vi skapa fler möjligheter både för äldre att arbeta längre upp i åren och förbättra pensionärernas ekonomi, genom att bland annat genomföra ytterligare skattesänkningar för pensionärer, utöka jobbskatteavdraget för den som fortsätter att jobba efter 69 års ålder och genom höjt tak i BTP. Att förbättra äldres ekonomi är också viktigt för att äldre som vill ska ha råd att flytta till nybyggda trygghetsboenden, och så få igång flyttkedjor på bostadsmarknaden.

Kraftfulla reformer för att komma tillrätta med obalanserna på bostadsmarknaden behöver till. Framför allt behöver fler få möjlighet att äga sitt boende, istället för att fastna i den fattigdomsfälla som dyra nyproducerade hyresrätter eller dyra och osäkra andrahandslösningar riskerar att bli. Vi vill införa ett unikt system för ungas bosparrande, se ansvarsfulla särlosningar för unga och förstagångsköpare som drabbas av dagens kreditrestriktioner, möjliggöra för ägande i utsatta områden som idag nästan enbart erbjuder hyresrätter, samt reformera tomträttssystemet och förbättra bostadsbidraget så att fler familjer får möjlighet att bo i småhus.

Kristdemokraternas hälso- och sjukvårdspolitik tar sin utgångspunkt i varje människas absoluta och okränkbara värde. De som har störst behov ska också ges företräde till hälso- och sjukvården. När vi satt i regering prioriterade vi insatser för de mest utsatta patienterna genom stora satsningar på psykiatrin, cancervården och vården av kroniskt sjuka. Våra reformer vårdgarantin och kömiljarden bidrog till kortare vårdköer och ökad kvalitet. Tack vare M/KD-budgeten är kömiljarden nu återinförd och stora satsningar på primärvård och cancervård genomförs.

Nu krävs ytterligare vårdreformer för bättre kvalitet och service. Framtidens sjukvård står inför stora utmaningar. Vården är inte jämlik och det finns fortsatta brister med överbeläggningar, patientsäkerhet och vårdköer. Vården blir också alltmer högspecialiserad och högteknologisk. Mot den bakgrunden finns det all anledning att se över sjukvårdens organisering. Utifrån de 21 landstingens olika demografiska och ekonomiska förutsättningar är det osannolikt att de kan leverera en jämlik vård åt befolkningen. Staten bör därför ha huvudansvaret för sjukvården för att säkra en god, effektiv och jämlik sjukvård i hela landet. För oss är rätten till bra och jämlik vård viktigare än att värna dagens sätt att organisera vården. Längre köer och lägre förtroende för vården kräver också ordentliga strukturreformer och stora ekonomiska tillskott. Överbeläggningarna behöver minska, vårdplatserna öka och regionerna behöver skrota produktionstaken i sina vårdavtal och istället låta behövande få behandling där sådan finns att tillgå. Vi avsätter resurser för att göra dessa reformer möjliga.

Ett stort samhällsproblem som vi behöver möta är den ofrivilliga ensamheten. Över en miljon svenskar säger sig sakna en nära vän, och allt fler begravningar sker helt utan ceremoni – utan en enda vän eller anhörig närvarande. Forskningen visar att barn som upplever ensamhet har större risk att bli underkända i skolan, och äldres ensamhet innebär större risk för demens, depression och fysisk inaktivitet, vilket medför ytterligare risk för diabetes, stroke och hjärt-kärlsjukdomar. Kristdemokraterna anser att det nu behövs krafttag för att säkerställa att politiken inte bidrar till ökad ensamhet, utan att all politik gemenskapssäkras. Det innebär bland annat att äldrepolitiken måste möta sociala behov, vården bör utveckla förskrivning av sociala aktiviteter som ett led i att

motverka ensamhetens hälsokonsekvenser, och civilsamhället behöver stärkas. Reformerna måste till exempel ge föräldrar mer tid med barnen under hela uppväxten och bostadsbyggande och stadsplanering bör utformas för att främja social gemenskap på samma sätt som miljömässig hållbarhet.

Kristdemokraterna förespråkar en hållbar flyktingpolitik som präglas av humanism och medmänsklighet, ett generöst bistånd som når fram och en politik som främjar handel och ökade möjligheter till rörlighet över gränserna. Vi står också inför stora utmaningar gällande miljö- och klimatpolitiken. Effekterna av den alltför snabba uppvärmningen av jorden slår hårdast mot den fattiga delen av jordens befolkning. De internationella överenskommelserna som möter detta hot måste upprätthållas. Sverige bör vara ett föregångsland när det gäller miljö- och klimatpolitik genom effektiva miljöåtgärder såsom styrmedel för att minska klimat- och miljöpåverkan.

4 Kommunernas stora utmaningar

Många av de samhällsproblem Sverige står inför behöver lösas ute i kommunerna och regionerna. Men många kommuner går redan på knäna. För 2018 redovisade 69 kommuner och 6 regioner underskott.

Många kommuner möter en demografisk chock när de ställs inför att antalet personer över 80 år ökar med 36 procent under denna och nästa mandatperiod, samtidigt som de åldersgrupper som jobbar växer mycket långsammare. Till 2026 behövs 26 000 nya äldreboendeplatser och 200 000 personer behöver rekryteras till välfärden, utöver de 300 000 pensionsavgångar som måste ersättas. Därutöver har kommuner som tagit ett långt större ansvar än andra för flyktingar fått ökade kostnader.

Kristdemokraterna ser kommunernas situation och skjuter till stora belopp till vård och omsorg. Utöver detta satsar vi ytterligare medel i generellt stöd till kommuner och regioner – 2 miljarder kronor per år 2020 och 2021 och 1 miljard 2022. Detta är utöver de extra 5 miljarder i generella tillskott för 2020 som M/KD-budgeten aviserade.

5 Fler jobb och mer företagande

Hos varje människa finns ett behov av att få känna gemenskap med andra, ta eget ansvar och utvecklas som person. Att ha ett arbete eller annan meningsfull sysselsättning att gå till är därför av största vikt för varje enskild person. Arbetsmarknadspolitik handlar därmed om mycket mer än samhällsekonomisk effektivitet och de offentliga finanserna. Det handlar om förvaltarskap och om att se till att alla får en chans att utveckla sina förmågor. Vi vill ha ett samhälle som tar vara på människors möjligheter och inneboende förmåga. Människans värde sitter inte i hur mycket hon arbetar eller hur produktiv hon är, men arbetets betydelse för enskildas utveckling är mycket stort.

Arbetet har också en avgörande betydelse för möjligheten att bygga trygga familjer. Om man har ett arbete har man bättre förutsättningar att både bilda familj och att ge sina barn goda uppväxtvillkor. Detta betyder inte på något sätt att de som saknar arbete skulle vara sämre föräldrar, utan helt enkelt att möjligheterna att få livet att fungera blir betydligt enklare om man har ett arbete och en egen försörjning.

Kristdemokraterna vill att arbetsmarknadspolitiken ska ha full sysselsättning som det övergripande målet. Alla kan inte arbeta 100 procent av heltid, men alla ska ha möjlighet att arbeta 100 procent av sin förmåga. Allt annat är slöseri med mänskliga resurser.

I Sverige finns idag stora strukturella utmaningar i att såväl antalet som andelen arbetslösa i utsatt ställning ökat under lång tid, vilket resulterar i en kraftigt tudelad arbetsmarknad. Medan det i den senaste högkonjunkturen har inneburit en god arbetsmarknadsutveckling för inrikes födda med god utbildning, har utvecklingen varit mycket svag för utsatta grupper på arbetsmarknaden, såsom utomeuropeiskt födda och personer utan fullständig gymnasieutbildning. I det senaste underlaget från Arbetsförmedlingen har andelen inskrivna arbetslösa med svag konkurrenskraft (tidigare ”utsatt ställning”) på arbetsmarknaden varit omkring 75 procent av samtliga inskrivna arbetslösa. För dessa grupper är trösklarna in på svensk arbetsmarknad allt för höga, något som Finanspolitiska rådet, IMF och OECD länge påpekat.

I gruppen utrikes födda ser det särskilt bekymmersamt ut för kvinnorna. Arbetslösheten ligger på 20 procent och sysselsättningsgraden är, jämfört med inrikes födda kvinnor, på låga 62 procent, enligt Arbetsförmedlingen.

Andra grupper som också har det tufft på den svenska arbetsmarknaden är äldre och personer med funktionsnedsättning. Långtidsarbetslösa är också en grupp som befinner sig i en utsatt situation. Antalet personer som varit arbetslösa i över 6 månader är 198 000 personer och de som varit arbetslösa i mer än tolv månader har ökat med 73 procent på tio år. För denna grupp behövs det också nya insatser för att ge dem möjlighet att komma tillbaka till arbetsmarknaden med riktiga jobb.

Följden av långvarigt utanförskap är ofta personliga och sociala problem. Arbete ger också den enskilde direkt möjlighet att få bättre ekonomi och påverka sin situation. Därför är det viktigt med en kraftfull politik för att bryta utanförskapet.

Med fler sysselsatta skapas också resurser som kan förstärka de offentliga finanserna och öka resurserna till välfärden. Genom att fler får arbete kan de offentliga resurserna användas på ett bättre sätt för att ge stöd till dem som är mest utsatta. Med andra ord är tillkomsten av nya jobb och fler i arbete den i särklass viktigaste fördelningspolitiska frågan.

Vi ser också ett stort behov av att förlänga arbetslivet. Alla ska inte i varje läge jobba fler timmar, men för att klara exempelvis demografiska utmaningar som framtidens pensioner och välfärdens finansiering, men även kompetensförsörjning, så behövs det att fler jobbar fler år och timmar över en livscykel. Vi diskuterar då oftast att förlänga arbetslivet i slutet. Det är bra, och Kristdemokraterna har flera reformer för detta. Men lika viktigt är att tidigarelägga inträdet, både för unga som saknar eftergymnasial utbildning och för dem som studerar på högskola eller universitet. Sveriges studenter tar i genomsnitt examen betydligt senare än studenter i andra OECD-länder.

5.1 Regeringen misslyckas med arbetslösheten

Den tidigare rödgröna regeringens mål var att Sverige skulle ha EU:s lägsta arbetslöshet år 2020. Regeringen har nu, påpassligt nog, valt att lämna målet strax före det datum då målet skulle vara uppnått. Men faktum kvarstår att regeringen misslyckats med att få ner arbetslösheten trots en kraftig högkonjunktur. Under 2014 låg Sverige på en tiondeplats i EU:s arbetslöshetsstatistik. 2018 låg Sverige på artonde plats. 2019 ligger Sverige på en tjugofjärde plats, enligt Eurostat. Regeringen har alltså fört ner Sverige på allt sämre

placeringar jämfört med övriga länder i EU trots att den goda konjunkturen borde gett utrymme för strukturellt riktiga reformer för att sänka trösklarna in på arbetsmarknaden.

Men under den föregående mandatperioden la regeringen istället budget efter budget med ett stort antal direkt jobbfientliga reformer, inte minst på skattesidan. Skattehöjningar användes närmast som ett universalverktyg för att komma tillrätta med och finansiera varje problem i samhället. Det offentliga åtagandet ökade därmed kraftigt. Det finns två stora problem med detta. Det första är att människors frihet minskar och möjligheten att själv välja hur man vill använda sina pengar försämras. Det andra är att kraftiga skattehöjningar på jobb och företagande får en negativ effekt på arbetskraftsdeltagandet och jobbskapande. Och med färre som arbetar blir det ännu svårare att över tid upprätthålla välfärden.

6 En arbetsmarknad där alla får plats

Kristdemokraternas väg är en annan. I vårt Sverige får fler chansen till en arbetsgemenskap och vårt mål är att alla ska kunna jobba 100 procent av sin förmåga. Men för att det ska bli möjligt krävs omfattande reformer för att vända utvecklingen och skapa en arbetsmarknad där alla får plats. Sverige behöver avbyråkratisera arbetsmarknaden, sänka marginaleffekter, öka matchningen och stimulera fram fler jobb som inte kräver höga kvalifikationer. Vägen till arbete ska inte bli smalare, den ska bli bredare. Därför behövs det ytterligare insatser för att bredda vägen till arbete. Det behövs ytterligare – och annorlunda utformat – stöd och sänkta trösklar till arbetsmarknaden. Kristdemokraterna har tillsammans med de tidigare allianspartierna föreslagit inträdesjobb, en ny anställningsform för unga under 23 utan gymnasieexamen och nyanlända de fem första åren, som gör det väsentligt billigare för företag att anställa och för enskilda att få sitt första jobb. Inträdesjobben innebär att en person kan anställas till 70 procent av rådande ingångslön i kollektivavtal under maximalt tre år. Lönenivån blir något lägre då 30 procent anses motsvara tid för att lära sig jobbet på jobbet. Därefter övergår anställningen i en anställning med 100 procent lön.

6.1 Skattelättnader för fler i arbete

Långtidsarbetslösheten har varit mycket ihållande under lång tid trots god konjunktur. De grupper som drabbats hårdast är de grupper som redan har en svag förankring på arbetsmarknaden; alltså personer som saknar gymnasieutbildning, personer födda utanför Europa och personer med funktionsnedsättning. Att på olika sätt stötta dem som står långt ifrån arbetsmarknaden i deras strävan att få ett arbete och en egen försörjning är mycket viktigt.

En grundförutsättning för att fler ska komma i arbete är att det lönar sig att gå från utanförskap till arbete. Detta är den huvudsakliga tanken bakom jobbskatteavdraget, som har varit Alliansens viktigaste redskap för att öka sysselsättningen och minska utanförskapet. Genom att rikta förstärkningar av jobbskatteavdraget till grupper där drivkrafterna till och lönsamheten att arbeta särskilt behöver förstärkas kan stora förbättringar uppnås på ett kostnadseffektivt sätt.

Att kombinera sänkta arbetsgivaravgifter för äldre över 65 med ett fördubblat jobbskatteavdrag för samma grupp har varit mycket effektivt för att öka såväl arbetsutbud som efterfrågan på äldres arbetskraft och därmed sysselsättningen.

Kristdemokraterna föreslår att det dubbla jobbskatteavdraget, som idag alltså finns för de som är 65 år eller äldre, utvecklas till att gälla grupper som har svårt att ta sig in på arbetsmarknaden eller som bör uppmuntras att stanna kvar.

Kristdemokraterna föreslår i denna budget en ny skattesänkning för äldre som är 69 år eller äldre. Med den demografiska utmaningen kommer det vara viktigt att fler äldre stannar kvar i någon mån på arbetsmarknaden. Det kommer behövas för kompetensförsörjningen i många yrken, inte minst inom välfärden, men även för den egna pensionen.

Idag ges ett förhöjt grundavdrag och ett dubbelt jobbskatteavdrag från det att man fyller 65 år. Reformen har gett bra effekter på arbetsutbudet och senarelägger den faktiska pensionsåldern. Effekten blir dock sannolikt avtagande med stigande ålder, varför skattesänkningen behöver förstärkas i ytterligare ett steg.

För en äldre med 20 000 kronor i inkomst ger vårt förslag om en ytterligare utökning av jobbskattavdraget vid 69 års ålder ca 1 000 kronor per månad i sänkt skatt, utöver det redan dubbla jobbskatteavdraget. Genom det kan den äldre gå ner i arbetstid med bibehållen disponibel inkomst eller stimuleras att jobba extra då det lönar sig väsentligt bättre. Reformen kostar ca 1,4 miljarder kronor år 2020.

Dubbelt jobbskatteavdrag föreslår vi också för de unga upp till 23 år som omfattas av arbetsmarknadspolitiska åtgärder och för nyanlända under de första fem åren i Sverige. Det innebär att de grupper som kan komma ifråga för inträdesjobb eller andra åtgärder skulle få en kraftig skattelättnad som gör det lönsamt att ta ett arbete också till något lägre lön. På så sätt kan fler arbetstillfällen för arbetskraft med något lägre kvalifikationer växa fram.

Personer som varit borta länge från arbetsmarknaden kan idag få nystartsjobb där arbetsgivaren får borttagen arbetsgivaravgift. För denna grupp personer som kommer från långvarig arbetslöshet eller sjukskrivning, vill vi också ge dubbelt jobbskatteavdrag baserat på hur länge man varit frånvarande från arbetsmarknaden. För att fler ska ta examen från högre studier tidigare så inför vi också en period med dubbelt jobbskatteavdrag för de som tar akademisk examen och börjar jobba före 25. Satsningarna sammanfattas i tabell 3:

Tabell 3 Politik för fler i arbete

	2020	2021	2022
Extra förhöjt jobbskatteavdrag för 69+	1 400	1 400	1 500
Dubbelt jobbskatteavdrag för personer upp till 23 år	1 055	1 055	1 080
Dubbelt jobbskatteavdrag för nyanlända de första fem åren	600	500	500
Dubbelt jobbskatteavdrag för långtidsarbetslösa som går till arbete	700	700	700
Dubbelt jobbskatteavdrag för den som tagit examen före 25 år	200	200	200
Arbetsintegrerade sociala företag	400	400	400
Höjt lönetak nystartsjobb	200	200	200
Summa	4 555	4 455	4 580

För många som befinner sig långt från arbetsmarknaden är den ekonomiska vinsten av att ta ett arbete alltför låg. När skatten och jobbresorna har betalats och de inkomstrelaterade bidragen eller ersättningarna har minskats är det inte säkert att man har mer

pengar kvar i plånboken jämfört med tidigare. Detta gäller inte minst om det är en deltidstjänst som man först blir erbjuden. Det dubbla jobbskatteavdraget som vi vill införa för unga, nyanlända och personer som varit utan arbete länge gör det betydligt mer lönsamt att ta arbeten och minskar kraftigt marginaleffekterna av att gå från bidrag och ersättningar till arbete. Satsningen gör även att det blir betydligt mer lönsamt att ta arbeten till den lön som inträdesjobben eller motsvarande anställningsform innebär. Det dubbla jobbskatteavdraget för unga, nyanlända och de som kommer tillbaka från arbetslöshet eller sjukskrivning ges fullt ut upp till arbetsinkomster på 18 000 kronor och trappas sedan successivt av för månadsinkomster upp till 26 000 kronor. För inkomster över 26 000 kronor ges ordinarie jobbskatteavdrag.

Att få in en fot på arbetsmarknaden är helt avgörande för möjligheten att kunna bygga upp ett fungerande liv som vuxen. Utan arbete är det svårt att ordna med ett eget boende, att bygga upp en stabil privatekonomi och att bilda familj. Känslan av delaktighet och gemenskap samt det ansvar som ett arbete för med sig är också mycket viktig för ungas personliga utveckling. Att som ung etablera sig på arbetsmarknaden tar allt längre tid. Etableringsåldern har ökat från 21 till 29 år sedan 1990. Det beror till viss del på att fler väljer att läsa vidare på universitet och högskola, vilket också krävs av fler på en alltmer avancerad arbetsmarknad. Men arbetsmarknaden har också blivit tuffare och kraven hårdare vilket gör att många ungdomar går arbetslösa alldeles för länge eller studerar fler kurser än de egentligen skulle vilja eller behöver.

Jämfört med OECD-länderna i övrigt tar svenska studenter ut examen sent. Om man skulle kunna tidigarelägga den genomsnittliga examensåldern med ett eller ett par år skulle stora vinster göras för den enskilde, som skulle få högre livsinkomst och pension – men också för samhället i stort som skulle få större avkastning på utbildningen. För att de som studerar ska stimuleras till att ta sin examen och snabbt komma i arbete är Kristdemokraternas förslag därför att dubbelt jobbskatteavdrag även ska gälla för de som tar en akademisk examen före sin 25-årsdag. Jobbskatteavdraget gäller då i två år efter examen.

Det dubbla jobbskatteavdraget ska även gälla för nyanlända personer som vistats i Sverige i högst fem år. Den ökade tudelningen på arbetsmarknaden, där en majoritet av de arbetssökande i utsatt ställning utgörs av utomeuropeiskt födda med högst för-gymnasial utbildning, behövs insatser för att dessa människor inte ska fastna i utan-förskapet. Att ha en arbetsgemenskap är centralt för integrationen och för att dessa personer ska kunna komma i egenförsörjning. Kristdemokraterna vill därför göra det mer lönsamt att gå från bidragsberoende till arbete, genom sänkta marginaleffekter. Med dubbelt jobbskatteavdrag kommer nyanlända få behålla mer av sin inkomst i början, vilket ökar incitamenten för att hitta ett jobb och få fäste på arbetsmarknaden.

Personer som kommer från långvarig arbetslöshet eller sjukskrivning inkluderas också i Kristdemokraternas förslag om dubbelt jobbskatteavdrag. För denna grupp kommer skattenedsättningen att öka med längden på frånvaron från arbetsmarknaden, precis som nystartsjobben fungerar när det gäller arbetsgivaravgifter. För varje månads arbetslöshet över ett år så får den enskilde två månader med dubbelt jobbskatteavdrag. Har man varit arbetslös i 18 månader får man ett år med dubbelt jobbskatteavdrag, och har man varit arbetslös i två år så får man två år med förhöjt jobbskatteavdrag. Till-sammans med nystartsjobbets nedsatta arbetsgivaravgift för den som varit frånvarande från arbetsmarknaden underlättar vi för personer att ta steget från ett långvarigt utanförskap till arbete. Vi vet av erfarenhet att skattelättnader för den enskilde i

kombination med nedsatt arbetsgivaravgift kan vara effektivt – som i fallet med dubbelt jobbskatteavdrag för de över 65 i kombination med lägre arbetsgivaravgifter.

6.2 Nej till regeringens ingångsavgift

Alliansregeringen införde sänkt arbetsgivaravgift för unga 2007. Reformen visade sig vara mycket kostsam utan att ge tillräckligt goda resultat på sysselsättningen. Även fast det finns resultat som pekar på vissa effekter, var reformen ineffektiv. Sänkningar av arbetsgivaravgifter har också i andra exempel visat sig ge dåliga resultat, särskilt i förhållande till kostnaden. I utvärderingar av den regionala nedsättningen av arbetsgivaravgifter för företag verksamma i Norrlands inland har man inte kunnat finna några sysselsättningseffekter. Trots detta väljer regeringen tillsammans med Centerpartiet och Liberalerna att genomföra en reform som vad vi vet redan på förhand sannolikt kommer ge mycket dåliga resultat. Ingångsavgiften liknar de tidigare avgifterna genom att arbetsgivaravgiften sätts ner till 10 procent för grupperna unga, nyanlända och långtidsarbetslösa. Kostnaderna för reformen ökar från 1,7 till 6,2 miljarder kronor under budgetperioden.

Kristdemokraterna anser inte att denna reform är väl utformad och ser istället mer prioriterade reformer i sänkta inkomstskatter. Vi väljer istället riktade jobbskatteavdrag, som forskare istället pekat på har stor potential att bidra till fler arbeten.

6.3 Nej till sänkt skatt i stödområde A och B

Regeringen, Centerpartiet och Liberalerna inför en riktad skattesänkning till stödområde A och B, vilket till större delen är de nordligaste länen. Skattesänkningen innebär att ca 830 000 personer får i genomsnitt 137 kronor i månaden i sänkt inkomstskatt. Att från statlig nivå dela upp inkomstskatten utifrån var invånarna bor är i grunden mycket tveksamt. Gränsdragningen mellan stödområde A och B och övriga kommuner är inte särskilt tydlig. Varför ska en undersköterska i landsbygdskommuner som Herrljunga och Emmaboda inte få en skattesänkning, medan en annan undersköterska får det? Kristdemokraterna menar att det är en illa avvägd reform som dessutom inte ger några betydande skattesänkningar. Med våra breda skattesänkningar – som vi återkommer till – får arbetstagaren i genomsnitt 213 kronor per månad i skattesänkning. Och då får alla undersköterskor en skattesänkning.

6.4 Effektivisera arbetsmarknadspolitiken

Det är svårt att överblicka den djungel av arbetsmarknadsstöd som företagare och arbetslösa har att lära sig och förhålla sig till. Det finns nystartsjobb, jobb- och utvecklingsgaranti, trygghetsanställningar, offentligt skyddat arbete, introduktionsjobb, extratjänster och nu även etableringsjobb.

Olika stöd och anställningsformer med olika villkor, utformning och tidsgränser har lagts till de gamla stöden och skapat en för arbetsgivarna, de arbetslösa och i viss mån även för arbetsförmedlarna svårgenomtränglig struktur. En driftig företagare som lever för sin affärsidé har inte möjlighet att sätta sig in i alla stödformer och har inte tid att ta reda på hur han eller hon ska bete sig för att företaget ska kunna ta del av ett stöd enligt en viss stödform eller vilka krav den anställde i så fall måste uppfylla. Däremot

förekommer att företag specialiserar sig på att använda stöden och maximera sin lönsamhet med hjälp av statliga arbetsmarknadsåtgärder. Det snedvrider konkurrensen och tränger undan osubventionerade jobb. Syftet med stöden är gott. Men resultaten är i många fall undermåliga. En konsekvens har snarare blivit att Arbetsförmedlingen administrerar arbetslöshet snarare än att förmedla jobb.

Tillsammans med Moderaterna tog vi ett steg i att effektivisera och smalna av arbetsmarknadsåtgärderna i den gemensamma budgetreservation som röstades igenom riksdagen 2018. Vi lade ner de moderna beredskapsjobben som regeringen sjösatt och riktade om de generellt kostsamma extratjänsterna till att bara gälla långtidsarbetslösa, en grupp som behöver ett särskilt stöd och som är svåra att nå med andra åtgärder. Vi effektiviserade också förberedande utbildningar och arbetsmarknadsutbildningen samt lade ner utbildningskontrakten. Kristdemokraterna gör nu fler åtgärder för att effektivisera och förbättra arbetsmarknadsåtgärderna:

6.5 Fler och bättre nystartsjobb

Kristdemokraterna anser att nystartsjobben är en viktig åtgärd för människor som står långt ifrån arbetsmarknaden. Kostnaderna blir låga för att anställa med hjälp av nystartsjobb och för staten är styckkostnaden – jämfört med den förra rödgröna regeringens extratjänster – hälften så stor, samtidigt som nystartsjobben är väsentligt mer träffsäkra. Alliansens förslag på inträdesjobb går också att kombinera med nystartsjobben. Den förra rödgröna regeringen försämrade villkoren i nystartsjobben, genom att både sänka lönetaket och göra det mindre förmånligt för arbetsgivaren. Kristdemokraterna föreslår i sin budgetmotion för 2020 att lönetaket i nystartsjobben höjs från dagens 20 000 kr till 21 000 kr, vilket harmoniserar lönetaket mellan inträdesjobben och nystartsjobben. Detta kostar 200 miljoner kr per år och gör att nystartsjobben kan användas något bredare. Kristdemokraterna tillför också medel för fler nystartsjobb, som en direkt effekt av att vi prioriterar om i arbetsmarknadspolitiken under utgiftsområde 14. Detta innebär 500 miljoner kr per år i tillskott.

6.6 Avveckla introduktionsjobben

Den förra regeringen slog samman instegsjobb, särskilt anställningsstöd, förstärkt särskilt anställningsstöd och traineejobben och skapade istället insatsen introduktionsjobb. Kristdemokraterna anser att introduktionsjobben bör avvecklas.

Personer som idag omfattas av dessa åtgärder bör ha goda chanser att kunna få nystartsjobb eller inträdesjobb, alternativt en kombination av dessa. En andel av personerna kan även antas få reguljära jobb eftersom undanträngningseffekten enligt studier är hög i flera program.

En andel av personerna kan även antas få reguljära jobb eftersom undanträngningseffekten enligt studier är hög i flera program. Kristdemokraterna räknar därutöver med att vissa deltagare i anställningsstöd kommer att hamna i någon form av ersättnings-system för en tid, vilket finansieras i vår budget.

6.7 Inträdesjobb och etableringsjobb

För att förbättra integrationen och ungas möjligheter och se till att fler kan gå från bidrag till arbete har Kristdemokraterna tillsammans med de tidigare allianspartierna en förenklad anställningsform – inträdesjobb – som skulle införas för nyanlända och unga upp till 23 år utan gymnasieexamen. Lönen skulle uppgå till 70 procent av den rådande kollektivavtalade ingångslönen i branschen, upp till ett tak om 21 000 kronor i bruttolön per månad. 30 procent av arbetstiden anses gå till att lära sig arbetet på jobbet eller utbildning.

Parterna på svensk arbetsmarknad har nu i sin tur kommit överens om sin arbetsmarknadsreform: etableringsjobb. Regeringen har tillsammans med Centerpartiet och Liberalerna valt att stödja parternas förslag och finansierar nu en uppstart av detta i budgetpropositionen 2020. Etableringsjobben innebär en lägre lönekostnad för företagen genom borttagen arbetsgivaravgift och en lägre lönesumma som staten sedan täcker upp för den anställde. Målgruppen är nyanlända och långtidsarbetslösa.

Kristdemokraterna hade vid makten föredragit inträdesjobben, men anser samtidigt att det avtal som nu slutits av parterna kring etableringsjobben bör välkomnas och utvärderas.

Vi kommer noggrant att följa genomförandet och resultaten av anställningsformen. Det är exempelvis centralt att en sådan ny konstruktion där staten betalar ut den subventionerade delen direkt till den anställde, inte öppnar upp för bedrägerier. Skulle etableringsjobben inte visa sig fungera i praktiken kommer vi driva på för att inträdesjobben, som vi i grunden anser är en bättre konstruktion, införs.

6.8 Avveckla Arbetsförmedlingen i sin nuvarande form

Varje arbetsförmedlare förmedlar i genomsnitt 10 jobb på ett år – mindre än ett jobb i månaden. Detta har dragit ned förtroendet för myndigheten. Arbetsgivarna är kritiska och negativa i bedömningen av myndigheten. Svenskt Näringsliv har visat att en majoritet av företagen inte använder Arbetsförmedlingen i samband med rekryteringar, och att av de företag som använder Arbetsförmedlingen ger 38 procent ett mycket dåligt betyg. Enligt Kantar/Sifos undersökning av svenskarnas förtroende för olika myndigheter har Arbetsförmedlingen hamnat i botten. I 2017 års undersökning uppgav 12 procent att de har mycket eller ganska stort förtroende för Arbetsförmedlingen. Det är sämst av alla undersökta myndigheter.

Arbetsförmedlingen misslyckas inte bara med matchning utan också med sitt viktiga uppdrag att se till att den arbetslöse är aktiv i sitt jobbsökande och får rätt insatser. Kombinationen av myndighetsutövning och egen förmedlingsverksamhet fungerar allt sämre. Dessutom är det svenska systemet kostsamt. Det är uppenbart att vi står vid vägs ände och att de nuvarande strukturerna för arbetsförmedling inte är anpassade efter dagens arbetsmarknad eller de problem som vi står inför.

En bättre fungerande arbetsförmedling är viktig för att förbättra sysselsättningen och matcha de som främst står längst från arbetsmarknaden med jobb. Därför vill vi lägga ned Arbetsförmedlingen i sin nuvarande form. Omfattande internationell erfarenhet talar för mer decentraliserade och flexibla strukturer för arbetsförmedling och matchning. En arbetsförmedlingsreform behövs och den nya modellen måste i grunden utgå från såväl de arbetssökandes som arbetsmarknadens behov. Huvuddragen ska vara:

1. Arbetsförmedlingen läggs ner i sin nuvarande form.

Staten har fortsatt huvudansvar för arbetsmarknadspolitiken och en ny och mindre myndighet ersätter den nuvarande Arbetsförmedlingen.

2. Matchningsfunktionen öppnas upp för fristående aktörer.

Fristående aktörer innebär konkurrens, nytänkande och kan effektivisera jobbförmedlingen. De fristående aktörerna får ett helhetsansvar för sina arbetssökande och för att dessa får rätt insatser. Matchningsaktörerna ska ges resultatstyrd ersättning, vilket ger dem incitament att göra sitt bästa för att möta varje persons specifika behov. Det innebär att de ersätts i allt väsentligt efter hur väl de lyckas med att hjälpa den arbetssökande till arbete. I första hand ska ersättningssystemet premiera övergångar till reguljär sysselsättning och i andra hand sysselsättning med en subventionerad anställning. Ju längre ifrån arbetsmarknaden den arbetssökande står, desto högre ersättning. Genom att ersättningen betalas ut över tid kan förmågan att skapa varaktig sysselsättning premieras.

3. Myndighetens roll renodlas

Den nya myndighetens roll renodlas dels till att göra en bedömning av de arbetsökandes behov (profilering), samt följa upp den arbetsökandes rättigheter och de krav som ställs på vederbörande, dels till att följa upp och utvärdera de fristående aktörerna samt till att betala ut deras ersättning efter resultat.

4. Oseriösa aktörer ska hållas borta

Regelverket ska vara stramt. Det ska finnas skarpa kvalitetskriterier och en gedigen kompetens vad gäller kontroll och uppföljning. Skattebetalarnas pengar ska användas effektivt och det ska finnas mycket tydlig uppföljning och transparent redovisning av de aktörer som ansluter sig till det nya systemet för arbetsförmedling. Antalet aktörer ska inte vara fler än att det genom kontroll går att säkerställa att de tjänster som matchningsaktörerna erbjuder är av hög kvalitet och leder till goda resultat. Utformningen bör möjliggöra för lokala eller regionala aktörer. Staten har ett fortsatt ansvar för nyanländas etablering, men det finns exempelvis kommuner som har kapacitet och förmåga att snabbare få nyanlända i jobb och som bör få ta ett större ansvar för nyanländas jobbetablering.

5. Aktörerna ska mätas och rankas efter resultat.

En noggrann uppföljning och ranking av de fristående aktörerna underlättar den arbetsökandes val av stöd, samtidigt som rankingssystemet kan användas för att sortera bort aktörer med dåliga resultat. De fristående aktörerna ska inte kunna selektera bort arbetssökande utifrån förväntad lönsamhet. Val av matchningsaktör får inte heller påverka den statliga myndighetens möjlighet till uppföljning och kontroll av enskilda arbetssökande.

Insatserna ska fokusera på människor som har svårigheter att ta sig in på arbetsmarknaden eller få ett nytt jobb. De arbetsmarknadspolitiska insatserna för personer med god chans att på egen hand få ett jobb kan därmed kraftigt reduceras medan arbetsmarknadspolitiken vässas och riktas mot de som har störst behov.

För vissa individer som ännu inte står redo för arbetsmarknaden ska den nya myndigheten behålla ett övergripande ansvar för arbetsträning och förberedande

insatser. Insatser kan då ges i regi av det offentliga, ideell sektor eller arbetsintegrerade sociala företag.

Personer med funktionsnedsättning och som finns i särskilda subventionerade anställningar påverkas inte av reformen. Dessa anställningar fortsätter att gälla i enlighet med den bedömningen som ligger till grund för anställningen.

I den gemensamma budgetreservationen med Moderaterna minskade vi anslaget till Arbetsförmedlingen med 400 miljoner kr för 2019 och 800 miljoner kr för 2020. Utöver detta skedde en engångsbesparing på Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag på 492 miljoner kr till följd av övergångsbudgetens principer. Kristdemokraterna menar att denna effektivisering och förändring bör ligga kvar och avslår därför regeringens och januaripartiernas tillskott till Arbetsförmedlingen, i både förvaltningsanslag och arbetsmarknadspolitiska program som bygger ut myndigheten igen.

6.9 Effektivisera arbetsmarknadsutbildning i AF:s regi – satsa på yrkesvux

Arbetsförmedlingen ska arbeta med att förmedla jobb, inte främst administrera arbetslöshet. Myndigheten har visat sig inte lämpad att utbilda arbetslösa till att bli mer gångbara på arbetsmarknaden. Resultaten för utbildningarna hos Arbetsförmedlingen har varit undermåliga, även om det under vissa perioder varit bättre resultat.

En arbetsmarknadsutbildning hos Arbetsförmedlingen kan till och med verka kontraproduktivt för chansen att få jobb. När en arbetssökande ska redovisa sina meriter för en möjlig arbetsgivare understryker en arbetsmarknadsutbildning att personen i fråga varit arbetslös en längre tid.

Riksrevisionen utvärderade personer som varslades vid Volvo under åren 2008–2009 och då erbjöds omskolning. Granskningen visade att etableringen mot arbetsmarknaden försenades för de som gick arbetsmarknadsutbildningar jämfört med de som avstått.

Riksrevisionen har i senare granskningar av Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar (RIR 2015:22) kunnat konstatera att en stark fokusering på personer som står långt från arbetsmarknaden skapar incitament att anordna utbildningar som inte nödvändigtvis avser att tillmötesgå en brist på arbetsmarknaden.

Vidare konstaterar Riksrevisionen att Arbetsförmedlingen genom sitt eget analysarbete har funnit att det görs anvisningar där arbetsförmedlaren från början kan förmoda att deltagaren inte kommer att kunna tillgodogöra sig utbildningen.

Arbetsförmedlingen har förbättrat sin hantering av arbetsmarknadsutbildningarna och enligt vissa nyare utredningar att 10–11 procentenheter fler fått jobb efter en genomgången arbetsmarknadsutbildning jämfört med de som inte gått någon. Kristdemokraterna anser dock att arbetsmarknadsutbildningen är för ineffektiv i sin nuvarande form och att utbildning inom yrkesvux är bättre. Regeringen tillför i budgetpropositionen 2020 281 miljoner kr till arbetsmarknadsutbildningen. Vi prioriterar om det tillskottet.

6.10 Fler platser i yrkesvux – sfi med yrkesutbildning

Yrkesvux är en mycket framgångsrik utbildningsform, medan språkutbildningen genom sfi inte uppvisar samma goda resultat.

Ett skäl till det kan vara att sfi-utbildningen i huvudsak organiseras så att personen först lär sig enbart svenska under flera år och därefter kan börja på en reguljär utbildning. Det gör målet om ett arbete mer avlägset och motivationen riskerar sjunka.

Sfi med yrkesutbildning innehåller sfi-kurser och kurser på gymnasial nivå. En del av utbildningstiden är dessutom praktik inom de yrken som studieanordnaren erbjuder och det ger ofta goda chanser till arbete efter avklarad utbildning. Sfi-kurserna ger kunskap i det svenska språket men är också delvis anpassade för yrkesvalet och arbetsmarknadens krav, i syfte att ge en så relevant kunskap som möjligt i svenska. Utbildningen kan också skapa ett bättre sammanhang och motivation för eleverna att lära sig svenska när målet med utbildningen blir en yrkeskunskap och det finns en tydlig väg till egen försörjning.

Behoven är stora. Mellan 2012 och 2016 växte antalet elever som gick sfi med 40 procent, från drygt 142 000 elever till 199 000. För att kunna erbjuda fler denna typ av utbildning har samverkan mellan kommunerna stärkts de senaste åren, genom bl.a. en överenskommelse mellan allianspartierna och regeringen gällande statsbidrag till samverkan i yrkesvux.

Under 2018 samverkade 289 kommuner och fick därmed del av statsbidraget för att anordna sfi med yrkesutbildning. Behoven och intresset för detta växer och är på många håll nu ett naturligt inslag i utbildningsutbudet. Men utvecklingen går alltför långsamt. Samverkan, tillsammans med ekonomiskt stöd, kan möjliggöra även för mindre kommuner att erbjuda sfi med yrkesutbildning. Det kommer behövas väsentligt mer av denna typ av utbildning, för att korta etableringstiden och lösa de utmaningar vi står inför med en hög arbetslöshet bland främst utrikesfödda, men också för att delvis åtgärda rådande matchningsproblem på arbetsmarknaden. Arbetsgivarna har svårt att få tag på rätt kompetens, oavsett om det gäller låg- eller högutbildade. Under 2017 var bristen stor bland yrken som kökspersonal, hantverkare, byggarbetare, vårdpersonal och lastbils- och maskinförare. Yrkesutbildningen, mot företrädesvis bristyrken, kan lösa en del av den matchningsproblematik som finns på svensk arbetsmarknad. Därför krävs nu reformer så att utvecklingen med kombinationsutbildningar kraftigt påskyndas. Ju fler platser som kommer till stånd inom ramen för kombinerad sfi och yrkesutbildning, desto fler olika yrkesutgångar kan erbjudas.

Verksamheten borde förstärkas kraftigt och det måste bli lättare för nyanlända att få en plats på sfi med yrkesutbildning. Målet måste vara att alla som vill ska kunna erbjudas denna kombination av utbildning. Nyanlända med tidigare akademisk utbildning ska fortsatt erbjudas plats inom anpassad svenskundervisning, validering och komplettering av tidigare utbildningar.

Kristdemokraterna föreslår att verksamheten förstärks med 400, 500 respektive 600 miljoner kr per år, vilket innebär en utbyggnad på 8 000 till 12 000 fler platser under perioden. I summan ingår också satsningen på fler platser till yrkesvux generellt.

6.11 Trygga anställningar

För Kristdemokraterna är det viktigt med socialförsäkringssystem som både ger trygghet för den enskilde i samband med exempelvis sjukdom eller arbetslöshet och som är utformade så att de hjälper människor tillbaka till arbete. När det gäller arbetslöshetsförsäkringen tycker vi att alla som arbetar och som uppfyller villkoren för försäkringen bör omfattas av försäkringen. En allmän och obligatorisk a-kassa behöver utredas på nytt. I väntan på en sådan reform menar vi att det är angeläget att stimulera

fler att vara med i en a-kassa och få del av det inkomstskyddet vid arbetslöshet. Vi föreslår därför att en skattereduktion för a-kasseavgift införs från 2022, som kostar 1,2 miljarder kr.

Under lång tid räknades taket i a-kassan inte upp, vilket bidrog till att urholka försäkringens betydelse. Samtidigt pekar forskningen återkommande på samband mellan en högre ersättning och lägre sysselsättning. Regeringen genomförde en relativt kraftig höjning av taket i arbetslöshetsförsäkringen. Det är en ökning som tillsammans med regeringens kraftiga skattehöjningar och företagsfientliga politik riskerar att leda till kraftigt ökad arbetslöshet. Vi förordar därför en nivå för a-kassan där taket sätts till 760 kronor per dag under de 300 första dagarna och därefter 680 kronor per dag.

Vi motsätter oss den utökning av möjligheten att erhålla ersättning från arbetslöshetsförsäkringen på deltid som den rödgröna regeringen införde. Vårt mål med sjukförsäkringen är att den ska vara trygg för den som saknar arbetsförmåga på grund av sjukdom. Den som har eller kan återfå en arbetsförmåga ska få hjälp och gott stöd för att komma åter i arbete. Något annat vore ett slöseri på mänskliga och samhälleliga resurser.

Därför är det oroväckande att den tidigare rödgröna regeringen slopade den bortre tidsgränsen i sjukförsäkringen. Enligt flera remissinstanser leder detta till att de långa sjukfallen ökar ytterligare. Ju längre sjukskrivningen pågår desto sämre chans att komma tillbaka. Dessutom riskerar förslaget att minska de drivkrafter som i dag finns för såväl myndigheter som den enskilde att sätta in kraftfulla resurser för att möjliggöra återgång till arbete. Vi är oroad över att regeringen återigen riskerar att människor lämnas utan insatser i långa passiva sjukskrivningar, vilket innebär ett stort slöseri med mänskliga resurser och ett stort lidande för den enskilde.

6.12 Arbetsintegrerade sociala företag

Alliansregeringen gav år 2007 fyra myndigheter i uppdrag att ta fram förslag till regeringen på nya grepp för att bryta utanförskapet genom arbete i sociala företag. Det arbetet ledde så småningom fram till en gemensam definition mellan branschorganisationen Skoopi, Tillväxtverket, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), och även en handlingsplan för att främja dessa företag.

Arbetsintegrerade sociala företag tar sedan många år emot personer med den typen av arbetshinder som Samhall inte har som målgrupp, människor som står längst från arbetsmarknaden. Därför krävs en insats för att de arbetsintegrerade sociala företagen får ett särskilt stöd för kostnader som kan täcka lönen för verksamhetsledare och handledare.

Kristdemokraterna vill utöka stödet till ASF genom att fortsätta lägga medel på verksamhetsbidrag till handledare och verksamhetsledare, säkra och utöka de platser som finns på dessa företag idag och för de nya som startas upp.

Statistik från SCB visar att det under 2016 fanns ca 350 ASF med drygt 6 000 anställda. Av de som arbetar i företagen hade nästan 30 procent en eftergymnasial utbildning och 28 procent utländsk bakgrund, vilket är sju procent högre jämfört med hela arbetsmarknaden. Kvinnor är vanligast.

Kristdemokraterna menar att ASF bör stödjas och byggas ut. Behovet av åtgärder för de med långtidsarbetslöshet eller låg utbildningsnivå ökar och många nyanlända skulle kunna få en start på arbetsmarknaden via en ASF. För att stödja utvecklingen på

arbetsmarknaden för dem i störst behov av att få jobba 100 procent av sin förmåga, krävs varaktiga lönestöd för arbetsintegrerade sociala företag. Kristdemokraterna avsätter 400 miljoner kronor varje år 2020–2022 under utgiftsområde 14.

6.13 Fler växande företag

Sverige behöver ett företagsklimat som lägger grunden för fler jobb. Nya jobb kan inte kommenderas fram av politiker i riksdag eller regering. De skapas främst när människor finner det mödan värt att starta och utveckla ett företag, förverkliga en idé och riskera sitt sparkapital. Kristdemokraterna slår vakt om ett livskraftigt näringsliv som kan skapa fler arbetstillfällen och ökad tillväxt.

Vi lägger därför en rad förslag om enklare regler, ökad tillgång på riskkapital och konkurrenskraftiga skatter. Vi tog exempelvis bort den särskild löneskatt för den som anställer äldre personer i KD/M-budgeten och har förslag på slopade arbetsgivaravgifter för unga utan gymnasieexamen och nyanlända, i enlighet med förslaget på inträdesjobb. Vi föreslår kraftigt breddat optionsprogram för unga och växande företag. Vi har medverkat till att stoppa den tidigare regeringens skattehöjningar på entreprenörer och den exitskatt som föreslogs 2018. Vi byggde ut RUT-avdraget kraftigt. I årets budget föreslår vi också höjd skiktgräns för statlig inkomstskatt, vilket underlättar för företagare.

En grundförutsättning för ett gott företagsklimat är att företag har råd och möjlighet att anställa. Vi vet att en majoritet av de nya jobben växer fram i små och växande företag.

6.14 Bättre regler för personaloptioner

Vi föreslår mer konkurrenskraftiga skatter på delägarskap för nyckelpersoner i växande företag. Många småföretagare jobbar långa timmar med låg lön i början. Därför har de sällan möjlighet att erbjuda marknadsmässiga löner till nyckelpersoner. För att underlätta för små företags rekrytering av kompetent arbetskraft vill vi göra det enklare och mer konkurrenskraftigt att erbjuda anställda incitamentsprogram och delägarskap.

Vår ingång är att regelverket bör förenklas och göras mer konkurrenskraftigt, samtidigt som grundläggande skatterättsliga principer beaktas, så att det blir lättare för växande företag att attrahera och behålla centrala medarbetare. Den utredning som gjordes förra året kom med förslag som Kristdemokraterna anser är för smala och ligger på en för låg nivå. Regeringen har sedan gått fram med ett förslag till incitamentsprogram, genom personaloptioner. Men förslaget exkluderar för många och är för litet. Vi vill se mer omfattande möjligheter för företagen att använda incitamentsprogram och avsätter därför 600 miljoner per år för sänkt skatt på personaloptioner.

6.15 Enklare att bli och vara företagare

Vi vill också införa en garanti för företagen att de bara ska behöva lämna en och samma uppgift en gång till myndigheterna. Det innebär att en företagare bara lämnar in uppgifter en gång på en plats och att dessa uppgifter därefter slussas vidare till aktuell myndighet. Det skulle påtagligt minska tiden som företag idag behöver lägga på

administration och öka tiden de kan lägga på sin kärnverksamhet, nämligen att skapa värde och jobb.

Det statliga riskkapitalet måste reformeras och effektiviseras så att det i högre grad kompletterar privat riskkapital. Detta vill vi göra genom så kallade fond-i-fond-lösningar, där statligt riskkapital från början samverkar med privata fonder för att nå mindre och växande företag. Särskilt viktigt är det att stötta företag med stor tillväxtpotential i ett tidigt skede. Vi ser positivt på principerna i den utredning som presenterades i våras med ett förslag om hur investeringar i företag i tidiga utvecklingsfaser skulle kunna underlättas. Samtidigt är det viktigt att effekterna på redan existerande fonder måste analyseras noggrant för att fortsatt garantera att det statliga riskkapitalet är tillgängligt i hela landet.

6.16 Värna och utveckla tjänstesektorn

Många får sitt första jobb inom någon del av tjänstesektorn. Av den anledningen – och givet det arbetsmarknadspolitiska läge som det redogörs för ovan – är det viktigt att tjänstemarknaden får möjlighet att utvecklas och vidgas. Utöver att ge jobb till personer i behov av arbete ger en växande tjänstesektor positiva effekter för såväl tidspressade barnfamiljer som för äldre i behov av extra stöd i hemmet. Kristdemokraterna var tidigt ute med den idé som idag utgör RUT-avdraget och som av många används för att göra livet lite lättare att leva. Grundidén med skattereduktion för hushållsnära tjänster är nämligen just att det ska vara vardagsnära servicetjänster som många i samhället kan ta del av, om kostnaderna är lägre. Samtidigt har RUT-avdraget möjliggjort en helt ny arbetsmarknad och motverkat svartarbete. Över 20 000 personer är sysselsatta inom hemservicebranschen.

Efter valet 2014 halverade den tidigare rödgröna regeringen takbeloppet i RUT-avdraget till 25 000 och reducerade också antalet tjänster som avdraget omfattar. Försämringen av RUT gav tydliga negativa effekter för branschens tillväxt och kundernas efterfrågan.

I den kristdemokratiska och moderata budgetreservationen 2019 fördubblades taket i ett första steg, för att sedan höjas till 75 000 kr och att avdraget ska omfatta fler tjänster. Nu genomför regeringen den politiken och avser att återkomma med förslag på breddat avdrag.

6.17 Skatteförändringar för företagande

Kristdemokraterna verkar för bra skatteklimat för företagen. I regeringens budgetproposition 2020 tas skattenedsättningen för kraftvärmeverk bort, en avfallsförbränningskatt införs och kemikalieskatten höjs. Det innebär strax över 1,1 miljarder kr i höjda skatter under 2020. Kristdemokraterna menar att kemikalieskatten inte bör höjas från nuvarande nivåer. Den påverkar företagen som verkar i Sverige, samtidigt som konkurrenter utomlands inte påverkas. Skattehöjningarna på kraftvärmeverk har redan visat sig ge effekter på produktionen. Förändringen har inneburit en tredubbling av energibeskattningen, och därtill blev koldioxidskatten åtta gånger så hög som tidigare. Kristdemokraterna delar uppfattningen att fossil kraft ska fasas ut, men anser att skattebeslutet kom alldeles för abrupt samtidigt som alternativ elförsörjning saknas och nätutbyggnad dröjer.

Kristdemokraterna förskjuter också införandet av avfallsförbränningsskatten. Branschen har fått mycket kort tid på sig hantera skatteförändringen och därför bör den inte införas 2020 eller 2021. I vårt budgetalternativ införs den först 1 juli 2022.

7 Skattesänkningar för alla – mer till de som jobbar

Den dåvarande rödgröna regeringen använde en betydande del av reformutrymmet till att bygga ut det offentliga åtagandet – och höjde även skatter för att betala för detta. Under den förra mandatperioden höjde de skatterna med 60 miljarder kr.

Kristdemokraterna vill se ett lägre skattetryck och har därför flera förslag på sänkta skatter för breda löntagargrupper, pensionärer, barnfamiljer och för dem som har svårare att komma in på arbetsmarknaden. Det minskar marginaleffekterna för dem som går från bidrag till arbete och ökar drivkrafterna till högre utbildning.

Kristdemokraterna föreslår en bred skattesänkning för alla hushåll. För att göra det mer lönsamt att arbeta och att ha arbetat är skattesänkningen konstruerad så att de som jobbar och de som är pensionärer får dubbelt så stor skattelättnad som de som har försäkringsinkomster.

Med denna skattereduktion kompenseras hushållen flera gånger om för de högre kostnaderna för bostadslån som uppstår med något sänkta ränteavdrag.

Personer med arbetsinkomster, pension och näringsinkomster får en skattesänkning på ca 0,63 procent av inkomsten upp till 40 000 kr. Det innebär upp till 250 kr per person i skattesänkning. För en snittsvensk med 34 000 kr innebär det en skattelättnad på 213 kr i månaden.

Men även personer som inte uppstår arbetsinkomst omfattas alltså av förslaget på skattelättnad bl a mot bakgrund av att vi höjer en del konsumtionsskatter. För de med a-kassa, föräldrapenning, förtidspension och aktivitetsersättning är skattesänkningen hälften så stor – 0,32 procent av inkomsten. På det här sättet får både arbetstagare och den som uppstår ersättningar eller bidrag en skattesänkning, men den är större för arbetstagaren, vilket bidrar till att göra det mer lönsamt att arbeta.

Förslaget om en skattesänkning till alla kostar drygt 14,4 miljarder kr 2020 och ökar sedan till 15,1 miljarder kr 2022.

Tabell 4 Kristdemokraternas förslag på bred skattesänkning

Skattesänkning per inkomst (avrundade siffror)			
Inkomst (arbete + pension)	Per år	A-kassa mm	Per år
10 000 kr	750 kr	10 000 kr	375 kr
12 000 kr	900 kr	12 000 kr	450 kr
14 000 kr	1 050 kr	14 000 kr	525 kr
16 000 kr	1 200 kr	16 000 kr	600 kr
18 000 kr	1 350 kr	18 000 kr	675 kr
20 000 kr	1 500 kr	20 000 kr	750 kr
22 000 kr	1 650 kr	22 000 kr	825 kr
24 000 kr	1 800 kr	24 000 kr	900 kr
26 000 kr	1 950 kr	26 000 kr	975 kr
28 000 kr	2 100 kr	28 000 kr	1 050 kr
30 000 kr	2 250 kr	30 000 kr	1 125 kr
32 000 kr	2 400 kr	32 000 kr	1 200 kr
34 000 kr	2 550 kr	34 000 kr	1 275 kr
36 000 kr	2 700 kr	36 000 kr	1 350 kr
38 000 kr	2 850 kr	38 000 kr	1 425 kr
40 000 kr	3 000 kr	40 000 kr	1 500 kr

Vid 40 000 kr nås taket i skattesänkningen

7.1 Höjd skiktgräns i två steg

För att göra det lönsamt för personer att exempelvis vidareutbilda sig till specialistsjuksköterska eller bli chef inom äldreomsorgen behöver margineffekterna minska genom att färre betalar statlig skatt och de som gör det betalar mindre. Men trenden har under lång tid varit att allt fler löntagare betalar statlig inkomstskatt. Under 2014 betalade 22 procent av alla barnmorskor statlig inkomstskatt. Fyra år senare betalade 26 procent statlig inkomstskatt. Ökningen av andelen syns också inom poliskåren, där var tredje nu betalar extra 20 procent på den lön som överskjuter brytpunkten. Konsekvensen blir minskade incitament att jobba en extra timme, vilket många inom exempelvis vården och polisen ställs inför.

I KD/M-budgeten för 2019 höjdes skiktgränsen. Kristdemokraterna föreslår i budgeten för 2020 en ytterligare höjd brytpunkt för statlig inkomstskatt från 42 400 kr till 44 200 kr. Det innebär 353 kr per månad i sänkt skatt för omkring 1,4 miljoner löntagare, jämfört med de drygt 300 000 som betalar värnskatt. Kristdemokraterna gör även en extra höjning av brytpunkten 2021, vilket innebär att skiktgränsen blir ca 47 100 kr, inkl. indexuppräknings. Jämfört med den beräknade skiktgränsen för 2020 innebär det 940 kr mer i månaden. Reformen kostar 4,3 miljarder kr 2020 och 6 miljarder kr per år 2021–2022.

7.2 Jobbskatteavdrag för föräldrar

Barnåren är ofta ekonomiskt betungande. Utgifterna ökar kraftigt och deltidsarbetet ökar vilket minskar de totala inkomsterna. För att stärka barnfamiljernas ekonomi föreslår därför Kristdemokraterna ett jobbskatteavdrag för föräldrar som är en fast nivå.

Reformen byggs ut stegvis med 100 kr per förälder 2021 och sedan 150 kr per förälder under 2022. Ambitionen är fler steg därefter. Reformen kostar 2,4 miljarder kr 2021.

För att värna små barns tid med sina föräldrar ska skattereduktionen för föräldrar till barn som är 0–3 år inte bara omfatta förvärvsinkomster utan även föräldrapenning, men även andra försäkringsinkomster som a-kassa och sjukförsäkring.

Skattesänkningen kallas jobbskatteavdrag eftersom den riktar sig till föräldrar som förvärvsarbetar på samma vis som det jobbskatteavdrag som alliansregeringen införde i flera steg från 2007.

Jobbskatteavdraget för föräldrar är dock, till skillnad från vanliga jobbskatteavdraget, en fast skattereduktion som initialt uppgår till 100 kr per förälder/vårdnadshavare per månad. Det gör att förslaget har en fördelningspolitisk profil som gynnar föräldrar som är låginkomsttagare, genom att dessa får behålla en större andel av sin lön efter skatt än föräldrar som är höginkomsttagare. Det gör också att ett deltidsarbete med små arbetsinkomster blir mer lönsamt.

7.3 Avskaffad värnskatt är inte prioriterad

Kristdemokraterna har länge prioriterat breda skattesänkningar som träffar stora grupper i samhället och fokuserat våra satsningar på att stärka det offentliga kärnuppgifter. Det gör vi även i år. Idag står Sverige inför en situation där 123 000 personer har väntat olagligt länge i vårdkö, där äldreboendebristen är skriande och där vi har rekordmånga skjutningar.

Framför att avskaffa värnskatten prioriterar vi mer resurser till fler poliser, fler rättegångar, fler sjuksköterskor, fler operationer, fler äldreboenden. Och de skattesänkningar vi gör träffar över 5 miljoner löntagare och över 2 miljoner pensionärer, inte minst låginkomsttagare, småbarnsfamiljer och pensionärer. Samtidigt stärker vi den så kallade utbildningspremien och minskar marginaleffekter för breda grupper när vi höjer brytpunkten för statlig skatt. Det anser vi är rätt prioritering i det läge Sverige befinner sig i idag.

Förändringen av skiktgränsen som vi gör innebär också att vi kan sänka skatten för de som träffas av värnskatten. När vi höjer skiktgränsen, utöver den breda skattesänkningen, innebär det för en inkomsttagare som betalar värnskatt 603 kr i månaden i sänkt skatt. Med borttagen värnskatt får däremot ingen under 58 000 kr sänkt skatt och vid 70 000 kr överstiger borttagandet av värnskatten de samlade skattesänkningarna i Kristdemokraternas förslag.

7.4 Främja sparande – sänk skatten på ISK

Kristdemokraterna anser också att sparande och investeringar ska främjas. Svenskarna är generellt sett duktiga på att spara. Bruttosparandet i förhållande till disponibel inkomst, den så kallade sparkvoten, ligger i Sverige på en rekordhög nivå trots låga sparräntor. Det är bra av flera skäl – den enskildes ekonomiska frihet ökar, många kan ha en buffert för oförutsedda utgifter och den svenska ekonomin blir mindre känslig för konjunktursvängningar. Men sparandet är ojämnt fördelat. Många som skulle kunna spara, åtminstone lite grann, avstår av olika skäl. Inte sällan gäller det grupper som verkligen skulle behöva ett sparande.

Kristdemokraterna var därför med och införde den nya sparformen ISK (investeringssparkonto), som var ämnad att förenkla sparandet. ISK har snabbt blivit en populär sparform som innebär att ingen vinstskatt tas ut, utan ISK är istället konstruerad med en schablonskatt på hela kapitalets värde. Reformen har underlättat väsentligt för vanliga sparare att hantera sitt sparkapital i aktier och fonder, då inga försäljningar behöver deklarerats och då det inte uppstår några inlåsnings effekter till följd av orealiserade vinster som beskattas när en fond eller aktie säljs. Regeringen höjde skatten två gånger under den förra mandatperioden. I en normal räntemiljö innebär det en väsentlig försämring av sparformen. Det underminerar också de långsiktiga spelreglerna i sparformen att ändra förutsättningarna i sämre riktning. Intresset för sparande riskerar minska när lönsamheten för spararna försämras genom politiska beslut.

Därför avsätter Kristdemokraterna 790 miljoner kronor om året för att sänka skatten på ISK upp till ett visst sparbelopp. Detta för att vi anser det viktigt att småsparare och ovana sparare uppmuntras till mer sparande. Vi ämnar återkomma med ytterligare utformning av förslaget.

Tabell 5: Kristdemokraternas skattesänkningar 2020

Skattesänkningar 2020	Miljoner kr
Bred skattesänkning för jobb och pension	-14 400
Dubbla jobbskatteavdrag utsatta grupper	-2 555
Extra förhöjt jobbskatteavdrag för 69+	-1 400
Höjd skiktgräns statlig inkomstskatt	-4 300
Sänkt skatt ISK/KF-sparande	-790
Ett bättre bosparande	-900
Bättre personaloptioner	-390
Sänkt skatt avfall och kraftvärme	-684
Nej till höjd kemikalieskatt	-480
Sänkt skatt ideella föreningar	-150
Sänkt skatt diesel för jordbruk	-140
Nej till höjd sink-skatt	-370
Höjd milersättning och tak	-500
Summa skattesänkningar	-27 059

8 Stärk familjerna

På familjepolitikens område föreslår Kristdemokraterna en rad ytterligare reformer för att stärka familjerna. Dessa beskrivs mer ingående i utgiftsområdesmotion 12 och i korthet nedan. De offentligfinansiella effekterna sammanfattas i slutet av avsnittet.

8.1 Höjt bostadsbidrag

Kristdemokraterna vill fortsätta att prioritera de familjer som lever i ekonomisk utsatthet. Bostadsbidraget är det familjepolitiska stöd som bäst når barnhushåll med låg ekonomisk standard, och många av de barnfamiljer som får bostadsbidrag är familjer med ensamstående föräldrar. Bostadsbidraget är alltså av särskilt stor betydelse för

ensamstående föräldrar som oftast är kvinnor. Dessa barnfamiljer lever under knappa ekonomiska omständigheter.

För att stärka ekonomin för de barnfamiljer som har den sämsta ekonomin vill vi höja det särskilda bidraget för hemmavarande barn med 200 kronor per månad för ett barn, 400 kronor för två barn och 600 kronor för tre eller fler barn. Det gynnar de som bäst behöver det. Genom förbättringarna i bostadsbidraget får familjer med lägre inkomster ett stöd ända tills barnen blir 18 år. Bostadsbidraget har under en längre tid släpat efter. Antalet hushåll med bostadsbidrag har minskat sedan slutet av 1990-talet och förklaringarna är främst regeländringar 1997 och att inkomsterna stigit samtidigt som inkomstgränserna för bidraget har varit oförändrade. Inkomstgränserna i bostadsbidraget är fasta och förändras därmed inte löpande med prisökningstakten i samhället. Eftersom bostadsbidraget släpat efter har också dess betydelse för att stötta hushållen minskat. Vi föreslår därför att inkomsttaket ska höjas med 30 000 kronor för att bättre avspegla dagens löne- och prisnivåer. Det höjda bostadsbidraget kan medverka till att färre barnfamiljer behöver ekonomiskt bistånd, vilket i sin tur medför att margineffekterna att öka sin inkomst via arbete minskar eftersom bostadsbidraget har lägre margineffekter. För detta avsätter vi sammanlagt 940 miljoner kronor 2020 och 880 miljoner kronor 2021–2022.

8.2 Barnomsorgspeng för egna barn införs

Kristdemokraterna vill också att det ska finnas möjlighet för föräldrar att få barnomsorgspeng för omsorg om enbart egna barn i hemmet. För att få del av barnomsorgspeng för egna barn bör kraven på pedagogiskt innehåll inte vara lika högt ställda. Barnomsorgspengen ska uppgå till 6 000 kronor per barn och månad, betraktas som inkomst och vara skattepliktig. Barnomsorgspeng gäller för egna barn fram till treårsdagen, och kan inte tas ut samtidigt som föräldraförsäkring eller ersättningar från andra socialförsäkringssystem. Vi avsätter 1,2 miljarder kronor 2021 och 1,3 miljarder kronor 2022 under utgiftsområde 16 för att införa en barnomsorgspeng för egna barn.

8.3 Stärkt pensionsrätt för föräldrar

Dagens kvinnor som är ålderspensionärer har i regel lägre pension än motsvarande män. Det beror på att kvinnor har en lägre pensionsgrundande inkomst än män, vilket i sin tur huvudsakligen grundar sig på ojämlikheter i lönestrukturen och på att kvinnor historiskt i genomsnitt har arbetat färre år än män. En bidragande orsak till det är att kvinnor tar ut en större del av föräldraledigheten och att de oftare går ner i deltid när barnen är små.

För att ytterligare kompensera de föräldrar som går ner i arbetstid, eller är hemma med sjuka barn i större utsträckning – vilket fortfarande oftast är kvinnor – vill vi utöka antalet barnrättsår från fyra till fem. Dessutom föreslår Kristdemokraterna att den generella jämförelseinkomsten i barnrättsåren höjs från 75 procent till 85 procent, så att de med lägst inkomst får en högre pensionsrätt.

Detta är förslag som också Pensionsmyndigheten har fört fram. Enligt myndigheten uppskattas dessa förändringar minska gapet mellan mäns och kvinnors intjänande till den allmänna pensionen med cirka 0,8 procentenheter.

Införandet av ytterligare ett barnrättsår samt höjning av jämförelseinkomsten i barnrättsåren beräknas kosta 2,4 miljarder kronor årligen. Vi finansierar förslaget

genom att föreslå avskaffande av pensionsrätt för studieår, något som Pensionsmyndigheten också har föreslagit.

8.4 Minskade barngrupper i förskolan

Enligt Skolverket visar både myndighetens egna rapporter och Skolinspektionens kvalitetsgranskning att såväl personal som föräldrar anser att barngrupperna är för stora. Forskning visar också att personalen anser att det är för många barn i flera av dagens förskolegrupper.

Skolverket ger som riktmärke för antalet barn i barngrupp på förskolan 6–12 barn för barn i åldern 1–3 år respektive 9–15 barn för barn i åldern 4–5 år. Om det vore så att riktmärket om barngrupper följdes så skulle vi ha skäl att vara förhållandevis nöjda. Men Skolverket konstaterar istället att det är en ”svår situation med stora barngrupper på många håll runt om i landet”. Mer än 55 procent av de allra minsta barnen vistas dagligen i barngrupper som ligger långt över Skolverkets riktvärde om maximalt antal barn.

Läraryrket enkät bland 1 294 förskollärare 2017 visar att var tredje förskollärare arbetar med en barngrupp som bestod av 21 barn. Pedagoger som jobbar i förskolan vittnar om en ohållbar situation. Förskoleupproret har samlat berättelser från personalen som visar glappet mellan ambition och verklighet.

I Skolverkets genomgång av forskningen relaterad till barngruppers storlek står det: ”Om en barngrupp blir för stor riskerar de positiva effekterna av att vistas i en grupp att bytas till sin motsats. Relationer kan bli svåra att överblicka för barnen vilket kan skapa en känsla av anonymitet och otrygghet, något som i sin tur kan leda till ett aggressivt beteende eller andra yttringar såsom trötthet, nedstämdhet och håglöshet.”

Barngruppernas storlek har också betydelse för barns utveckling och lärande.

Regeringen har gjort ett försök att få ner barngrupperna genom ett statsbidrag som kommuner kan ansöka om. Tyvärr finns det skäl att tro att bidraget inte fått tillräcklig effekt och i vissa fall även lett till fler avdelningar på små utrymmen. SVT rapporterade exempelvis att Eskilstuna kommun förra året startat inte mindre än 54 nya avdelningar på sina förskolor. Av dessa fanns endast sju avdelningar på två nyöppnade förskolor. Resterande avdelningar hade uppstått bland de befintliga. Ett vanligt sätt att trixa med statistiken är också att ha små barngrupper under en kortare del av dagen.

Den allvarliga utvecklingen med stora barngrupper måste brytas. Föräldrar ska kunna känna sig trygga med att det finns tid och en famn att krypa upp i för deras barn. Förskolepersonalen ska kunna känna sig trygga med att de ska få goda förutsättningar för att utföra sitt fantastiska arbete.

Kristdemokraterna föreslår därför en ny lag om att barn som är tre år och under inte ska behöva tillhöra grupper som är större än 12 barn. Staten behöver ta huvudansvaret för att säkra finansieringen men även kommuner och föräldrar behöver bidra. Vi föreslår därför en finansieringsmodell i tre delar.

- Höjd maxtaxa. Sedan maxtaxan på förskolan infördes för 16 år sedan har inkomsttaket för föräldrar bara höjts marginellt samtidigt som barngruppernas storlek ökat kraftigt. Från 42 000 kronor i månaden per hushåll till 47 490 kr i år. Vi föreslår därför att taket i maxtaxan höjs från dagens 47 490 till 56 988 kronor i månaden. Det skulle innebära en avgiftshöjning med maximalt 285 kronor per

månad för första barnen och 95 kronor för tredje barnet. Hushåll med inkomster under 47 490 kronor i månaden berörs inte alls.

- Kommunerna ökar sina investeringar i förskolan med 1,3 miljarder per år 2020–2021 och 1,4 miljarder 2022. Detta innebär att kommunerna skjuter till lika mycket som föräldrarna bidrar med genom den höjda maxtaxan.
- Staten skjuter till drygt 2,3 miljarder kronor 2020, 3,1 miljarder kronor 2021 och 3,6 miljarder kronor 2022 för att införa en lag om max 12 barn i småbarnsgrupperna. Till förmån för ett lagstadgat tak för småbarnsgrupperna slopas det statsbidrag om 1,2 miljarder per år som finns för minskade barngrupper eftersom det har haft en otillräcklig effekt på barngruppernas storlek. Reformen är fullt utbyggd 2022.

8.5 Inför ett fritidskort

Politiken har ett stort ansvar att identifiera och förebygga lågintensiva samhällsproblem som riskerar att växa. Det gäller inte minst den psykiska ohälsan som har ökat kraftigt. En bidragande orsak är att vi rör på oss allt mindre – trots att vi vet mer om hälso-konsekvenserna av stillasittandet: muskler, hjärta, motorik, balans, BMI, sömnkvalitet och koncentrationsförmåga försämras. Vi ser också hur den utbredda ensamheten bland många barn och unga påverkar den psykiska hälsan.

Kristdemokraterna vill motverka utvecklingen genom att möjliggöra för alla barn och unga att delta i civilsamhällets idrottsklubbar och andra föreningar och församlingar, som spelar en central roll för att mota dessa problem. Om fler barn skulle få möjlighet att delta i idrott, i lägerverksamhet eller barnkör skulle effekterna vara betydande.

I vårt budgetalternativ avsätter vi 850 miljoner per år för att införa ett fritidskort till alla barn mellan årskurs 2 och 9, laddat med ett ekonomiskt stöd för deltagaravgifter i ledarledda aktiviteter i det svenska föreningslivet, samt kulturskolan. Stödets storlek kommer variera utifrån hushållets ekonomi. De flesta barn kommer få 500 kronor i stöd per år, men för de som finns i hushåll i ekonomisk utsatthet (där hushållet uppstår bostadsbidrag eller ekonomiskt bistånd) kommer ett betydligt större stöd – 2 400 kronor per år – finnas laddat på kortet. Detta för att alla barn ska få goda möjligheter att delta i idrott eller annan föreningsverksamhet. För att minska tröskeleffekter kommer det större stödet att trappas ned om hushåll ökar sin inkomst så att de inte längre får de stöd som utgör grund för fritidskort med det högre beloppet.

Vi vet att barn i ekonomiskt utsatta hushåll, barn till ensamstående föräldrar, barn med utlandsfödda föräldrar och barn i arbetarhushåll har en mindre aktiv fritid med lägre deltagande i organiserade fritidsaktiviteter än andra barn. En förklaring till detta kan vara att barns fritidsaktiviteter har blivit allt dyrare då medlems- och träningsavgifter mer än fördubblat sin betydelse för idrottsföreningarnas ekonomi under en 20-årsperiod.

Genom vår reform kommer nästan en miljon barn att få stöd för aktiv och meningsfull fritid, varav det större stödet ges till ca 150 000 barn.

8.6 Ökad samverkan mellan fritids och idrottsrörelsen

Många föräldrar har idag svårt att få ihop vardagspusslet där de ska hämta på fritids, stressa hem och sedan ta sig iväg till barnets träning på kvällen. Tyvärr riskerar det leda

till att många barn inte får möjlighet att träna trots ett stort behov av rörelse och träning hos barn idag. För att underlätta familjelogistiken och se till att fler får chansen att träna vill Kristdemokraterna att en del av barnens träning ska kunna ske på fritidstid. Vi avsätter 100 miljoner årligen för att stimulera samverkan mellan idrottsklubbar och fritidshemsverksamheten.

8.7 Föräldrastöd och föräldrautbildning

Föräldrarna är de viktigaste personerna i ett barns liv. Det finns situationer då föräldrar upplever svårigheter i sitt föräldraskap eller har behov av stöd för att hantera nya situationer. Det offentliga ska inte ta över föräldrarnas roll. Däremot ska det offentliga erbjuda stöd och hjälp i föräldrarnas viktiga uppgift. Stöd till föräldrarna är också ett stöd till barnen.

Vi vill därför öka tillgången till föräldrautbildning genom att göra det obligatorisk för kommunerna att erbjuda två föräldrastödsprogram under barnets uppväxt: ett när barnet är mindre och ett när barnet är i tonåren. Vi avsätter 176 miljoner kronor per år för detta ändamål.

8.8 Familjerådgivning och familjerådgivningscheckar

Sedan 2004 har antalet ärenden och besök till familjerådgivningen ökat med omkring 20 procent. Under 2018 pågick totalt drygt 38 000 ärenden och ett stort antal barn berördes av dessa ärenden. Nästan hälften av samtalen handlade om att lösa problem i parrelationen. Enligt Socialstyrelsen visar studier att familjerådgivningen kan bidra till förbättrade parrelationer, ett funktionellt familjeklimat samt förbättrad hälsa. Satsningar på familjerådgivning och föräldrastöd är således ett bra sätt att främja familjestabilitet och att förbättra situationen för barnen. Familjerådgivning och föräldrastöd är förebyggande barnvårdsarbete.

När ett par blir föräldrar för första gången vill vi därför att de får en gratischeck till familjerådgivningen som de kan nyttja om de vill eller har behov av det. Tillsammans med denna check ska information finnas som beskriver vad familjerådgivningen kan erbjuda. Vi avsätter 80 miljoner kronor per år för detta ändamål.

9 En hälso- och sjukvård som klarar behoven

Kristdemokraternas hälso- och sjukvårdspolitik tar sin utgångspunkt ifrån varje människas absoluta och okränkbara värde. De som har störst behov ska också ges företräde till hälso- och sjukvården. När vi var i regeringen prioriterade vi insatser för de mest utsatta patienterna genom stora satsningar på psykiatrin, cancervården och vården av kroniskt sjuka. Våra reformer vårdgarantin och kömiljarden bidrog till kortare väntetider och ökad kvalitet. Under förra mandatperioden tog regeringen bort kömiljarden och effekten blev att köerna växte – i rak motsats till vad såväl patienter som medarbetare behöver.

Kristdemokraterna och Moderaterna återinförde och utökade kraftigt kömiljarden i den budget för 2019 som antogs av riksdagen. Tyvärr har regeringen sedan dess gjort långsamheten till norm. Förhandlingarna med Sveriges Kommuner och Landsting, SKL,

om hur kömiljarden skulle uppdateras påbörjades först efter det att vårändringsbudgeten lagts. Uppdraget från riksdagen, genom M/KD-budgeten, var att kömiljarden skulle uppdateras så att fler delar ingår, inte bara första besöket. Risker för undanträngning ska minimeras så att exempelvis kroniskt sjuka inte hamnar utanför.

Förhandlingen med SKL resulterade i en mindre förändring men saknade helt den väsentliga förändringen av innehållet som M/KD-budgeten angav.

Vården är inte jämlik och det finns fortsatta brister med överbeläggningar, patient-säkerhet och vårdköer. Kompetensbristen är ett betydande problem i alla regioner. Vården blir också alltmer högspecialiserad och högteknologisk. Mot den bakgrunden finns det all anledning att se över sjukvårdens organisering. Utifrån de 21 regionernas olika demografiska och ekonomiska förutsättningar är det osannolikt att de kan leverera en jämlik vård åt befolkningen. Staten bör därför ta över huvudansvaret för vården – för att säkra en god, effektiv och jämlik sjukvård i hela landet. För oss är rätten till god och jämlik vård viktigare än att värna dagens sätt att organisera vården.

Längre köer och lägre förtroende för vården kräver långsiktiga strukturreformer och ekonomiska tillskott. På kort sikt behövs också en förstärkning av primärvården – därför avsatte Kristdemokraterna och Moderaterna i vår budget tre miljarder årligen för att möjliggöra en omfattande primärvårdsreform i syfte att kunna bygga ut en god nära vård. Tyvärr har regeringen varit senfärdig även här – både vad gäller att betala ut stödet till regionerna och vad gäller att ta fram en nationell strategi för hur primärvården ska fungera.

9.1 Hälso- och sjukvården ska vara hälsofrämjande och vårdande

Hälso- och sjukvården ska hjälpa oss att må bra och ge vård när vi blivit sjuka. Det innebär att hälso- och sjukvården har både ett hälsofrämjande och ett vårdande uppdrag. En god nära vård måste byggas ut samtidigt som koncentration av viss högspecialiserad vård görs. Det sistnämnda måste genomföras utan att riskera de regionala akutsjukhusens existens. Sammantaget krävs ett gediget reformarbete och en fast styrning både nationellt och regionalt.

Hälsofrämjande insatser måste utvecklas. Varje person har ett eget ansvar, men flera samhällssektorer måste bidra för att alla människor ska ha en god psykisk hälsa och preventiva insatser fungera. Det är många människor som berättar om att de mår dåligt, de har inte en god psykisk hälsa. En del drabbas av depression och ångest, andra är drabbade av svår kronisk sjukdom som påtagligt försämrar deras psykiska hälsa och livskvalitet. Det innebär att hälso- och sjukvården måste klara både det breda hälsofrämjande uppdraget och att ge vård till svårt kroniskt sjuka, såväl psykisk som somatisk sjukdom. Ska allt detta fungera måste hälso- och sjukvården få fler medarbetare, patienter måste få chans till en kontinuerlig relation till den vårdkontakt man behöver och reformerna måste vara långsiktiga och genomföras i hela landet.

21 olika regioner är inte den bästa lösningen idag. Vi välkomnar att flera anammar den inriktningen och vill se mer av nationell styrning för att hälso- och sjukvården ska bli jämlik och kunna utvecklas på bästa sätt till hela befolkningen. En parlamentarisk utredning behöver tillsättas om en samlad och ändamålsenlig statlig styrning av hälso- och sjukvården.

9.2 Släpp vårdkraften fri

Patientlagen ger i teorin patienter rätt att söka öppen specialiserad vård hos alla offentligt finansierade vårdgivare som bedriver en högkvalitativ vård inom en viss specialitet. Syftet med patientlagen var dels att stärka patienternas ställning, dels öka tillgängligheten till vård.

I praktiken begränsas dock patientlagen av de avtal som regionerna tecknar med vårdgivare eftersom avtalen i de flesta fall innehåller olika former av tak för hur många patienter en vårdgivare får ta sig an. Taken omfattar även patienter som regionerna inte har kostnadsansvar för. Många vårdgivare vittnar om att de skulle kunna öka sin kapacitet mycket kraftigt om de gavs möjlighet att åta sig alla patienter som efterfrågar vård.

Kristdemokraterna anser att intentionen med patientlagen var rätt och att de vantolkningar av lagen som många regioner gjort måste upphöra. Patientlagen bör därför förtydligas så att regionernas möjlighet att sätta tak för hur många patienter en vårdgivare får åta sig helt elimineras.

Det finns emellertid ingenting som hindrar regionerna från att omedelbart avskaffa taken i befintliga avtal. Kristdemokraterna föreslår därför ett stimulansbidrag om sammanlagt 200 mnkr per år som utbetalas till de regioner som senast vid årsskiftet har avskaffat samtliga tak i vårdavtal inom den öppna specialiserade sjukvården.

9.3 Gemensamma it-standarder i vården – nu

Möjligheterna att förbättra och effektivisera vården med stöd av modern teknik är närmast obegränsade. Rätt utformat kan intelligenta it-baserade verktyg underlätta vardagen för patienter och anhöriga och samtidigt frigöra tid och resurser från sjukvårdens hårt belastade personal.

Vårdens it-system och dess funktionssätt har bäring på nästan alla delar av vårdkedjan – från upplevelsen av mötet med vården till uppföljning av vårdens resultat och möjligheterna till forskning och utveckling. Men trots att Sverige länge varit ett land med hög it-mognad har sjukvårdens huvudmän inte förmått bygga en it-infrastruktur som tillvaratar de möjligheter som finns.

Svenskarna har i över två decennier kunnat göra sina bankärenden via internet. Men ännu saknas på många håll fortfarande möjligheten för vårdgivare att utbyta exempelvis patientdata digitalt. Alltjämt används och upphandlas it-system baserade på olika standarder trots att detta försvårar eller omöjliggör utbyte av data, såväl mellan olika vårdgivare som mellan vården och exempelvis kvalitetsregister. Olika it-standarder försvårar också utvecklingen av ny funktionalitet kopplat till vårdens it-plattformar.

Riksdagen har genom beslut i socialutskottet gett regeringen mandat att fatta beslut om en gemensam it-standard för sjukvården. Regeringen har inte agerat trots att frågan behöver en mycket snar lösning.

Kristdemokraterna anser att regeringen skyndsamt behöver ta sig an den uppgift riksdagen givit den. För att stimulera regionerna att göra nödvändiga tekniska justeringar avsätter Kristdemokraterna 200 mnkr för 2020 och 200 mnkr för 2021 i ett tillfälligt stimulansbidrag.

9.4 Vårdplatsgaranti inom hälso- och sjukvården

Idag har många av Sveriges sjukhus närmast konstanta överbeläggningar vilket innebär att patienter vårdas på en vårdplats som inte uppfyller kraven på fysisk utformning, utrustning och bemanning. Det kan handla om att patienter vårdas i korridorer eller i värsta fall utlokalisering på en avdelning som saknar rätt medicinsk kompetens. Överbeläggningar och utlokaliseringar påverkar patientsäkerheten, men sätter även vårdpersonalen inför svåra etiska problem när de ska välja ut vilka patienter som ska placeras var. Den situation runt överbeläggningar som tidigare ansågs vara en sommar-kris är numera normaltillstånd. Om man ser till rikssnittet i landet så har antalet överbeläggningar ökat från 3,2 patienter av hundra (januari 2014) till 6,7 patienter av hundra (juli 2019). Läget efter vad som framstår som en närmast kaotisk sommar är ännu inte känt. Databasen ”Väntetider i vården” saknar ännu aktuella data för tiden efter juli 2019.

I likhet med vårdköerna är det stora varianser i överbeläggningar mellan olika landsting, men också mellan olika sjukhus inom en region. Målet måste vara att alla patienter får plats på en vårdavdelning med rätt medicinsk kompetens. För att det ska vara möjligt att uppnå behövs fungerande vårdkedjor och på många platser även en ökning av antalet tillgängliga vårdplatser. Det måste finnas tillräckligt med flexibilitet i systemet för att klara belastningstoppar.

Kristdemokraterna föreslår därför att regionerna får en prestationsbaserad ersättning när de klarar målet om maximalt 90 procents beläggning i genomsnitt varje månad under året. Genom en prestationsbaserad ersättning kan varje region på ett ändamåls-enligt sätt göra de förändringar som är nödvändiga och ersättningen betalas ut när målen nås. Oftast är det fler sjuksköterskor som behövs för att kunna öppna fler vårdplatser. Det innebär att ersättningen för tillräckligt antal vårdplatser i flertalet regioner i stor utsträckning behöver användas för att minska kompetensbristen och bli en attraktiv arbetsgivare. Vi avsätter 1 miljard kronor per år för detta ändamål.

9.5 Fler utbildningsplatser för vårdyrken

Den stora bristen på utbildade läkare, sjuksköterskor och barnmorskor leder till mindre tillgänglighet i vården. Därför anslår vi resurser till nya utbildningsplatser för dessa yrkeskategorier med 100 miljoner kronor 2020, 200 miljoner kronor 2021 och 300 miljoner kronor för 2022.

9.6 Trygg förlossningsvård och BB-vård

Det behövs ett nationellt ledarskap som pekar ut riktningen för förlossningsvården och BB. Det föds över hundratusen barn i Sverige varje år och svensk mödra- och förlossningsvård är på många sätt helt fantastisk. Samtidigt finns det mycket som behöver göras för att gravida kvinnor ska kunna känna trygghet i väntans tider.

Skillnaderna i vård och vårdresultat skiljer sig åt i olika delar av landet, bland annat i antalet förlossningsskador och antalet kejsarsnitt i olika län. Tiden från förlossning till hemgång är på många håll kort. Enligt Sveriges kvinnolobby är vårdtiden i Sverige lägst i hela EU. Detta samtidigt som bara ett av tre sjukhus alltid erbjuder en uppföljning efter förlossningen. Bristningar, komplikationer, psykisk ohälsa eller amningsproblem riskerar därmed att inte upptäckas i tid.

Enligt en ny rapport från Socialstyrelsen råder det stor brist på barnmorskor i alla regioner. Antalet pensionsavgångar bland barnmorskor är stort och det är svårt att rekrytera samt att behålla barnmorskor. Den överenskommelse om förlossningsvården som regeringen slöt med SKL 2015 och som syftade till ökad bemanning har inte blivit någon succé. Bara drygt hälften av pengarna har använts till bemanning och det skiljer sig stort mellan landstingen i hur stor andel av medlen som använts till detta. Enligt Myndigheten för vårdanalys gör avsaknaden av tydliga mål och riktlinjer för hur pengarna ska användas att uppdraget har varit otydligt. Vårdanalys senaste utvärdering från i juni 2019 visar att det fortfarande finns många allvarliga brister i förlossningsvården som behöver åtgärdas. Regeringen föreslår trots detta att en liknande överenskommelse gällande förlossningsvården ska ingås. Kristdemokraterna anser att 1 miljard kronor för vardera året 2020–2022 istället ska omriktas till tydliga satsningar och prioriteringar inom förlossningsvården. De stora bristerna i förlossnings- och BB-vården drabbar framförallt kvinnor. Att ändra systemet i grunden är därför inte bara angeläget ur ett patientperspektiv utan också ur ett jämställdhetsperspektiv.

Det behövs ett nationellt ledarskap som pekar ut riktningen för hela förlossningsvården. Varje kvinna ska kunna känna trygghet under sin graviditet samt inför, under och efter förlossningen. Kristdemokraterna föreslår därför följande förändringar för att stärka förlossnings- och BB-vården:

- Förstatliga sjukvården och därmed förlossningsvården för en mer jämlik vård.
- Kompetenscentrum och nationella mål för förlossningsvården och eftervården. Vi avsätter 20 miljoner kronor för detta.
- Ökad bemanning inom förlossningsvården. Pengarna från den föreslagna överenskommelsen med SKL ska riktas helt och hållet på våra föreslagna förbättringar inom förlossnings- och BB-vården samt ökad bemanning. Vi avsätter 500 miljoner kronor för att öka bemanningen.
- Ett barnmorsketeam – en så kallad fast barnmorska – genom hela vårdkedjan. Vi avsätter 150 miljoner kronor för detta ändamål.
- Varje kvinna ska erbjudas hembesök av en barnmorska för eftervård den närmaste tiden efter förlossningen. Vi avsätter 150 miljoner kronor för detta.
- Nationella riktlinjer tas fram för att förebygga förlossningsskador.
- En ”mamma-rehabcheck” införs. Vi avsätter 50 miljoner kronor för detta.
- Fler barnmorskor ska utbildas – fler platser på barnmorskeutbildningen. Satsningen finns under utgiftsområde 16.
- Sjuksköterskor ska kunna vidareutbilda sig till barnmorskor med bibehållen lön. Vi avsätter 70 miljoner kronor för detta ändamål.
- Yrkeserfarna barnmorskor ska vara mentorer till utexaminerade barnmorskor.
- Barnmorskeledda enheter i anslutning till akutsjukhusen – kontinuitet för patienten. Vi avsätter 30 miljoner kronor för detta ändamål.
- Stärkt förlossningsvård på landsbygden med patientnära hotell där det är långa avstånd till förlossningskliniker. Vi avsätter 30 miljoner kronor för dessa ändamål.

9.7 Säkrad bemanning inom sjukvården i gles- och landsbygd

Svårigheter att rekrytera och behålla läkare och sjuksköterskor är ett av hälso- och sjukvårdens allra mest allvarliga problem. I själva verket är många av de brister som uppmärksammas och debatteras helt eller delvis en konsekvens av bristande bemanning.

På många håll, inte minst i glesbygd, förekommer det rapporter om bristen på medicinskt utbildad personal och allt högre kostnader för att få dit hyrläkare. Denna utveckling måste brytas såväl av patientsäkerhetsskäl, arbetsmiljöskäl som kostnadsskäl.

Kristdemokraterna föreslår att ett statligt stöd införs som kan användas av regionerna för att avhjälpa personalsituationen där det har visat sig svårt att upprätthålla en kontinuerlig verksamhet med god kvalitet. Regioner ska kunna söka medel ur satsningen för att satsa på utveckling av i första hand det som kan karakteriseras som bemanning och kompetens inom den nära vården i sjukhusvården och inom primärvården. Kriterier behöver utvecklas för vilken vård som ska ingå i satsningen, eftersom syftet framförallt är att främja utvecklingen av den nära vården. Det ska handla om att understödja sjukvård i gles- och landsbygd där det idag är svårt. Medlen ska dock inte användas för att förhindra centraliseringen av sådan vård som bedöms vara högspecialiserad vård.

En överenskommelse ska träffas där regeringen förbinder sig att stödja huvudmännen under perioden. Åtagandet måste vara långsiktigt och förutsägbart för att huvudmännen ska kunna utveckla en plan för att utveckla de mindre sjukhusens och primärvårdens verksamhet. Även medarbetarna behöver ingå ett långsiktigt åtagande som ger förutsättningar att ta ett ansvar för att utveckla verksamheten på ett sjukhus eller en vårdcentral.

Kristdemokraterna avsätter 800 miljoner kronor per år i en allmän resursstärkande satsning på sjukvård i glesbygd och i de delar av landet där avstånden är stora.

9.8 En reformerad och förbättrad kömiljard

Kömiljarden har nu återinförts tack vare den budget som M och KD arbetade fram och som vann riksdagens gillande. Kömiljarden 2019 omfattar 1,6 miljarder kronor och 2,9 miljarder kronor år 2020. Vidare ska den uppdateras så att inte bara första besöket premieras utan en längre vårdkedja. Bakgrunden är den undanträngning som började synas i flera regioner efter flera år av gott resultat och medförde då att regionerna inte följde riksdagens beslut om prioriteringsordning utan formade verksamheten efter enbart ekonomiska incitament. Därför är det nödvändigt att kömiljarden uppdateras så att risken för undanträngning minskar, vilket också var riksdagens beslut efter förslag från M och KD. Dessvärre har arbetet med att uppdatera kömiljarden inte genomförts, förutom en mindre ändring som gjordes i avtalet mellan regeringen och SKL i våras. Vi förutsätter att arbetet med att reformera kömiljarden är prioriterat av regeringen så att riksdagens beslut i sin helhet uppfylls.

9.9 Investering i primärvården

Den nära goda vården måste byggas ut och det krävs statliga beslut om primärvårdens uppdrag. Såväl kommunernas som regionernas hälso- och sjukvård behöver veta vilket uppdrag primärvården ska ha i den goda nära vården. Utifrån det kan vi forma fungerande vårdkedjor för hela hälso- och sjukvården.

Ska vi lyckas arbeta mer hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande är en samordnad, god, nära vård avgörande. Den generella primärvården har idag för låg tillgänglighet vilket till stor del beror på för få medarbetare och brist på bred kompetens

i primärvården, vilket gör att många exempelvis vänder sig till sjukhusens akut-mottagning även för åkommor som egentligen inte kräver akut sjukhusvård. För att långsiktigt kunna bygga ut den goda nära vården satsade Kristdemokraterna och Moderaterna 1,5 miljarder i budgeten för 2019, och tre miljarder årligen därefter för att möjliggöra en stor primärvårdsreform. Satsningen innehåller både mer resurser och tydliga direktiv om att en nationell strategi för primärvården bör tas fram. Men hittills har regeringen varit senfärdiga i utförandet av riksdagens tillkännagivande. Nu har en proposition utlovats i slutet av året. Den behöver, förutom besked om primärvårdens uppdrag, ställningstagande som möjliggör en fast läkarkontakt och ett listtak för hur många patienter vårdteamet kan ha ansvar för. Varken distriktssköterskor, fysioterapeuter, allmänspecialister eller andra kan ha hur många patienter som helst om man ska kunna arbeta personcentrerat. Om patienterna får möjlighet att bygga en relation till den vårdkontakt man behöver och om den goda nära vården byggs ut på ett påtagligt sätt med fler medarbetare och vårdteam med bred kompetens så kommer vi kunna lyckas bättre med det hälsofrämjande arbetet och det vårdande uppdraget.

9.10 Fortsatt satsning på regionala cancercenter (RCC) och nationell cancerstrategi

Allt fler insjuknar i och lever med cancer. Väntetiderna varierar kraftigt beroende på bostadsort. Kristdemokraterna etablerade under alliansregeringen den nationella cancerstrategin och regionala cancercentrum (RCC). Inom RCC i samverkan pågår ett gott arbete med att förkorta väntetiden till behandling genom införande av ett nationellt system med standardiserade vårdförlopp (SVF). SVF beskriver vilka utredningar och första behandlingar som ska göras inom en viss cancerdiagnos, samt vilka tidsgränser som gäller dels för hela förloppet, dels för de olika utredningsstegen. Det är den bästa behandlingen för patienten som formas i de standardiserade vårdförloppen, inte det som kostar minst.

Kristdemokraterna och Moderaterna avsatte 500 miljoner kronor i den budget riksdagen antog för 2019 och samma belopp åren därefter för att RCC ska kunna fortsätta med sitt viktiga arbete. Tyvärr omfördelade regeringen dessa resurser i vårändringsbudgeten så att de inte längre går till en uppdaterad nationell cancerstrategi, utan till att generellt stärka cancervården i Sverige.

Vi anser att den inriktning som M/KD-budgeten innebar bör fullföljas. Det som gällde vid införandet av den nationella cancerstrategin bör fortsatt gälla: den ska vara nationell och det ska vara en strategi just för cancervården. Den behöver också ständigt uppdateras. Inte minst behöver de nya terapierna beaktas liksom bristen på rehabilitering. I BP20 finns skrivningar om att den nationella cancerstrategin ska uppdateras årligen men det framgår inte hur uppdraget ges och hur det följs upp.

9.11 Nationell strategi för jämlik sjukvård

I den budget som Kristdemokraterna, tillsammans med Moderaterna, fick igenom riksdagen hösten 2018 genomfördes en satsning på en nationell strategi och standardiserade vårdförlopp för ytterligare folksjukdomar, med cancerstrategin som förebild. Arbetet ska vara resultatinkänt med patienten i centrum och vårdprocesserna ska förbättras och effektiviseras i enlighet med SVF. Det är bra att arbetet med att bygga

ut satsningen nu fortsätter under budgetperioden, och det är viktigt att det sker på ett sätt så att staten, professionen och patienterna alla är delaktiga i utvecklingsarbetet.

9.12 En förstärkt barn- och ungdomshälsovård

Ökad psykisk ohälsa hos barn och unga är ett av vår tids största samhällsproblem. De unga ska kunna starta livet med en god psykisk hälsa och känna tillförsikt inför framtiden. Så är det inte för alla idag. Tidiga insatser krävs från många olika aktörer: barn- och ungdomshälsan, skolan, det civila samhället m fl. Om alla berörda inser allvaret och gör förbättringar inom sin verksamhet kommer vi kunna genomföra rejäla förbättringar.

Vi vill ge regionerna ett samlat uppdrag för hela barn- och ungdomshälsovården inklusive elevhälsan (ej specialundervisningen) och barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Fler kompetenser behöver finnas i de ungas skolmiljö för att stärka det hälsofrämjande. Fysioterapeuter, arbetsterapeuter och det civila samhällets idrotts- och föreningsliv är exempel på kompetenser och verksamheter som kan bidra till en bättre hälsa. Vi vill införa en elevhälsogaranti som innebär att varje elev ska kunna komma i kontakt med den utökade elevhälsan varje dag.

Kristdemokraterna och Moderaterna säkerställde att 500 miljoner kronor per år satsas på psykiatri och införde även en satsning på suicidprevention.

10 Åtgärder för att återupprätta intentionen med LSS

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och den personliga assistansen är en livsavgörande frihetsreform för människor med funktionsnedsättning. Den ska ge människor rätt att leva, inte bara överleva.

Men inte minst på senare år har beslut fattats som i praktiken inneburit att rätten hamnat under ständigt hot. Många personer med omfattande funktionsnedsättning och deras anhöriga tvingas föra en daglig kamp mot myndigheter för att få stöd att klara sin vardag – trots att stödet borde vara en självklar rätt.

Från tillkomsten av LSS 1994, ökade antalet personer som beviljats assistansersättning upptill omkring 16 000 mottagare 2015, men 2016 minskade antalet. År 2018 var antalet personer med statlig assistansersättning cirka 14 500 personer. I regeringens budgetproposition för 2020 (utgiftsområde 9, sid 160) presenterar regeringen en prognos om att antalet personer med assistansersättning beräknas minska med ytterligare 300 personer jämfört med 2018. Därtill visar siffror från Försäkringskassan att beviljandegraden av nya ansökningar är rekordlåg och nere på 17 procent.

Trendbrottet i utveckling av antalet assistansberättigade skedde efter S/MP-regeringens regleringsbrev till Försäkringskassan med uppmaningen att bryta utvecklingen av antalet timmar inom assistansersättningen. Konsekvenserna av S/MP-regeringens direktiv till Försäkringskassan har varit förödande.

Försäkringskassan började efter regeringens regleringsbrev tolka gamla domar ifrån Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) mycket mer restriktivt än tidigare. Rättspraxis har bland annat förskjutits så att endast den del av det grundläggande behovet som anses vara av mycket personlig eller integritetskränkande karaktär anses vara assistansgrundande. Rapporter från bland annat Socialstyrelsen visade redan 2017 att personer

med omfattande funktionsnedsättning inte får det stöd de behöver och har rätt till enligt intentionerna bakom LSS.

Vi kristdemokrater ser också med stor oro på Socialstyrelsens lägesrapport 2019, Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, som visar att barn som förlorat kommunal och statlig personlig assistans i allt större utsträckning hamnar på barnboende (tidigare kallat institution). Rapporten visar att 2017 var det 40 barn som för första gången (så kallat nybeviljande) fick beslut om en plats på en institution som dessförinnan hade förlorat sin assistans. Året innan var det 15 barn. Att mista sin assistans och tvingas till barnboende är en oacceptabel utveckling.

Vi anser att de nedskärningar som initierades av S/MP-regeringens regleringsbrev till Försäkringskassan 2016 bryter mot intentionen med LSS, men även mot FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som Sverige har skrivit under och förbundit sig att följa. Vi kristdemokrater hävdar med bestämdhet att det är ytterst angeläget att vidta åtgärder för att möjliggöra för barn med funktionsnedsättning att bo hemma tillsammans med sin familj även vid stora behov av hjälp och tillsyn. Men även att vidta åtgärder för att i grunden återupprätta intentionen med LSS – återställa rättigheten för personer med funktionsnedsättning att leva ett självständigt liv på sina villkor och därmed kunna vara en fullvärdig medborgare i samhället.

10.1 Lagändring om andning och sondmatning är ett viktigt första steg men mer behövs

När KD/M-budgeten fick stöd i riksdagen i december 2018 togs ett första viktigt steg till att återupprätta intentionen med LSS genom att tillkännage det självklara – att regeringen skyndsamt skulle återkomma med lagförslag så att andning och sondmatning ska vara grundläggande behov. Det avsattes även pengar i KD/M-budgeten (700 miljoner kronor per år 2019–2021, med halvårseffekt för 2019) för att säkerställa stöd till de personer som skulle få rätt till assistans efter lagändringen trätt i kraft. Dessvärre har S/MP-regeringen och deras samarbetspartier C och L inte tillräckligt prioriterat att få lagändringen på plats och den del som reglerar att andning ska vara grundläggande behov beräknas träda i kraft först den 1 nov 2019. Lagändringen om sondmatning är lagd på framtiden.

Alla grundläggande behov (personlig hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade) är av livsnödvändig karaktär och bör inte värderas eller ställas mot varandra. Det är de facto så att rådande rättspraxis och nedbrytningen av de grundläggande behoven i vad som bedöms vara integritetsnära karaktär eller inte, inte enbart har påverkat rätten till assistans vid andning och sondmatning utan även inskränkt rätten till assistans utifrån samtliga fem nuvarande grundläggande behov. Det är orimligt att det som idag endast är den tid det tar att ta av och på kläderna närmast kroppen som räknas som grundläggande behov. Att ta på en ytterjacka även om det är minus 20 grader utomhus räknas inte.

Situationen är akut. Människors liv och familjer trasas sönder när de inte får den assistans de behöver för att klara sin vardag. Att säkerställa att samtliga grundläggande behov ska anses vara av integritetsnära karaktär i sin helhet är ett avgörande steg för att återupprätta intentionen med LSS. Kristdemokraterna föreslår därför nödvändig lagändring och avsätter resurser i syfte att finansiera en rättssäker tillämpning av LSS till följd av lagförtydligandet. Vi bedömer att sådana lagstiftningsförändringar kan vara

på plats den 1 juli 2020. Den exakta kostnadsökningen är dock svår att uppskatta och ytterligare medel kan behövas. Då anslaget 4:4 kostnader för statlig assistansersättning (utgiftsområde 9) även omfattar schablonen för timersättningen för assistansersättningen redovisas dessa poster tillsammans nedan.

10.2 Uppräkning av schablonersättning i nivå med avtalsenlig löneuppräkning

Förutom att många de senaste åren nekats ersättning eller fått sin ersättning begränsad så har uppräkningsen av schablonen för timersättningen successivt under alltför lång tid urholkats. Även om det från början fanns underlag som gav stöd för att under en period ha en lägre uppräkning av schablonersättningen så är det svårt att se hur det som från början var en tillfällig justering kan fortgå utan att få allvarliga konsekvenser. När löneutvecklingen enligt de nyligen tecknade avtalen mellan parterna ligger på 2,2 procent och regeringens uppräkning enbart är 1,5 procent så innebär det att ersättningen inte täcker de ökade kostnader som finns för assistenter. Effekten av regeringens snåla uppräkning blir mindre pengar till arbetsledning och kompetensutveckling. Både assistansberättigade och assistenter drabbas. Yrket personlig assistent görs mindre attraktivt och vi står inför ett stort kompetensförsörjningsproblem. Därtill riskerar vi att seriösa assistansanordnare med kollektivavtalad löneutveckling och goda arbetsvillkor drivs i konkurs. Det vore förödande.

Kristdemokraterna föreslår därför inom anslaget 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning (utgiftsområde 9) en höjning av schablonen med 2,2 procent och därutöver en förstärkning till följd av lagändring enligt ovan. Detta medför sammanlagt 730 miljoner kronor för 2020 och drygt 2,1 miljarder kronor per år 2021 och 2022 (utöver regeringens ökning av anslaget med 85 miljoner för 2020 och 100 miljoner per år 2021–2022. Regeringen bibehåller också de 700 miljoner kronor per år som avsattes till detta ändamål genom KD/M-budgeten vilket vi välkomnar.)

10.3 Uppdatera sjuk- och aktivitetsersättningen

Kristdemokraterna bidrog inom ramen för den tidigare alliansregeringen till att möjligheterna för personer med sjuk- och aktivitetsersättning att prova förvärvsarbete, studier eller ideellt arbete stärktes. Detta innebar mycket viktiga förbättringar, men det är alltså ett faktum att många av de personer som lever på sjuk- och aktivitetsersättning har en ekonomisk utsatthet som är mycket svår att påverka. Därför var det viktigt med de förbättringar som genomfördes 2018 med höjd garantiersättning, höjt bostadstillägg samt sänkning av skatten för personer med sjuk- och aktivitetsersättning.

Vi ser samtidigt att detta är en utsatt grupp som har bedömts sakna arbetsförmåga och riskerar att halka efter ekonomiskt och hamna i ytterligare utsatthet. Kristdemokraterna vill därför höja garantinivån ytterligare. För den enskilde innebär det en förstärkning av sjuk- och aktivitetsersättningen med 2 000 kronor om året. Vi avsetter 325 miljoner kronor för varje år 2020–2022 för detta ändamål.

11 Att åldras i trygghet och värdighet

Att bygga ett samhälle där alla kan åldras i trygghet och värdighet är ett angeläget mål för Kristdemokraterna. Ett välfärdssamhälle kan i hög grad bedömas utifrån kriterier som respekt, tillvaratagande och omsorg om den äldre generationen. Äldre ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag, kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt och ha tillgång till god vård och omsorg. Var och en ska ses som en person med eget och unikt värde med skilda intressen och bakgrunder. God vård, ett behovsanpassat boende och självbestämmande över sin vardag är en självklarhet – hela livet.

Ensamhet och isolering i det egna hemmet, efter att livskamraten eller vänner har drabbats av demenssjukdom eller har gått bort, leder inte sällan till psykisk ohälsa som depression, men också till fysisk ohälsa i form av mer hjärt-/kärlsjukdomar, demens och smärta. I SCB:s senaste undersökning av levnadsförhållanden (2016/2017) visade det sig att över var sjunde person över 85 år lever i social isolering, dvs. de bor ensamma och träffar inte anhöriga, vänner eller bekanta oftare än ett par gånger i månaden. Hela åtta procent av samma grupp är så kallat höggradigt socialt isolerade, vilket innebär att även kontakter via telefon och över internet sker mer sällan än en gång i veckan. Utöver det mer objektiva måttet kring social isolering, har tidigare undersökningar visat att långt fler upplever ensamhet. Bland de som är 85 år och äldre upplevde 35 procent av kvinnorna och 24 procent av männen ensamhet.

För att bryta ensamheten önskar många äldre flytta till ett så kallat trygghetsboende. Där finns det möjlighet till social gemenskap och inte sällan finns det personal under dagtid som kan stödja de boende med enklare sysslor. Boende på trygghetsboende vittnar om minskad psykisk ohälsa, en känsla av gemenskap och höjd livskvalitet. Dessvärre är det en brist på trygghetsboende i flera kommuner. Dessutom blir boendekostnaden ofta högre i ett trygghetsboende än i det egna hemmet, på grund av särskilda anpassningar som behöver göras såsom större trapphus och badrum eller fler gemenskapsytor. Många äldre, och framför allt de med svagast ekonomi, är därför hänvisade till fortsatt ensamhet.

Kristdemokraterna gör därför stora satsningar på de äldre. I den budget som vi, tillsammans med Moderaterna, fick igenom i riksdagen hösten 2018 presterade vi kraftfulla reformer för att fler äldreboenden skulle byggas, pensionärernas ekonomi skulle förbättras och äldres möjligheter till gemenskap skulle stärkas. Tyvärr har S/MP-regeringen skurit ner på flera av dessa satsningar. I vårändringsbudgeten 2019 försvann t ex över 300 miljoner kronor som skulle ha gått till gemenskapsfrämjande aktiviteter inom äldreomsorgen, mer idrott för äldre och ökad personalkontinuitet inom hemtjänsten. I vårt budgetalternativ skjuter vi därför till stora resurser utöver regeringen till äldreomsorgen för 2020. I detta finns en stor satsning på att äldreomsorgens personal ska få bättre arbetsvillkor och fler möjligheter till fortbildning. Här finns även satsningar på fler äldreboenden och förbättrad livskvalitet och fler gemenskapsmöjligheter för äldre.

Därutöver föreslår vi förstärkningar av de äldres ekonomi. Det är bra att regeringen nu genomför den förbättring av bostadstillägget för pensionärer som Kristdemokraterna drivit på för inom ramen för pensionsgruppen och som enligt M/KD-budgeten skulle ha genomförts redan i juli 2019 och därutöver de förbättringar av garantipensionen som vi varit överens om inom pensionsgruppen och som Kristdemokraterna varit drivande bakom. Denna förbättring av grundskyddet kommer innebära mycket för många

ekonomiskt utsatta äldre. Kristdemokraterna går dock längre och föreslår en ytterligare höjning av hyrestaket i bostadstillägget för pensionärer.

Till skillnad från regeringen föreslår vi sänkt skatt för alla pensionärer, inte bara de med pensioner på över 17 200 kronor. Detta är utöver den stora skattesänkning pensionärerna fick tack vare M/KD-budgeten. Vi genomför också en ny reform som innebär ytterligare höjning av jobbskatteavdraget för de som är över 69 år.

Totalt satsar Kristdemokraterna 5,9 miljarder kronor mer än regeringen 2020 på våra seniorpolitiska förslag.

Tabell 6 Kristdemokraternas seniorpolitiska förslag, miljoner kronor

	2020	2021	2022
Bättre arbetsvillkor för äldreomsorgens personal	2 000	2 000	2 000
Återinför Omvårdnadslyftet, utbildning chefer och schemaläggare	450	450	450
Nationell demensplan	100	100	100
Geriatriskt centrum	240	150	150
Höjt hyrestak BTP till 7 500 kr	301	401	501
Prestationsbaserat stöd särskilt boende	550	550	550
Utökat investeringsstöd trygghetsboenden	450	450	450
Gemenskapsfrämjande åtgärder i äldreomsorgen	200	200	200
Måltidslyft	100	100	100
Äldresamtal	160	160	160
Äldrelyftet	10	10	10
Motverka äldres ensamhet	10	10	30
Höjt JSA för 69+	1 400	1 500	1 600
Sänkt skatt på pensionsinkomster (0,625%)	2 300	2 370	2 420
Totalt	5 871	8 351	8 621

11.1 Låt fler äldre arbeta

Sveriges befolkning lever i genomsnitt allt längre. Det är mycket glädjande, men innebär också att den så kallade försörjningskvoten växer, med resultatet att försörjningsbördan för de som arbetar ökar. För att Sverige ska klara av att möta den demografiska utmaningen behövs till att börja med en långsiktigt stark och stabil ekonomisk tillväxt och en hög sysselsättningsnivå. Det krävs att fler arbetar mer.

Att fler väljer att arbeta längre än till 65 års ålder har många positiva effekter. Det gör att ekonomin förbättras, både för den enskilde och för samhället i stort. Pensionerna förstärks också både för den enskilde och för pensionärskollektivet i stort då inbetalningarna till pensionssystemet blir större. Men inte minst viktigt är känslan av samhörighet och tillhörighet som ett arbete ger många människor.

11.2 Sänk skatten på arbetande äldre

En invändning mot att uppmuntra fler äldre att stanna kvar i arbetslivet är att de skulle stå i vägen för ungdomar som vill in på arbetsmarknaden. Det finns dock ingenting som tyder på att arbetsmarknaden fungerar så – tvärtom. Olika jämförelser mellan både OECD-länder och amerikanska delstater visar att med en hög sysselsättningsgrad bland

äldre följer också en hög sysselsättningsgrad bland yngre. Antalet arbeten är inte statistiskt utan ökar när fler vill arbeta.

Därför är Kristdemokraterna stolta över att vi, tillsammans med Moderaterna, har avskaffat den särskilda löneskatten om 6,5 procent på ersättningar för arbete och inkomst av aktiv näringsverksamhet för personer som fyllt 65 år från och med den 1 juli 2019. Istället för att uppmuntra arbetsgivare att behålla eller anställa äldre, gjorde denna skatt på äldre som jobbar, som regeringen Löfven införde, det dyrare än tidigare att ha äldre personer anställda.

Kristdemokraterna anser tvärtom att äldres arbete ska uppmuntras. Därför genomför vi också en ny reform som innebär ytterligare höjning av jobbskatteavdraget för de som är över 69 år. Detta för att den som vill och orkar ska uppmuntras att jobba ännu lite längre i en tid då vi är i stort behov av att erfarna personer stannar längre i arbetskraften – inte minst när det kommer till viktiga välfärdsyrken såsom lärare, läkare och barnmorskor. Reformen innebär en 55-procentig höjning av det förhöjda jobbskatteavdraget. På så sätt får äldre som jobbar ut mer av sin arbetsinkomst efter skatt.

11.3 Ytterligare sänkning av skatt på pensionsinkomster

Mellan år 2000 och 2015 ökade den genomsnittliga nettoinkomsten för en person som är 40–45 år gammal med 150 000 kronor medan den för en 80–84-åring bara ökade med ungefär hälften, 77 000 kronor.

Kristdemokraterna anser att pensionärernas ekonomi måste prioriteras. Därför såg vi till att alla pensionärer fick sänkt skatt i den budget som vi, tillsammans med Moderaterna, fick igenom i riksdagen hösten 2018. Regeringen föreslår nu sänkt skatt för pensioner på över 17 200 kronor i månaden. Det är bra, men Kristdemokraterna anser att även pensionärer med låga pensionsinkomster ska få sänkt skatt. Därför föreslår vi att pensionsinkomster ska beskattas 0,625 procent lägre än idag. Detta är en del av en bred skattesänkning för alla – där de med inkomst av tjänst eller pension erhåller störst skattesänkning. 2,3 miljarder av denna skattesänkning beräknas gå till pensionärerna 2020. Denna skattesänkning gör Kristdemokraterna utöver regeringens skattesänkning för pensionärer om 4,3 miljarder kronor.

Vi har också varit pådrivande i pensionsgruppen för den stora förbättringen av grundskyddet för de ekonomiskt utsatta pensionärer som nu genomförs.

11.4 Förbättrade personalvillkor inom äldreomsorgen

Forskning visar att kvalitativ äldreomsorg förutsätter ett personcentrerat bemötande där personalen kan skapa en trygg miljö och en personlig relation med den äldre. För att det ska vara möjligt behöver äldreomsorgens personal ges goda förutsättningar att göra ett bra jobb.

Förutom att den som arbetar med viktig välfärdsverksamhet inom hemtjänsten eller på ett vård- och omsorgsboende behöver goda arbetsvillkor för att kunna ge kvalitativ omsorg, är det viktigt för att de ska trivas i sitt arbete och inte slita ut sig i förtid. Det är också viktigt för att omsorgsyrken ska vara attraktiva så att personalförsörjningen kan fungera – en nyckel för att möta välfärdens behov i framtiden. Redan idag råder arbetskraftsbrist inom äldreomsorgen – 70 procent av personalen uppger att bemanningen är otillräcklig minst någon dag per vecka. Dessutom kommer gruppen

äldre över 80 år att öka med 40 procent fram till 2026. Enligt SKL behöver därför antalet anställda inom äldreomsorgen öka med 67 000 personer (24 procent) under tidsperioden.

Men tyvärr är arbetsvillkoren på många håll inte tillräckligt bra – var tredje person som arbetar inom äldreomsorgen vill sluta. Löneläget är ofta lågt och det finns små möjligheter att byta arbetsgivare när det inte finns valfrihetssystem och därmed konkurrens om medarbetare. Dåligt utformade upphandlingar kan dessutom leda till att viss personal får sämre villkor.

Därtill finns det på många håll orimligheter i arbetstid, bl a på grund av så kallade delade turer, som ofta kraftigt drar ned medarbetares livskvalitet och möjligheter till familjeliv. Delade turer innebär två arbetspass som är uppdelade med en längre rast än en lunchrast emellan. Ofta handlar det om ett förmiddagspass och ett kvällspass med ett par eller några timmars obetald rast emellan. Systemet är omvittnat tröttande och beskrivs av många anställda i mycket negativa ordalag.

Dåliga scheman bidrar till stress och sjukskrivningar. Närmare 80 procent av personalen inom äldreomsorgen upplever psykisk ansträngning och jäkt i arbetet minst en gång i veckan och över hälften upplever detta i stort sett varje dag. Vi vet att risken att bli sjuk av stress är högre inom kvinnodominerade yrken, och äldreomsorgen är inget undantag – antalet startade sjukfall uppgick till 170 per 1 000 sysselsatta år 2017 – högst av alla branscher. Resultatet är hög personalomsättning – 2017 var personalrörligheten 18 procent inom vård och omsorg.

Med många sjukskrivningar och hög personalomsättning blir det ännu svårare att lägga bra scheman och upprätthålla personalkontinuiteten. För många av de äldre som lever ensamma utgör hemtjänstpersonalen en stor del av deras sociala liv. Kontinuitet och tillräckligt med tid för att bygga goda relationer med hemtjänstpersonal ger möjlighet att bygga upp förtroende och tillit vilket bidrar till trygghet hos de äldre. En trygghet som kan främja en god livskvalitet och livsglädje som förebygger psykisk ohälsa.

Men personalen vittnar idag om att de inte har tid för att skapa en relation med de äldre som de möter i arbetet. Under 2018 mötte en hemtjänsttagare i snitt 15 olika personal under en tvåveckorsperiod, i vissa fall var det så många som 24. Förutom att detta skapar otrygghet för den äldre, innebär det också sämre möjligheter för personalen att göra ett bra jobb med god kvalitet när de arbetar i en organisation som inte fungerar utan får möta väldigt många vårdtagare på kort tid – spegelbilden av att den äldre får möta en stor mängd hemtjänstpersonal på kort tid.

Samtidigt som ovan beskrivna brister i arbetsvillkoren inom äldreomsorgen finns, har äldreomsorgens chefer idag inte förutsättningar att göra ett så bra jobb som de skulle vilja. Chefer inom vård och omsorg och sociala tjänster har de största arbetsgrupperna på hela arbetsmarknaden – inom just äldreomsorgen har varje chef i snitt direkt personalansvar för cirka 50 personer. Arbetsmiljöverket har visat att chefer inom vård och omsorg arbetar under tidspress, har hög arbetsbelastning med stora ansvarsområden och många medarbetare. Resultatet är att en av fem i personalen upplever att de har små eller mycket små möjligheter att vid behov få stöd av chef.

Cheferna har en viktig roll i att skapa goda villkor för personalen, men det är bara möjligt om enhetscheferna har ansvar för ett rimligt antal medarbetare. Dessutom måste en större flexibilitet medges av kommunerna så att enhetscheferna kan göra de prioriteringar som leder till bättre arbetsvillkor och en god bemanning med hög

kontinuitet. Alltför ofta kringsskärs enheternas chefer genom kommunövergripande regler som minskar tilliten och därmed gör ansvarsutkrävandet sämre.

En annan nyckelgrupp vad gäller att skapa goda arbetsvillkor inom äldreomsorgen – och som ofta glöms bort – är schemaläggare. De bär ett tungt ansvar för att få viktiga välfärdsverksamheter att rulla och för att lägga en planering som säkerställer att övriga yrkesgrupper inom vård och omsorg inte bränner ut sig.

Utöver arbetssituationen som beskrivits ovan finns små möjligheter för personalen att fortbilda sig och det finns få karriärsteg inom yrket, vilket visar på ett behov av större utbildningssatsningar.

Kristdemokraterna anser att det nu behövs krafttag för att förbättra arbetsvillkoren för personalen inom äldreomsorgen. Det handlar om att värna medarbetare, deras familjeliv och hälsa, men också om att stärka möjligheten att rekrytera mer personal. Med rätt reformer kan resultatet också bli att timmarna för social aktivering hos den äldre blir fler, gemenskap främjas och kvaliteten höjs. För att tiden med de äldre ska bli en tydligt värderad del av arbetet bör även sociala behov införas i socialtjänstlagen som grund i biståndsbedömningen för äldreomsorg.

Kristdemokraternas förslag:

Staten tecknar ett avtal med SKL om ett prestationsbundet stöd till förbättrade villkor för personalen inom äldreomsorgen. Kraven i det prestationsbaserade stödet ska gälla all kommunfinansierad verksamhet, även privat driven men offentligt finansierad omsorg. Satsningen ska följas upp årsvis med målsättningen att alla kommuner ska nå bättre resultat. Stödet uppgår till två miljarder kronor årligen och fördelas till kommunerna baserat på fyra parametrar som alla väger lika:

- Aktivt arbete med att minska delade turer: Kommunen ska kunna visa att det skett en tydlig minskning i användandet av delade turer alternativt att delade turer är på en låg nivå eller inte används alls. Ett system för hur detta ska mätas och följas upp bör utarbetas i samverkan med SKL. Tiden som frigörs när de delade turerna försvinner bör användas till mer tid med de äldre.
- Förbättrad personalkontinuitet: Kommunen ska tydligt minska antalet hemtjänstpersonal per hemtjänsttagare över 65 år (enligt statistik som kommunerna redan nu rapporterar in till socialtjänstens Öppna jämförelser). De kommuner där hemtjänsttagaren får möta maximalt tolv olika personal under en 14-dagarsperiod får alltid del av stödet.
- God medarbetarnöjdhet och delaktighet: Kommunen ska kunna visa ett bättre resultat än föregående år för SKL:s totalindex för Hållbart medarbetarengagemang (HME) vad gäller äldreomsorgen. Som minst ska kommunen ha ett HME på 50 (av 100), och överstiger det 75 får kommunen ersättning oavsett om det skett en förbättring från föregående år eller ej.
- Avlastning för cheferna: Kommunen ska kunna visa att snittantalet som äldreomsorgscheferna i kommunen har direkt rapporteringsansvar för tydligt minskar. De som inte överstiger 25 får alltid del av stödet.

11.5 Fler utbildningsmöjligheter för äldreomsorgens personal

För att skapa yrkesutveckling och karriärvägar för omsorgspersonalen behövs fler utbildningsmöjligheter. Det är också en viktig del i att attrahera mer personal – att kommunerna erbjuder strukturerad fortbildning och möjliga karriärvägar. Därför vill vi:

- Återinföra Omvårdnadslyftet: Vi satsar 250 miljoner kronor per år på att bekosta utbildningsinsatser för personalen i t ex demenssjukdom, multisjukdom och förebyggande arbete. Enligt Socialstyrelsens slutrapport var satsningen mycket positiv för såväl medarbetare som för verksamheten i sig. Rapporten slår fast att satsningen ”väckt studielust, gett ökat självförtroende och stärkt yrkesidentiteten. Vad gäller verksamheten har man kunnat genomföra en mer omfattande kompetenshöjning och inkluderat fler medarbetare än vad ekonomin normalt tillåter. Man har ökat andelen medarbetare med grundläggande kompetens och kunnat kvalitetssäkra verksamheten. Kommunerna vittnar därtill om att utbildningen har gett medarbetarna vidgade perspektiv, större analytisk förmåga och ökad benägenhet att acceptera förändringar i verksamheten.”
- Satsa på utbildning för äldreomsorgens chefer: 50 miljoner kronor per år satsas på ledarskapsutbildning för äldreomsorgens chefer, för att de bättre ska klara av den viktiga roll de har i att skapa goda arbetsvillkor för sina medarbetare.
- Satsa på utbildning av schemaläggare: Tyvärr har regeringen valt att stryka den satsning på schemaläggare som riksdagen beslutat om i december 2018. Vi vill återinföra satsningen, utöka den, och göra den permanent. 150 miljoner kronor per år läggs på metodutveckling, utbildning av schemaläggare inom hemtjänsten och spridning av exempel på hur man uppnår god personalkontinuitet. De goda exemplen finns – där engagerade och kloka schemaläggare klarar av att säkerställa både god hemtjänst med tid för den äldre och heltid för den personal som önskar – utan delade turer.
- Förstärka och förlänga satsning på statsbidrag till vuxenutbildningen för utbildning inom hälso- och sjukvården: Stödet är till för personer som vill kombinera utbildning med en tidsbegränsad anställning inom äldreomsorgen eller hälso- och sjukvården och syftar till att ge deltagarna kompetens för en tillsvidareanställning. Utbildningen ska skraddarsys utefter vilka kunskaper personen har sedan tidigare, och bör även kunna innehålla språkundervisning. Tyvärr trappar regeringen ned stödet under 2020 med 150 miljoner och fr o m 2021 är det helt utfasat. Vi vill att satsningen fortsättningsvis ska ligga på samma nivå som tidigare. Därför satsar vi 150 miljoner kr 2020 och sedan 200 miljoner kr per år på stödet.

Det borde vara en självklarhet att de som sköter om våra nära och kära på ålderns höst inte ska behöva bli sjuka av sitt jobb. Och för att säkra personalförsörjningen för välfärden i framtiden måste vi öka attraktiviteten för omsorgsyrken. Kristdemokraterna anser därför att det är hög tid att prioritera medarbetarna inom äldreomsorgen, deras familjeliv och hälsa. Med rätt reformer kan resultatet också bli att timmarna för social aktivitet hos den äldre blir fler, gemenskap främjas och kvaliteten inom äldreomsorgen höjs.

11.6 Äldreboendegaranti och äldreboendemiljard

Fler och fler äldre som själva upplever att de har behov av särskild vård och omsorg blir idag nekade boende på ett så kallat särskilt boende. Biståndsbedömningarna har blivit hårdare och då anses de för friska. I vissa kommuner finns det helt enkelt inte tillräckligt många platser i särskilt boende. Istället erbjuds mer omfattande hemtjänst i det egna hemmet. 2018 rapporterades 4 517 ej verkställda beslut in till IVO gällande äldre som blivit lovade en plats i särskilt boende men fått vänta längre än tre månader.

Kristdemokraterna vill att den som fyllt 85 år ska ha rätt att få flytta till ett anpassat boende som t ex särskilt boende eller trygghetsboende när personen själv bedömer att behovet finns. Möjligheten att bygga mer flexibelt med såväl särskilt boende som trygghetsboende inom samma fastighet bör utvecklas.

Kristdemokraterna gör därför också stora satsningar på att få fram fler platser i äldreboenden. I den budget som vi, tillsammans med Moderaterna, fick igenom i riksdagen hösten 2018 presterade vi kraftfulla reformer för att fler äldreboenden skulle byggas, men tyvärr har S/MP-regeringen skurit ner på eller riktat om dessa satsningar till mer ineffektiva stöd. I vårändringsbudgeten 2019 försvann t ex 200 miljoner kronor som var tänkta att stimulera byggandet av fler trygghetsboenden genom att kommunerna skulle kunna erbjuda trygghetsvårdar till dessa boenden. Utöver denna neddragning gjorde regeringen om det prestationsbaserade stöd som skulle stimulera kommuner att bygga särskilda boenden till ett generellt stöd, och det investeringsstöd som var öronmärkt för trygghetsboenden styrdes om till biståndsbedömda boenden med högre trösklar. De viktiga satsningarna på att få fram fler trygghetsboenden, så att fler äldre kan flytta till anpassade boenden tidigare – och dessutom senarelägga en eventuell flytt till kostsamma särskilda boenden – blev därför inte av. I budgetpropositionen skär regeringen ned ytterligare 200 miljoner kronor på investeringsstödet för äldrebostäder.

För att stärka de äldres rätt att få tillgång till en anvisad plats på särskilt boende inom tre månader avsätter vi 550 miljoner kronor per år till en prestationsbaserad ersättning till de kommuner som klarar att anvisa platser inom tre månader. Vi föreslår även en höjning av den lägre gränsen för vitesbelopp när kommunerna inte klarar att leverera särskilt boende i tid. Vitesbeloppet är idag mellan 10 000 kronor och 1 miljon kronor. Den lägre gränsen behöver höjas till 25 000 kronor. Vi vill även pröva möjligheten att ekonomiskt kompensera den som inte får en plats på boende på utsatt tid.

En äldreboendegaranti utan äldreboenden är inte värd något. För att klara löftet om en äldreboendegaranti behövs fler och olika typer av äldreboenden. Stimuleringsmedel för att det i kommunerna ska byggas äldreboenden måste därför kvarstå och utökas samtidigt som ambitionen i kommunerna måste höjas. Vi anslår därför 450 miljoner kronor mer per år för att fler bostäder ska byggas och höjer bostadstillägget för äldre med låga pensioner så att de har bättre råd med de nybyggda äldrebostäderna. De tillkommande medlen öronmärks för trygghetsbostäder.

Vi återinför också den satsning på gemenskapsvårdar som regeringen strök ur M/KD-budgeten. Förutom att anställa gemenskapsvårdar till trygghetsboenden kan medlen även användas till andra gemenskapsfrämjande aktiviteter inom äldreomsorgen.

Ingen ska tvingas ut från sitt hem men ingen ska heller tvingas att bo kvar i hemmet. Det måste vara den äldres behov och önskan som ska stå i centrum. Först då lever vi upp till en reell äldreboendegaranti.

11.7 Trygga äldres boende – höj bostadstillägget

Samtidigt som hushållens inkomster ökat, ränteläget varit lågt och bostadsbristen varit stor under 2000-talet och 2010-talet har bostadspriserna gått upp kraftigt. Även hyrorna har gått upp om än i lägre takt.

Kristdemokraterna har länge drivit på för förbättrat bostadstillägg för pensionärer – både i våra egna budgetförslag och inom ramen för pensionsgruppens arbete. I M/KD-budgeten genomfördes en förstärkning av BTP fr o m juli 2019. Regeringen har dock ännu inte genomfört detta. Därför är det bra att förändringen nu sker i BP20 tillsammans med de förstärkningar av garantipensionen som vi enats om i pensionsgruppen.

Kristdemokraterna vill dock gå längre och höja hyrestaket i BTP:n ytterligare – till 7 500 kronor. Vi satsar därför 301 miljoner kronor 2020, 401 miljoner kronor 2021 och 501 miljoner kronor 2022 på att förstärka bostadstillägget för pensionärer ytterligare.

Eftersom bostadstillägget är inkomstprövat mot i princip alla inkomster och mot förmögenhet är det en mycket träffsäker reform för att förbättra för de pensionärer som har de minsta ekonomiska marginalerna när bostadskostnaden är betald. Reformen är också viktig för att fler äldre ska ha råd att flytta till trygghetsboenden, vilket behövs för att få igång flyttkedjorna. Idag bor många äldre kvar i för stora boenden, vilket bromsar upp flyttkedjorna och leder till ett ineffektivt utnyttjande av bostadsbeståndet. Trångbodda familjer får inte möjlighet att byta för små lägenheter till villor, och unga som står utan bostad och vill in i lägenheterna får inte den chansen. En undersökning från SPF och Skattebetalarna visar att drygt sex av tio seniora hushåll i villa och knappt tre av tio i bostadsrätt bor större än de behöver. Det motsvarar cirka 420 000 av landets seniorhushåll (varav 336 000 i villa). Hälften av de svarande villaägarna och 75 procent av bostadsrättsägarna uppger att de inte klarar en höjning av boendekostnaden som överstiger 2 000 kronor per månad. En kraftig förstärkning av pensionärernas ekonomi är därför angelägen.

11.8 Alla kommuner ska erbjuda äldresamtal

Hälsofrämjande strategier för äldre har en avgörande betydelse för att upprätthålla och öka funktionsförmågan, bibehålla eller förbättra egenvården samt stimulera ett socialt nätverk. Genom att erbjuda hälsofrämjande insatser till äldre kan vi bidra till ett längre självständigt liv med god livskvalitet. Även socialt nätverk och sociala aktiviteter, exempelvis lärande aktiviteter och deltagande i kulturella evenemang, är en förutsättning för ett hälsosamt åldrande.

Ett sätt att motverka otrygghet hos den äldre i förhållande till det egna åldrandet är att erbjuda alla äldre över 80 år ett samtal om livssituationen och det som kommunen kan erbjuda. I Danmark erbjuder kommunen samtliga personer över 75 år ett sådant samtal om året. Det kan handla om att peka på de sociala möjligheter som frivilligorganisationer i kommunen erbjuder, möjligheter gällande träning och egenvård, kostfrågor och den hjälp och service som finns via kommunens regi eller via RUT-tjänster.

Vissa kommuner bjuder i dag in äldre till samtal om livssituationen. Vi anser att samtliga kommuner ska erbjuda denna typ av ”äldresamtal”. Äldresamtalen ger en möjlighet för vården att upptäcka medicinska behov i tid – så att allvarigare hälsotillstånd kan undvikas. Samtalen kan dessutom – och inte minst – bidra till att skapa trygghet och bryta ensamhet för den äldre – något som i sig kan höja

livskvaliteten och skjuta upp behovet av andra mer omfattande omvårdnadsinsatser. Socialstyrelsen har nyligen påvisat att det finns behov av att utveckla rutiner för att upptäcka missbruk av alkohol bland äldre då andelen personer över 65 år som har alkoholproblematik ökar i förhållande till yngre åldersgrupper. Även här kan äldresamtalen spela en viktig roll.

Kristdemokraterna vill att äldresamtal ska erbjudas av hemsjukvårdsteam till alla som fyllt 80 år som inte har hemtjänst eller bor i särskilt boende och på det sättet får kontakt med omsorgsinsatser. Äldresamtalen riktar sig till en grupp på drygt 320 000 personer och förslaget beräknas kosta 160 miljoner kronor per år.

11.9 Nationellt måltidslyft

Äldres mat och måltider bör ges ökat fokus eftersom mat, livskvalitet och välbefinnande hänger ihop. Vi vill utöka valfriheten inom äldreomsorgen till att omfatta hemsänd mat. Vi vill även se bättre möjligheter till hemlagad mat, både i särskilt boende och när man bor kvar hemma med hemtjänst. Därför vill vi genomföra ett nationellt måltidslyft som riktar sig till äldreomsorgen. Satsningen möjliggör för kommuner och fristående aktörer som driver äldreomsorg att söka stimulansbidrag för att utveckla och förbättra kvaliteten på måltiderna och för ökad delaktighet. Vi avsätter 100 miljoner kronor för ett nationellt måltidslyft inom äldreomsorgen.

11.10 Stärkt demensvård – nationell demensplan och geriatriska centrum

Kristdemokraterna anser att vården och omsorgen av demenssjuka är en ödesfråga. Antalet demenssjuka kommer att fortsätta att öka under de närmaste åren. En väl fungerande demensvård är en av grundförutsättningarna för en fungerande äldreomsorg. Alla med en misstänkt demenssjukdom ska ha rätt till kvalificerad utredning, diagnos och behandling. Detta kräver i sin tur kompetent, välutbildad och välmotiverad personal. Kristdemokraterna avsätter därför 100 miljoner kronor per år för att fram en nationell demensplan som ska öka kunskapen hos personalen inom äldreomsorgen, men även bidra till en effektivare användning av befintliga resurser t.ex. genom forsknings-samarbeten, framtagande och spridning av bättre verktyg för arbetet vid exempelvis utredning och diagnostik, i vård och omsorg eller för stöd till anhöriga.

Kristdemokraterna avsätter även 240 miljoner kronor för 2020 och 150 miljoner kronor per år därefter till upprättandet av geriatriska centrum i tre regioner i Sverige. Uppgiften för dessa centra bör vara att skapa förutsättningar för klinisk forskning, utbildning, vård och rehabilitering genom samarbete mellan kommun, primärvård och slutenvård.

11.11 Mota äldres ensamhet

Ensamhet bland äldre är ett stort problem och reformer måste till för att mota den ofrivilliga ensamheten, som särskilt bland äldre har stora hälsokonsekvenser. Vi behöver ta tillvara den kraft som finns i civilsamhället och därför vill vi tillskjuta resurser till föreningar och organisationer för arbete och verksamhet som syftar till att bryta äldres ensamhet och isolering. M/KD-budgeten införde en satsning på 20 mnkr

per år för detta ändamål. Regeringen väljer att avsluta den 2021. Vi förlänger satsningen och satsar 10 mnkr extra per år, så att den totala satsningen uppgår till 30 mnkr per år.

11.12 Äldrelyftet

I samverkan med idrottsrörelsen och de nationella pensionärsorganisationerna vill vi också genomföra initiativet ”Äldrelyftet” som syftar till att ge fler äldre chansen till fysisk aktivitet och träning. Sådan träning kan förbättra livskvaliteten, öka hälsan, minska risken för fallolyckor och samtidigt främja gemenskap och sammanhang. M/KD-budgeten avsatte 20 mnkr per år för detta ändamål, som regeringen plockade bort i vårändringsbudgeten. Det är bra att satsningen nu återinförs i BP20, men vi avsätter ytterligare 10 mnkr per år så att den totala satsningen blir 30 mnkr per år.

12 Ett fungerande rättsväsende

Ett fungerande rättsväsende är oumbärligt för ett gott samhälle. Att samhället reagerar när en människa utsatts för våldsbrott, rån, sexuella trakasserier eller inbrott i sitt hem är en förutsättning för upprättelse för brottsoffren och för att värna medborgarnas tillit till staten. I dag ser vi hur den tilliten hotas när människor utsätts för brott som inte klaras upp när brottsligheten tar kontroll över utsatta områden eller när skjutningar fortgår utan synligt slut. Som enskild ska man alltid kunna lita på att polisen har de resurser som krävs för att klara av sin uppgift, att förebygga, förhindra och beivra brott. Det har de inte idag.

De problem som vi lever med idag har byggts upp under lång tid och vi behöver räkna med lång tid av offensiva satsningar för att komma åt kriminaliteten. Polisen behöver därför kraftiga resurstillskott för att med uthållighet kunna stävja utvecklingen särskilt vad gäller gängrelaterad brottslighet. Svårutredda gängskjutningar är inte enskilda händelser, utan en del av en brottskedja som involverar exempelvis narkotika-handel, övergrepp i rättssak och andra brott. Om en person grips, tar andra ofta dennes plats i det kriminella nätverket. Om inte polisen kan arbeta uthålligt blir effekten när ett kriminellt nätverk slås ut att ett annat etablerar sig. Resurs- och organisationsbrister idag leder till att konsekvensen blir att andra brottslingar går fria.

Våldtäktsanmälningar, sexualbrott mot barn, bostadsinbrott med mera läggs på hög när polisens resurser koncentreras mot gängen. Den utvecklingen måste brytas. På kort sikt främst med hjälp av fler poliser och ett förstärkt rättsväsende och på längre sikt också av bredare förebyggande insatser. Människor som blir utsatta för brott måste kunna lita på att rättsväsendet agerar. Ett rättsväsende som står upp för de mest utsatta är en förutsättning för ett gott samhälle som håller samman.

För att rättsväsendet ska fungera behöver inte bara polisen få mer resurser utan också Åklagarmyndigheten, Kriminalvården, Tullverket och Sveriges Domstolar. Därtill behöver straffen skärpas för vissa brottstyper. Dessutom finns ett behov av att se över påföljdssystemet så att antalet straffreduktioner påtagligt minskar.

I ett gott samhälle överförs de demokratiska värdena från generation till generation. Utan dessa kommer relationerna mellan människor inte att fungera i vardagslivet. Tilliten och förtroendet måste utgå ifrån att respekten för varje människas lika värde är införlivad hos varje medmänniska. Rättsstatens uppgift är att ge en ram för dessa

värden. Den skall syfta till att bidra till en samlevnad med trygghet och respekt mellan människor och därmed upprätthålla samhällets grundvärden.

Kristdemokrati bygger bland annat på insikten om människans ofullkomlighet. Brottslighet har alltid förekommit och kommer alltid att förekomma. Men en del av de problem som vuxit fram i Sverige de senaste decennierna har delvis sin orsak i att politik och myndigheter inte tillräckligt uppmärksammat problem eller agerat alldeles för sent. Statens yttersta ansvar är att garantera medborgarnas trygghet. Det är avgörande för att upprätthålla människors förtroende för polisen och det övriga rättsväsendet. I den här budgeten presenterar vi viktiga steg för att göra det.

Hela rättsväsendet behöver förstärkas. Statskontoret konstaterar i rapporten Myndigheternas prognoser över flödet i brottmålsprocessen (2019:4) att ”inom få politikområden är statliga myndigheter så beroende av varandra som inom rättskedjan”. Därför ökade Kristdemokraterna och Moderaterna anslaget till Åklagarmyndigheten, Domstolsverket, polisen och Kriminalvården i budgeten för 2019. Dessa måste nu enligt Kristdemokraternas uppfattning förstärkas ytterligare för 2020 och framåt. Kristdemokraterna anvisar till rättsväsendet 3 955 miljoner kronor utöver budgetpropositionens förslag för år 2020–2022.

12.1 Kraftfull satsning på svensk polis

Svensk polis har en mycket ansträngd situation. De avsevärda tillskott som genomfördes och aviserades i KD/M-budgeten följs upp av regeringen, men regeringen åtgärdar inte tillkommande behov för myndigheten. Den riktade lönesatsningen för att behålla poliser, som är avgörande för att nå målet om 10 000 fler poliser, behöver hållas i även för 2022 vilket regeringen inte gör.

Regeringen tar inte heller höjd för ökade kostnader för stärkta gränskontroller, trots att Sverige fick kritik på 95 punkter i en granskning inom ramen för Schengensarbetet. Kristdemokraterna menar att det är avgörande för svensk inre säkerhet att detta åtgärdas.

Som ett led i att nå 10 000 fler polisanställda vill vi införa en ettårig utbildning och göra det möjligt för kommunerna att finansiera lokala poliser.

Det behövs fler poliser, men det räcker inte som lösning på problemen inom svensk polis. Den stora utmaningen är att få de som i dag arbetar som poliser att stanna kvar i yrket, samt locka tillbaka poliser som slutat. Många poliser känner stor frustration och otillräcklighet i en allt tuffare arbetsmiljö. Det krävs åtgärder som förbättrar arbetsituationen för svensk polis och höjer attraktiviteten för yrket så att inte fler poliser väljer att sluta. Därför ligger vår riktade lönesatsning kvar. I regeringens budgetproposition följs den anslagstrappa som lades fram i KD/M-budgeten för att nå 10 000 fler poliser till 2024. När den tar slut 2022, tar också regeringens polissatsning slut och Polismyndighetens möjlighet att bli 10 000 fler anställda underfinansieras med 1,2 miljarder. Det ger helt fel signal till svensk polis, som är beroende av långsiktiga besked för att inte tvingas till nedskärningar längre fram.

Vi gör en stor satsning för att polisen ska kunna återrekrytera personal som slutat, eller är på väg att sluta. Detta gäller inte minst poliser som gått i pension eller snart ska göra det. Inom polisen finns goda exempel där pensionerade poliser gått in som timanställda och ökat tempot väsentligt i utredningsarbetet. Varje år går mellan 300 och 400 poliser i pension. I dagsläget arbetar cirka 200 extra på timmar efter pension. Vi

menar att denna resurs är underutnyttjad och behöver byggas ut mer för att snabbt avlasta polisen genom att behålla erfarna och kompetenta medarbetare längre.

Kristdemokraterna satsar 250 miljoner kronor 2020, 250 miljoner kronor 2021 och 1 210 miljoner kronor 2022, utöver regeringen.

12.2 Återinför beredskapspolisen

Beredskapspolisen var civilpliktiga poliser som kunde kallas in vid allvarliga eller omfattande störningar på samhället ur ordnings- eller säkerhetssynpunkt. Detta hände vid ett antal tillfällen, bland annat 2005 efter stormen Gudrun. Beredskapspolisen avskaffades 2012.

Men behovet av beredskapspoliser försvann inte 2012. Bland annat skulle en sådan ha kunnat vara polisen behjälplig vid gränskontroller under flyktingkrisen. De skulle kunna ha kallats in under bränderna de senaste två åren, eller under spelet vid terror-dådet 2017. Eftersom det bara gått några år sedan beredskapspolisen avskaffades har många fortfarande en färsk utbildning som beredskapspolis. En kortare kurs för att uppdatera kunskaperna borde därför räcka för dem. Med mycket kort varsel skulle därför beredskapspoliser kunna stärka t.ex. situationer som uppstod vid gränskontrollerna eller uppföljning av id-kontroller. De skulle även kunna hjälpa till exempelvis vid stora trafikkontroller. Beredskapspolisen vore ett bra komplement till polisen och detta bör ges regeringen tillkänna. Kristdemokraternas satsning innebär 2 000 beredskapspoliser på sikt och vi avsätter 40 miljoner kronor per år för detta.

12.3 Stärkt åklagarmyndighet

Åklagarmyndigheten tvingades 2018 göra nedskärningar på grund av att regeringens aviserade anslagsnivåer var för låga för att upprätthålla nödvändig rekrytering. Detta ledde till att antalet åklagare och revisorer på myndigheten minskade. Likaså fick besparingar göras på it-området vilket försvårat nödvändiga investeringar. KD/M-budgeten som följde regeringens nedskärningspolitik innebar att Åklagarmyndigheten fick de medel som de äskat och åter kunde bygga upp sin verksamhet. Det var en nödvändig satsning. Om Polismyndigheten växer, behöver Åklagarmyndigheten växa med den.

Liksom övriga delen av rättsväsendet har Åklagarmyndigheten att hantera allt mer komplexa brottsutredningar, en växande befolkning, grövre brott, mer omfattande förundersökningar och internationell samverkan. Myndigheten behöver också en långsiktig planeringshorisont. Regeringens budget innebär dock nedskärningar redan 2021, då det inflationsjusterade anslaget börjar sjunka. Att regeringen inte ser hela rättsväsendets långsiktiga behov är allvarligt. För att säkerställa detta och stärka Åklagarmyndigheten satsar Kristdemokraterna 77 miljoner 2021 och 118 miljoner 2022.

12.4 Fler domstolar

Kristdemokraterna vill se en förstärkning av hela rättsväsendet. Därför såg vi särskilt till att anslaget till Åklagarmyndigheten och Sveriges domstolar höjdes i KD/M-budgeten som riksdagen antog i december 2018. Kostnadsutvecklingen inom domstolarna är

emellertid större än de tidigare väntat på grund av en ökad måltillströmning. Myndigheten bedömer att antalet brottmål kommer öka med 35 procent mellan 2015 och 2022, det totala antalet mål med 25 procent. Trots detta anslår regeringen inte ens hälften av det nödvändiga anslaget. Med regeringens politik kommer domstolarna inte klara av ärendemängden de har att hantera i framtiden och det finns uppenbar risk för neddragningar.

Det är förstås en allvarlig utveckling. När fler insatser görs för att komma åt kriminella kommer fler av dem hamna i domstol. Den allt hårdare kriminaliteten ställer också högre krav på säkerhet för domstolarna, som kommer behöva förbereda sig på att skydda sig från angrepp från kriminella gäng som drabbar alla delar av rättsväsendet.

Kristdemokraterna vill också se domstolar på fler platser i Sverige än idag. Sverige har centraliserat vårt domstolsväsende avsevärt de senaste två decennierna. I slutet av 1990-talet fanns 96 tingsrätter, idag finns bara 48. Sverige behöver en satsning på domstolsväsendet. Kristdemokraterna har därför aviserat att vi vill bygga ut Sveriges domstolar så att domstolar etableras eller återetableras på fler platser. Vi föreslår att tre nya tingsrätter inrättas 2020 och två tingsrätter 2021. Lämpliga orter för de nya tingsrätterna är Arvika, Katrineholm, Värnamo, Västervik och Örnsköldsvik. Vi föreslår också inrättandet av en ny hovrätt 2021 och en hyres- och arrendenämnd 2022. För att både klara att öka domstolarnas kapacitet och etablera domstolar på fler platser utökar vi därför anslaget med mer än Domstolsverket begärt och satsar 440 miljoner 2020, 450 miljoner 2021 och 560 miljoner 2022 utöver regeringen, för att bygga upp domstolsväsendet och etablera domstolar på fler platser.

12.5 Förstärkt kriminalvård

Kriminalvården är idag hårt ansträngd. Kriminalvården gör själva bedömning att det kommer krävas minst 6 300 anstaltsplatser och 3 200 häktesplatser till 2029. Dessutom räknar man med att behöva ta hänsyn till att minst 500 platser försvinner samma period på grund av renoveringsbehov.

Kristdemokraterna är fast beslutna om att bekämpa den grova och organiserade brottsligheten. För att göra det krävs att en del ledande personer försvinner från den kriminella miljön, det krävs att förtroendet för rättsstaten återupprättas genom att rättvisa skipas och brottsoffer får upprättelse och det kräver att en del personer med stora problem nås av vårdinsatser inom ramen för Kriminalvårdens verksamhet.

När fängelserna fylls av klienter på ett alltför omfattande sätt blir miljön där sämre, både för de intagna och för Kriminalvårdens personal. Våldet ökar inte, för att citera en enhetschef, linjärt utan exponentiellt i takt med att beläggningen ökar. 2018 låg beläggningen på svenska anstalter mellan 97 och 100 procent. Häktena har på flera platser haft en beläggning på över 100 procent. Det är ohållbart. En bra miljö i Kriminalvården är en förutsättning för rehabilitering av de intagna.

KD/M-budgeten ökade anslagen till Kriminalvården och innehöll ett uppdrag till myndigheten att skapa en särskild enhet för unga gängmedlemmar. Vi bygger ut den satsningen inom ramen för våra sociala insatser för att knäcka gängkriminaliteten. Kriminalvården behöver utveckla det återfallsförebyggande arbetet och avhopparverksamheten, samt förbereda utslussningen tidigare. För att lyckas bättre med unga gängmedlemmar bör individanpassade program användas i högre utsträckning för att bryta det kriminella beteendet.

De erfarenheter som Kriminalvården har och bygger upp på den föreslagna enheten kan ligga till grund för metodstöd inom andra aktörers arbete med unga kriminella i gängmiljö. Därför satsar vi 50 miljoner kronor för detta ändamål och föreslår sammanlagt en förstärkning av Kriminalvårdens anslag 1:6 utgiftsområde 4 med 120 miljoner, 120 miljoner för 2021 och 120 miljoner för 2022.

En annan myndighet som arbetar med unga kriminella är Statens institutionsstyrelse, Sis. Det är en eftersatt och illa fungerande myndighet, som behöver bli bättre. Därför behövs en satsning på kompetens- och metodutveckling för arbete med unga gängkriminella. Där avsätter vi också 50 miljoner kronor per år.

12.6 Ett reformerat tullverk

Krisdemokraterna vill stärka Tullverkets brottsbekämpande funktion. Tullverket är idag alltför starkt inriktad på att vara en uppbördsmyndighet under Finansdepartementet och behöver i ökad utsträckning bli en gränsskyddsmyndighet som kan beivra alla typer av brott vid gränsen. Inte minst bör utförelsen av varor kontrolleras betydligt hårdare.

Men tullen har för svaga befogenheter. Det är en del i en kedja som gjort att Sverige kallats för ett ”smörgåsbord” för internationella stöldligor. Endast tre procent av inbrotten i Sverige klaras upp. Tullen tvingas se på när misstänkt stöldgods lämnar landet och saknar ett uppdrag i regleringsbrevet att kontrollera utförelse.

Krisdemokraterna menar att Tullverket bör få ett tydligare uppdrag att kontrollera, stoppa och kvarhålla (frihetsberöva) personer vid gräns. Mest konkret innebär det att tullen ska kontrollera pass eller andra inresedokument i högre utsträckning än idag. Tullens skarpare befogenheter att frihetsberöva kommer ge dem bättre möjlighet att kontrollera in- och utflöden av varor och människor i landet.

Idag har tullare utbildning på upp till ett år. Eftersom Tullverket redan idag genomför kontroller av införsel av varor som narkotika lär en omgörning av utbildningen för att kunna beslagta stöldgods inte behövas, dock behöver den kompletteras med vissa moment.

13 Sociala insatser mot gängkriminalitet

För att bekämpa gängkriminaliteten krävs stora satsningar på hela rättsväsendet, ökade befogenheter för polisen och insatser som gör att fler vittnar. Men för att knäcka gängkriminaliteten behövs satsningar på det förebyggande arbetet. Därför satsar Krisdemokraterna en miljard på sociala åtgärder.

13.1 Psykiatriambulanser

Vid akutlarm om att någon mår psykiskt dåligt och man befärdar att personen försöker eller har tankar på att begå självmord skickas idag oftast en polispatrull ut. Under förra året åkte polisen på 15 123 larm gällande självmordsförsök. Nästan två larm i timmen, dygnet runt, året runt. Detta trots det faktum att poliser inte har psykiatrisk utbildning för att möta personer i en akut psykiatrisk kris på bästa sätt.

Att avlasta polisen från att åka på dessa larm skulle innebära att avsevärda resurser frigörs som istället kan användas till reguljärt polisarbete. Det är en viktig del i

Kristdemokraternas politik att inte bara se till att det anställs fler poliser, utan också att dessa kan användas till myndighetens kärnverksamhet: Att bekämpa brott.

På flera håll i landet finns nu istället s.k. psykiatriambulanser. Det är en ambulansliknande akutbil med utbildad hälso- och sjukvårdspersonal som åker ut vid larm om självmordsförsök, psykoser och kriser av liknande slag. Det blir ett bättre omhändertagande av den som mår akut psykiskt dåligt. Dessutom blir det en naturlig koppling till hälso- och sjukvården som kan ge ändamålsenlig uppföljande psykiatrisk vård när den akuta krisen är över. Samtidigt avlastas polisen och de kan fokusera på polisiära arbetsuppgifter som ligger inom deras kompetensområden, som brottsförebyggande verksamhet och ingripande vid brott.

I exempelvis region Stockholm finns sedan 2015 en Psykiatrisk Akut Mobilitet (PAM). Utvärderingen av denna visar på goda resultat, framför allt för att man har kunnat undvika polisiär inblandning i omhändertagandet av personer med akuta psykiatriska tillstånd. Kristdemokraterna satsar 280 miljoner på utbyggnad av psykiatriambulanser i hela Sverige.

13.2 Socialtjänsten

Människor som senare i livet begår brott visar ofta upp tidiga varningstecken. De har ofta kontakt med socialtjänsten i tidig ålder. De måste fångas upp innan det gått för långt och de gått in på brottets bana. Därför behöver socialtjänsten stärkas.

I dag finns dock uppenbara brister. Hög personalomsättning, brist på socialsekreterare och ökad arbetsbelastning är några av områdena som socialtjänsten har problem med. Medarbetarna inom socialtjänsten behöver bättre stöd och resurser för att kunna utföra sitt arbete på bästa sätt. Det krävs också en samlad riktning på arbetet, med stöd från nationell nivå, såsom enhetliga modeller och metoder för det sociala arbetet med barn och unga. Dels för att säkerställa att evidensbaserade arbetssätt används, dels för att öka jämlikheten i landet. Ett stort fokus bör läggas på att utveckla kompetensen om barn med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, för att säkerställa att rätten till god och likvärdig vård mellan barn vars svårigheter beror på sociala grunder och barn vars svårigheter beror på neuropsykiatriska funktionshinder.

Socialtjänsten behöver bli bättre på att identifiera barn som är i riskzonen och deras familjer så att åtgärder kan sättas in i ett tidigt skede. För att kunna bedriva ett effektivt arbete i dessa avseenden behöver socialtjänsten finnas tillgänglig dygnet runt.

Socialtjänsten har det yttersta ansvaret för att den enskilde får det stöd och hjälp som den behöver. Det ligger i varje kommuns ansvar att verka för att barn och unga växer upp i trygga förhållanden. För att kunna utföra sitt arbete ska socialtjänsten även samverka med bland annat hälso- och sjukvården, skolan och polisen.

Både när det gäller att arbeta mot psykisk ohälsa och kriminalitet bland unga ligger ett stort ansvar på socialtjänstarbetarna. Exempelvis påverkar socialtjänsten domstolarnas påföljdsval och besitter därför stor makt för den unge och för hur samhället förebygger och motverkar ungdomsbrottslighet. Dock visar studier på att socialtjänstens roll i påföljdssystemet för unga många gånger leder till godtycke, oförutsägbarhet och bristande behandling. I en nyligen publicerad forskningsrapport pekar socialtjänstarbetare på en egen bristfällig kompetens i kombination med hög arbetsbelastning, och bristfällig kompetensutveckling. Det ser också väldigt olika ut i olika delar av landet.

Nästa år kommer barnkonventionen att inkorporeras i svensk lagstiftning. Det ställer ännu högre krav på riktlinjer, kunskap och metoder. Även forskningen i socialt arbete, som har varit eftersatt, bör öka.

Att socialtjänsten fungerar väl och sätter in rätt åtgärder är avgörande när det gäller barn som begår brott och barn som riskerar att dras in i kriminella miljöer. Därför satsar Kristdemokraterna 350 miljoner kronor årligen 2020 och 2021, och 110 miljoner kronor 2022 för stöd av socialtjänstens arbete med barn och unga. Satsningen ska gå till att genomföra kunskapshöjande insatser bland socialtjänstens personal och ta fram metodstöd för att säkerställa likvärdighet i tillämpningen av lagen. Insatsen för att öka kunskapen ska även kunna gå till personer som arbetar med personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.

13.3 Nationell krissocialjour

Som en del i ett ökat nationellt åtagande för att avhjälpa bristerna i socialtjänsten föreslår Kristdemokraterna en nationell krissocialjour. Kommuner över hela landet brottas med hur de ska undvika att unga dras in i kriminella miljöer och letar verktyg för att få bort unga från kriminalitet.

En nationell krissocialjour ska kunna sättas in i områden som är särskilt drabbade av kriminalitet. De senaste årens utveckling visar att socialt utsatta områden inte bara finns i storstädernas förorter utan i hela landet. Det syns inte minst i de av polisen utpekade utsatta områdena. Vad som inte syns i polisens sammanställning är emellertid vilka områden som varit på väg ner i en negativ spiral, men vänt utvecklingen. Det är också en utveckling som sker varje år. För bidra till en sådan god utveckling behöver socialtjänsten agera kraftfullt och långsiktigt. Inte minst för mindre kommuner kan situationen, precis som under det stora flyktingmottagandet 2015, snabbt eskalera på ett ovant sätt. En nationell krissocialjour kan exempelvis också behöva användas på platser där våldet snabbt eskalerat till följd av en kriminell konflikt eller där polisen gjort stora ingripanden mot den lokala kriminaliteten för att säkerställa att återväxten till kriminella nätverk stoppas.

För att avlasta kommunernas socialtjänst krävs en förnyad ansvarsfördelning och nya arbetsformer. Vi anser därför att en nationell krissocialjour bör inrättas. När kommunerna bedömer att de behöver extra hjälp kan sådan avropas från den nationella krissocialjouren. Med en nationell krissocialjour kan resurserna användas bättre. En sådan nationell organisation bör även agera som ett kompetenscentrum med fokus på hur särskilda behov kan mötas på bästa sätt.

Vi har tidigare föreslagit en nationell krissocialjour för att avlasta kommuner under flyktingkrisen 2015. Ett syfte är att funktionen snabbt ska kunna ställa om och gå in med riktade insatser för att avlasta kommuner. Nu avsätter vi 50 miljoner per år 2020–2022 till Socialstyrelsen för att inrätta en nationell krissocialjour med fokus på unga kriminella.

13.4 Statligt stöd för samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid

SSPF är en samverkansmodell mellan skola, socialkontor, polis och fritid. Syftet är att förhindra att barn hamnar i eller fortsätter med kriminellt beteende och/eller drog-

missbruk. Genom att samla och samordna resurser kring barn ska vi agera snabbt och skapa gemensamma lösningar. Resurser kring barn innebär både barnets familj och det professionella nätverket. Målet är att bryta ett negativt mönster.

Barn så unga som tio kan idag bli aktuella för insatser om de har missbruksproblem och/eller uppvisar ett kriminellt beteende. Det handlar om barn som vistas i riskmiljöer där missbruk och kriminalitet finns, barn som kommer hem efter att ha varit omhändertagna, barn för vilka tidigare insatser inte har fungerat och som tidigare nämnts barn som uppvisar missbruksproblem eller kriminellt beteende.

SSPF finns på flera håll i landet. Arbetet kan se lite olika ut, så även resurstilldelningen. Vi föreslår därför medel för att stimulera SSPF-samverkan på fler platser och att det kan fördjupas där det redan är igång. Därför satsar vi 10 miljoner årligen på att stärka SSPF-samverkan UO9 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete mm.

13.5 Reformera sekretesslagstiftningen

En avgörande faktor för ett effektivt förebyggande arbete är att de olika aktörerna som möter ungdomar i riskmiljö kan föra dialog och utbyta information om ungdomen. I dag tolkas sekretesslagstiftningen olika i olika kommuner. Kristdemokraterna vill reformera den nu gällande lagstiftningen i syfte att klargöra sekretessreglerna och förtydliga dem så att samarbetet underlättas. Oro för att göra fel får inte hindra olika myndigheter att göra allt som är möjligt för att få en ungdom att lämna, eller inte hamna i, kriminella miljöer. En ändrad sekretesslagstiftning skulle underlätta samverkan både vad gäller misstänkta kriminella och dessutom underlätta arbetet med barn som är brottsoffer inom ramen för barnahus.

Idag är det tillåtet för socialtjänsten att bryta sekretessen om det föreligger brott med straffvärde minst fängelse ett år. Vi föreslår att skola och socialtjänst bör vara skyldiga att bryta myndighetssekretessen där det är motiverat i förebyggande syfte kring enskilda på polismans begäran, och vill tillsätta en utredning som möjliggör en sådan lagstiftning.

13.6 Öka antalet jour- och familjehemsplatser

Antalet jourplatser för barn och ungdomar som snabbt behöver komma bort från en kriminell omgivning eller ett kriminellt beteende behöver utökas.

I en akut situation där ett barn/ungdom far illa handlar det om att mycket snabbt hitta ett alternativt boende. Det är då jourhem blir helt avgörande. Jourhem är en familj som ställt sig till förfogande att omedelbart öppna sitt hem och ta emot ett barn. Barnet ska i normalfallet vara kvar i jourhemmet under utredningstiden, från någon vecka upp till fyra månader. I undantagsfall kan tiden bli längre.

Regeringen gav medel att förstärka bemanningen inom den sociala barn- och ungdomsvården perioden 2016–2020. De första åren med 360 miljoner kronor årligen men 2020 dras nivån ner till 150 miljoner kronor. För att socialsekreterare ska orka med sitt viktiga och svåra arbete krävs att de har tillgång till resursen jour- och familjehem. Det spelar ingen roll hur bra arbete socialtjänsten gör om det inte finns möjlighet att använda till välutbildade och motiverade jour- och familjehem.

Det behövs också en förstärkt kontroll av vilka som blir aktuella som familjehem och hur socialtjänsten kontrollerar förhållandena hos familjehemmet. Inspektionen för

vård och omsorg har pekat på problem och det finns exempel där personer som är brottsligt belastade ändå fått unga i riskzonen placerade hos sig. Det är naturligtvis inte acceptabelt. Kristdemokraterna satsar 200 miljoner kronor om året på jour- och familjehem.

13.7 Insatser för unga kriminella

KD/M-budgeten ökade anslagen till Kriminalvården och innehöll ett uppdrag till myndigheten att skapa en särskild enhet för unga gängmedlemmar. En sådan enhet skulle behöva utveckla det återfallsförebyggande arbetet och avhopparverksamheten. Innehållet i verkställigheten behöver också bli mer meningsfullt och innehålla tydliga utbildningsplaner. Utslussningen bör också förberedas tidigare. För att lyckas bättre med unga gängmedlemmar bör individanpassade program användas i högre utsträckning för att bryta det kriminella beteendet.

De erfarenheter som Kriminalvården har och bygger upp på den föreslagna enheten kan ligga till grund för metodstöd inom andra aktörers arbete med unga kriminella i gängmiljö. Därför satsar vi 50 miljoner kronor per år på detta.

En annan myndighet som arbetar med unga kriminella är Statens institutionsstyrelse, Sis. Det är en eftersatt och illa fungerande myndighet, som behöver bli bättre. Därför behövs en satsning på kompetens- och metodutveckling för arbete med unga gängkriminella. Därför avsätter vi också där 50 miljoner kronor per år.

13.8 Stöd till civilsamhället i utsatta områden

Det förebyggande arbetet, stärkandet av civilsamhällets positiva vuxna auktoriteter, är avgörande på lång sikt. Och för det krävs en mosaik av olika insatser och förebyggande förhållningssätt i samhället. Insatser från frivilligorganisationer såsom mentors- och förebildsprogram i utsatta områden, samt särskilt stöd till läxhjälp, är satsningar vi vill att ideella organisationer ska kunna söka stöd för att genomföra. Därför satsar vi 10 miljoner kronor på stöd till civilsamhället i utsatta områden.

14 En skola där ingen lämnas efter

Skolans huvuduppgift är att förmedla kunskap, att stimulera elevernas intellektuella utveckling och att förbereda barn och unga för vuxenlivet. Skolan har också ett bildningsuppdrag. Skolan ska bygga på, och förmedla vidare, de värden och dygder som är centrala för ett gott liv och ett gott samhälle. Den ska inte bara utbilda personer som ska kunna få ett jobb, utan också medborgare som kan vara med och ta ansvar för samhällets gemensamma angelägenheter och förvalta centrala värden. En gemensam etisk grund är nödvändig för att skapa en lugn, trygg, stimulerande och positiv miljö i skolan. Skolans värdegrund är grunden på vilken hela undervisningen vilar och den ska vara integrerad i hela skolans verksamhet.

Varje barn ska få möjlighet att utvecklas så långt som möjligt utifrån sin egen potential. Vi ska ha en skola där ingen hålls tillbaka och ingen lämnas efter. Även om många nödvändiga reformer genomförts, visar flera nationella och internationella undersökningar att den svenska skolan alltjämt står inför stora utmaningar. Elevernas

resultat ligger fortfarande på en alltför låg nivå på de områden som mäts. Det är angeläget att de förändringar som föreslås för skolan är långsiktiga och skapar stabilitet, kontinuitet och arbetsro för skolan.

Kristdemokraterna föreslår bland annat satsningar på stärkt stöd till elever med särskilda behov, fler anställda i skolan och stärkt elevhälsa.

Kristdemokraterna anser att fristående skolor är en självklar och viktig del av det svenska skolväsendet. De fristående skolorna medverkar till att stärka den pedagogiska förnyelsen och utvecklingen inom svenskt skolväsen. Fristående skolor ökar möjligheten för varje elev att hitta en skola som passar just honom eller henne.

Kristdemokraterna tar tydligt ställning för kvalitet och excellens i högskola och forskning. Universitetet ska ha ett brett utbildningsutbud och bedriva statsfinansierad forskning, särskilt där man är nationellt eller till och med internationellt ledande. Högskolorna ska ha ett bra utbud av grundutbildning och forskning. Den högre utbildningens viktigaste uppgift är att söka och förmedla kunskap samt bidra med utbildning som utvecklar samhället och leder till arbete och försörjning. För att möjliggöra detta krävs kompetenta högskolelärare och forskare, en stimulerande arbetsmiljö samt studiesocial trygghet.

14.1 Specialläraryft för stärkt kunskapsutveckling

Alla elever som har behov av specialpedagogik ska få tillgång till det i skolan. Elever som har de största behoven ska få hjälp och stöd av de lärare som har den största kompetensen. Under lång tid har det varit brist på specialpedagoger och speciallärare. Förestående pensionsavgångar och den stora andelen obehöriga bland dem som arbetar med specialpedagogiskt stöd gör att Statistiska centralbyråns (SCB) prognos för yrket specialpedagog/speciallärare visar en ökad brist de kommande åren. Kristdemokraterna föreslår därför en satsning på specialpedagogiskt stöd, där lärare erbjuds att komplettera sin grundutbildning med en speciallärarutbildning med i huvudsak bibehållen lön, 80 procent av lönen.

Specialläraryftet syftar till att öka tillgången på speciallärarkompetens. Reformen innebär också att den ordinarie undervisningen kan fungera bättre för samtliga elever, när elever som behöver speciellt stöd får det. Specialläraryftet är också ett sätt att öka karriärvägar för lärare och därmed öka statusen i yrket, samt ett sätt att förbättra arbetsmiljön i klassrummet. Det kommer också stärka möjligheten att tidigt sätta in åtgärder för bättre läsinlärning och läsförståelse. Kristdemokraterna anslår 230 miljoner kronor per år till Specialläraryftet.

14.2 Satsningar på elevhälsa

En god kunskapsutveckling kräver också en bra skolmiljö och elevhälsa. Eleverna som mår bra lär sig bättre. En väl utvecklad elevhälsovård främjar också det förebyggande arbetet med psykisk ohälsa hos barn och unga. Enligt IVO förekommer det brister bland landets huvudmän när det gäller kännedom om vårdgivaransvaret för elevhälsan. Detta har varit ett problem under flera år, trots att försök har gjorts att åtgärda bristerna genom vägledning. Vi vill därför ge regionerna ett samlat uppdrag för hela barn- och ungdomshälsovården. Det innebär att elevhälsan inte längre ska ha skolan som huvudman. Skolsköterska, skolläkare, skolkurator och skolpsykologer bör finnas ute i verksam-

heterna men bör ha samma huvudman som övrig vårdpersonal för barn. En samlad barn- och ungdomshälsa ska syfta till att öka tillgängligheten till vårdcentralerna, elevhälsan och barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Den samlade barn och ungdomshälsan ska ha ett nära samarbete med skolledningar, lärare, specialpedagoger och kommunernas socialtjänst. Vi vill även införa en elevhälsogaranti som innebär att varje elev ska kunna komma i kontakt med elevhälsan varje dag. Det är viktigt att barn vet att det finns vuxna i skolan som har tid för dem. Det kan vara en faktor som kan bidra till att minska den ensamhet som barn kan drabbas av när de inte tror att vuxenvärlden har tid för dem och att de inte behöver hantera sin oro på egen hand. Kristdemokraternas tillför elevhälsovården 380 miljoner kronor per år.

Forskning visar att elever som rör på sig utvecklar en starkare fysik, presterar bättre i skolan och leder till att fler elever når målen. Kristdemokraterna föreslår att undervisningstiden i ämnet idrott och hälsa i grundskolan ska utökas från 600 till 700 timmar. I motsvarande grad minskas det som kallas elevens val.

14.3 Inför evidensbaserade antimobbingsprogram

Den ångest och psykiska ohälsa som drabbar barn måste motas med vård- och omsorgssatsningar. Men det kommer inte att vara tillräckligt. Det krävs en politik som ger föräldrar stöd och familjer tid och ro. Det krävs en politik för ett starkt civilsamhälle så att samhällsväven kan tvinnas starkt runt våra barn. Och det krävs en politik för en skola dit barnen kan gå utan en klump i magen. Skolhuvudmännen har huvudansvaret för skolmiljön – att förebygga och förhindra risker för olycksfall eller sjukdom samt att skapa en god miljö för lärande. I detta arbete ligger också arbetet mot mobbning.

Arbetsmiljölagen tar huvudsakligen sikte på den fysiska arbetsmiljön och åtgärder för att minska risken för olyckor, i exempelvis slöjd-, idrotts- och kemiundervisning eller i samband med praktik. I skollagen tydliggörs elevens rätt till trygghet, studiero och att inte bli utsatt för kränkande behandling.

Det finns ingen värdeneutral uppfostran och ingen värdeneutral kultur. Utan en gemensam grundläggande etik skapas ett samhälle där den starke styr och den svaga lider; ett samhälle där uppfattningen om vad som är rätt och orätt skiljer sig från person till person. Det som de flesta av oss ser som goda normer, t.ex. människolivets okränkbarhet, alla människors lika värde samt solidaritet med svaga och utsatta, har en djup förankring i den judisk-kristna etiken. Skolans ansvar är att förankra denna värdegrund hos eleverna genom att omsätta de etiska principerna i praktisk handling. I detta ligger också arbetet mot mobbning och kränkande beteende. Det borde vara en självklarhet att alla elever ska kunna känna sig trygga och uppskattade, men så är det inte i dag. Ett ständigt pågående aktivt arbete mot mobbning i skolan ska vara en självklarhet.

Enligt en PISA-rapport från OECD säger sig var sjätte 15-åring i den svenska skolan ha blivit mobbad minst ett par gånger i månaden. Sverige ligger något under genomsnittet och flickor något högre än pojkar, 18,1 respektive 17,8 procent. Däremot märks en skillnad när det gäller socioekonomiskt gynnade respektive missgynnade personer. Bland de socioekonomiskt gynnade svarar 16 procent ja om de mobbats ett par gånger i månaden eller en gång i veckan eller mer, medan motsvarande siffra för de missgynnade eleverna är 20 procent.

Att barn mår bra och känner sig trygga i skolan är avgörande för hur de kan lyckas i sitt lärande och sin utveckling. Därför krävs att skolor använder sig av metoder för att hantera mobbning som är baserade på vetenskap och beprövad erfarenhet. Kristdemo-

kraterna menar att det ska vara obligatoriskt för skolhuvudmännen att enbart ha evidensbaserade antimobbingsprogram. Frågan om mobbning är för viktig för att man bara ska kunna gå på känsla. Skolverket bör få i uppdrag att göra en uppföljning av den utvärdering av metoder mot mobbning som gjordes 2011. Dessutom bör alla metoder som inte vilar på vetenskap och beprövad erfarenhet sluta användas. Berörda myndigheter bör få i uppdrag att verkställa detta. Kristdemokraterna avsätter 95 miljoner kr per år för att underlätta detta arbete för skolorna.

14.4 Fler anställda i skolan

Kristdemokraterna gör en stor satsning på fler anställda i skolan där skolledarna själva avgör om de vill anställa fler lärarassistenter, lärare, fritidspedagoger, elevhälso-personal, studie- och yrkesvägledare eller speciallärare. Det är skolledarna själva som känner sin verksamhet och som vet sin verksamhets behov bäst, inte politiker i Sveriges riksdag.

Kristdemokraterna säger därför nej till regeringens satsning på lärarassistenter till förmån för en egen satsning om en miljard kronor per år 2020–2022 till fler anställda i skolan.

14.5 Mer lärarledd undervisning

Kristdemokraterna vill ge elever mer lärarledd undervisningstid och anslår därför medel till detta syfte. Eftersom det idag råder brist på behöriga lärare kan anslagen under de första åren användas till att anordna fler platser för kompletterande utbildning för akademiker i andra yrken eller att sponsra deltidstudier för lärarvikarier med ofullständiga betyg, så att de får legitimation. Kristdemokraterna avsätter 260 miljoner kronor årligen på mer lärarledd undervisning.

14.6 Förebygg övergrepp mot barn

I genomsnitt blir tre barn i varje skolklass sexuellt utnyttjade. Möjligheten att tidigt upptäcka övergrepp mot barn beror i stor utsträckning på om barnet eller andra i barnets närhet vågar berätta. Ett led i att stärka barnens egen rätt till sin kropp är att förskolor arbetar medvetet med frågorna, att man på ett tydligt och för barnen anpassat sätt informerar dem om gränser och hur viktigt det är att säga till när något är fel. Därför vill vi anslå 70 miljoner kronor som förskolor kan ansöka om för att genomgå utbildning och införa arbetssätt som stärker barns integritet och motverkar sexuella övergrepp.

14.7 Utbildningsträffar för föräldrar

Samhället ska stödja föräldrars möjlighet till delaktighet i sina barns skolgång och liv. Det har visat sig att det är en framgångsfaktor att uthålligt involvera föräldrarna i barnens skolgång och ge praktiskt stöd om hur man kan stötta sitt barn och skapa god studiemiljö hemma. Det gäller kanske särskilt föräldrar som själva saknar erfarenhet av den svenska skolan. Därför föreslår vi en satsning på att alla skolor mer aktivt ska involvera föräldrarna i barnens lärande. Denna satsning handlar bland annat om särskilda utbildningsträffar för föräldrar där skolhuvudmännen ska erbjuda konkreta

verktyg för föräldrarna att stötta sina barn. Experter och tolkar ska kunna involveras vid behov. Träffarna ska ske utanför skoltid så att så många föräldrar som möjligt kan delta. Vårt förslag innebär att dessa träffar förläggs första året på varje stadium, det vill säga en träff i ettan, en i fyran och en när barnet börjar sjuan.

I samband med sådana träffar finns också möjlighet att tala om vad som är skolans uppgift respektive vad som är familjens uppgift. Ett föräldrakontrakt upprättas där föräldrarnas och skolans olika roller och ansvar tydliggörs. När rollerna är tydliggjorda kommer lärare och rektorer få bättre möjligheter att sköta sina arbetsuppgifter.

Målet med Kristdemokraternas förslag är att involvera alla föräldrar i sina barns skolgång – inte bara resursstarka. Extra medel ska gå till skolor med stor andel hushåll med låg utbildning och utländsk bakgrund. För denna reform lägger Kristdemokraterna 60 miljoner kronor per år.

14.8 Skolor med stora utmaningar

Kunskapsresultaten för elever som har invandrat till Sverige efter skolstart har sjunkit dramatiskt under senare år vilket har sin förklaring i att många nyligen har anlänt till Sverige, att de är äldre när de kommer hit samt att de har en mycket bristfällig utbildning bakom sig. Andelen elever som inte får tillräckligt bra betyg för att bli behöriga till gymnasieskolan ökade från drygt tio procent 2006 till 15,6 procent 2018. Enligt Skolverket kan en stor del av den försämrade gymnasiebehörigheten över tid förklaras av en ökande andel elever som invandrat efter ordinarie skolstart och att denna elevgrupp haft en sämre resultatutveckling än andra elever.

För att stödja språkutvecklingen och möjligheterna att nå kunskapsmålen hos nyanlända och andra elever med svenska som andra språk ytterligare föreslår Kristdemokraterna en kompetenssatsning för lärare för att få fler med kompetens inom svenska som andra språk. Reformen kostar 200 miljoner kronor årligen.

Även Kristdemokraternas förslag att genomföra ett specialläraryft skulle stödja elever med invandrarbakgrund och skolor med stora utmaningar med många elever som inte når kunskapsmålen.

14.9 Ökad samverkan mellan fritids och idrottsrörelsen

Barn i Sverige rör på sig för lite. Enligt svenska läkarkårens rekommendationer bör barn och unga röra på sig minst 60 minuter per dag. Men bara 44 procent av pojkarna och 22 procent av flickorna når den nivån. Högre upp i åldrarna är siffrorna ännu värre – bara 9 procent av 15-åriga tjejer och 12 procent av 15-åriga killar rör sig tillräckligt. Vi ser ett stort behov av att öka möjligheterna till rörelse och träning i samband med skoldagen. Ett bra sätt att få till stånd detta är att använda barnens tid på fritids till fysiska aktiviteter i större utsträckning. Vi vill därför stimulera samverkan mellan idrottsklubbar och fritidshemsverksamheten. På så sätt kan fler få chansen att träna samtidigt som familjelogistiken kan underlättas om en del av barnens träning kan ske på fritidshemstid, istället för att föräldrarna ska hämta på fritids, stressa hem och sedan iväg till barnets träning på kvällen.

Vi avsätter 100 miljoner kronor årligen för att utveckla skolans fritidsverksamhet i denna riktning, tillsammans med idrottsrörelsen.

15 Reformen för fler bostäder

I internationell jämförelse har Sverige låga ambitioner för social bostadspolitik. Det gäller inte minst egenägt boende, som gradvis tycks bli alltmer reserverat för de som själva, eller via föräldrar, har god tillgång till kapital. Kapitalsvaga hushåll med lägre, men stabila inkomster får däremot allt svårare att ta sig in på ägd bostadsmarknad. Det är djupt problematiskt.

Att möjliggöra ägarskap över sitt boende skapar en rad positiva effekter. Det vi äger vårdar vi bättre och sätter ett högre värde till. Genom ägandet kan vi forma boendet efter de egna preferenserna och inte bli helt eller delvis beroende av andra ägares tillåtelse. Föreningslivet och de lokala gemenskaperna stärks i bostadsrättsföreningen eller i småhusområdet, vilket främjar de sociala relationerna. Områden med stor andel ägt boende har lägre brottslighet och högre grad av social stabilitet. Ägt boende är därför en viktig faktor i att bryta utanförskap och segregation.

Ägt boende är förstas inte lösningen på allt. Men eftersom människor ska ha någonstans att bo leder hindren till det ägda boendet automatiskt till att människor behöver söka sig in i hyresrätter och andrahandsuthyrningar. Politiken påverkar således balansen mellan det ägda och det hyrda boendet.

Vänstern har länge ensidigt drivit på för hyresrätten. Det är obegripligt givet att det är en boendeform med dyrare boendekostnader över tid, där hushållet betalar fastighetsägarens avkastningskrav. Hyresrätten riskerar bli en fattigdomsfälla som driver ekonomisk ojämlikhet. I det 73-punktsprogram som presenterades av januariöverenskommelsens partier fanns en tydlig avsaknad på politik för det ägda boendet. Istället är det hyresrätten som är i fokus, via förslag om byggsuventationer, marknadshyror i nyproduktion och kriminalisering av hushåll som köper ett hyreskontrakt.

Samtidigt har regeringen öppnat upp för en återinförd fastighetsskatt på ägt boende. Det får nog anses vara innebörden när företrädare för regeringen "inte utesluter" det. De besked som hittills givits är problematiska. Fastighetsskatten var sannolikt Sveriges mest avskydda skatt eftersom den skapade stor otrygghet i boendet med sin nyckfullhet och oförutsägbarhet. Kristdemokraternas uppfattning är klar: fastighetsskatten ska inte återuppväckas.

I undersökningar uppger över 9 av 10 unga att de vill äga sitt boende inom en femårsperiod. Samtidigt har samma grupp fått det allt svårare att efterfråga ägt boende till följd av en rad kreditrestriktioner. Det behövs nu politik för mer egenägt boende. Människor ska få bättre möjligheter att äga sin bostadsrätt eller flytta till en villa när man bildar familj. Och det ska vara möjligt för ung som gammal. Därför presenterar Kristdemokraterna ett paket av bostadspolitiska åtgärder för att stärka det egenägda boendet:

15.1 Attraktivare tomträtter

Tomträtterna härstammar från 1907 som en lösning för mindre bemedlade att kunna bygga hus även om de inte hade råd att köpa den tomt som huset skulle stå på. Problemet idag är detsamma, fast i en annan skala. Med höga markpriser blir tomten oftast mycket dyr att köpa på tillväxtorter. Istället finns tomträtten där markägaren, vilket vanligtvis är kommunen, hyr ut marken till hushållet och får i gengäld en avkastningsränta på markens värde. Denna ränta kallas avgäldsrenta och bygger på ett avgäldsunderlag (taxeringsvärde) som i praktiken är 75 procent av marknadsvärdet på

marken. När taxeringsvärdet förändras sker också en förändring av avgälden som tomträttsinnehavaren ska betala.

Det har dock på senare tid uppdragats en rad problem med det nuvarande systemet. Avgäldsunderlaget ska idag uppdateras först efter vart tionde år. Med snabbt stigande markpriser har det inneburit att avgäldsbeloppet har ökat kraftigt – och ibland fördubblats – från ett år till ett annat, vilket skapat oförutsägbarhet och stora ekonomiska konsekvenser för tomträttsinnehavaren. I Stockholm rapporterades det om att avgälden ökade med upp mot 100 procent vid omräkningen som skedde 2017. Ett vanligt villahushåll i exempelvis Sollentuna kunde i och med kommunens omräkning få ökade kostnader från 3 100 kr till 6 300 kr per månad. Reglerna om omräkning av värdet gör systemet politiskt känsligt, då en omvärdering av markvärdet riskerar att öka avgälden kraftigt. Med de långa avgäldsperioderna gör detta att besluten ofta skjuts på framtiden.

Vidare finns problem när reglerna ger utrymme för olika sätt att beräkna avgälden. Kommuner använder sig av olika beräkningsmodeller – och kan förändra dessa löpande – vilket minskar transparensen och förutsägbarheten för tomträttsinnehavaren.

Problemen hämmar förstås människors möjlighet och vilja att efterfråga tomträtt och därmed ett boende i eget småhus. Detta samtidigt som många barnfamiljer efterfrågar boende i småhus. Kristdemokraterna ser det som angeläget att boende i småhus är attraktivt och att fler familjer får möjligheten att välja det framför andra boendeformer.

Tomrättsutredningen SOU 2012:71 Tomrättsavgäld och friköp presenterade förslag för att lösa dessa problem. Kristdemokraterna menar att delar av dessa förslag bör genomföras.

Vi föreslår förändringar av avgäldsperioderna så att avgäldsunderlaget inte omvärderas med jämna tidsintervall, utan när hushållet flyttar och avsäger sig tomträtten. Under tiden hushållet bor på tomten sker en indexering (årliga uppräknings) av avgäldsunderlaget. Vid försäljning kommer en omvärdering ske utifrån den då senaste taxeringsvärderingen (som sker vart tredje år). Detta blir underlaget för tomträttens nästa spekulant och priset för fastigheten bör följaktligen korrigeras för att avspegla den nya avgälden. Avgäldsrentan bör vara efter utredningens förslag om 2,75 procent av taxeringsvärdet.

Detta innebär att hushållet får stabila och långsiktiga ekonomiska förutsättningar att bo. Samtidigt görs inga långsiktiga ”övervinster” då avgäldsunderlaget korrigeras efter marknadspriset vid flytt. Kristdemokraterna lägger 100 miljoner kr per år för att stimulera fler tomträtter.

Kristdemokraternas förslag:

- Förändra avgäldssystemet: Inför en löpande avgäldsrenta om 2,75 procent, enligt utredningens förslag, som gäller i hela landet. Därmed försvinner olikheterna mellan kommuner och systemet blir mer förutsägbart för hushållen.
- Avgäldsunderlaget för småhus omvärderas när hushållet väljer att flytta och därmed avsäger sig tomträtten. Det gör att avgälden är förutsägbart under hela boendetiden och de snabba värderingsförändringarna som kan ske med dagens system minskar.
- Avgälden ska kunna justeras varje år, och skrivas upp med konsumentprisindex mellan värderingarna.
- Uppmuntra till projekt om tomträtt för småhus: Kristdemokraterna vill se att fler tomträtter för småhus planläggs i kommunerna. Därför tillför vi stimulansmedel till

kommuner som planerar för tomträtter, vilket i praktiken ska täcka omkostnader, så som VA.

15.2 Överplanera boende och inför mål om boendeform

Konkurrensverkets rapport 2015:5 visar hur kommunen står som den viktigaste ägaren av exploaterbar mark. Kommunernas tilldelning och försäljning av mark spelar en central roll i att styra det potentiella byggandet. I de delar av kommunerna som försäljer mark för bostadsbyggande finns det ekonomiska incitament att hålla tillbaka utbudet av mark för att hålla upp prisnivåerna på marken och därmed få ut en högre vinst, för att därigenom finansiera investeringar. Men genom att hålla nere utbudet missgynnas invånarna som får bära kostnaden i form av lägre byggande och högre priser. Om utbudet av byggbar mark kunde öka, skulle också prisbilden lätta och kostnaderna för byggande och boende minska.

Om mer mark skulle planeras skulle också byggandet av småhus kunna öka och mångfalden av boendeformer öka. Därför bör det utredas hur kommuner kan få att ”överplanera” för bostäder, på ett sätt som gör att tillgänglig mark ökar. Genom det minskar konkurrensen om varje byggbar enhet, vilket kan sänka prisbilden för hushållen.

Idag görs kalkyler över bostadsbehovet utifrån hur många bostäder totalt sett som behövs i framtiden. Det görs således ingen detaljerad planering över hur många bostäder inom respektive boendeform som behövs eller efterfrågas. Därmed riskerar det att uppstå en diskrepans mellan hushållens preferenser och det behov som kommunerna identifierar i form av antal bostäder.

För att stävja detta skulle det behövas ett specifikt nyproduktionsmål för olika boendeformer, så att en viss andel av det kommande behovet tillgodoses av småhus, flerfamiljshus och hyresrätter. Idag tas ingen hänsyn till detta. I ett första steg behövs en bättre koll på kommunernas planberedskap. Därför bör också länsstyrelserna få i uppdrag att kartlägga kommunernas planberedskap för antalet lägenheter och upplåtelseformer, i syfte att få underlag för en nationell analys och jämförelse mellan kommuner. Genom kartläggningen kan man synliggöra hur väl beredskapen står i relation till det planerade bostadsbyggandet i kommunen.

Kristdemokraternas förslag:

- Utred hur kommuner kan ”överplanera” för bostäder och diversifiera så en viss andel av planen är egna hem.
- Ge länsstyrelserna i uppdrag att kartlägga planberedskapen i kommunerna och hur planeringen ser ut uppdelad efter upplåtelseform.

15.3 Länsstyrelsen ges i uppdrag att kartlägga potentiellt byggbar mark

Länsstyrelserna i Sverige har idag i uppgift, när det gäller bostadsförsörjningen, att värna bl.a. riksintressen, miljökvalitet och strandskydd. När en detaljplan antas av kommunerna blir det länsstyrelsen som i nästa instans ska avgöra om det är förenligt med de värden som de är satta att skydda. I praktiken hämmar detta marktillgången i en kommun i de fall där länsstyrelsen överprövar och underkänner detaljplanen, vilket

förlänger processen för att få ett projekt byggfärdigt. Länsstyrelsens uppdrag är i grund och botten mycket viktigt och särskilda intressen ska värnas.

Länsstyrelsens uppdrag tolkas dock ofta som problematiskt då deras enda uppgift är att säga nej i de fall byggprojektet bryter mot exempelvis riksintresset. Samtidigt som myndigheter har till uppgift att stoppa projekt som bedöms vara på obyggbar mark, finns inget uppdrag till myndigheterna att peka ut potentiellt byggbar sådan. Den aktör som idag vill planlägga en viss mark har därför inga besked om marken har förutsättningar för att godkännas. Dessutom finns sällan register över byggbar mark i en kommun. Sammantaget innebär detta att information om potentiellt byggbar mark ofta är otillgänglig, både för enskilda hushåll och företag. Därmed försvåras processen.

Kristdemokraterna menar därför att länsstyrelsen bör ges i uppdrag att regelbundet kartlägga potentiellt byggbar mark i kommunerna. Syftet är att identifiera sådan mark där förutsättningarna för ett byggande kan finnas och upprätta ett register som är till allmän beskådning. Länsstyrelsen jobbar redan idag med att bedöma behovet av bostäder. Därför anser vi att det också är naturligt att de får ett uppdrag om att identifiera en viss mängd potentiellt byggbar mark, vilket både ger långsiktiga planeringsmöjligheter och öppnar för företag och hushåll att identifiera områden där de vill bo. Syftet är alltså inte att kortsiktigt uppnå de bostadsbehov en kommun har.

Kristdemokraternas förslag:

- Ge länsstyrelsen i uppdrag att regelbundet kartlägga potentiellt byggbar mark i kommunerna.
- Upprätta ett register över den kartlagda potentiella byggbara marken, som är tillgängligt för allmänheten.

15.4 Översyn av kreditrestriktionerna

Med prisuppgången på bostadsmarknaden de senaste 20 åren har kreditrestriktionerna blivit allt fler. Bara sedan 2010 har det införts tre restriktioner för hushållen: 2010 infördes bolånetaket som innebar krav på minst 15 procent av bostadspriset i kontantinsats. 2016 infördes det första amorteringskravet på 1–2 procent årlig amortering och 2018 infördes det skärpta amorteringskravet genom ett skuldkvotstak på 450 procent av inkomsten, vilket innebär upp till 3 procent årlig amortering. Utöver dessa politiskt reglerade kreditrestriktioner tillämpar även bankerna sina egna kvar-att-leva-på-kalkyler, där hushållen prövas mot bolåneräntor på 7–8 procent. Dessa skärptes också under 2017.

Den svenska debatten om överskuldssättning och spekulationer om prisbubblor på bostadsmarknaden har givit avtryck på regleringsviljan. Medan Finansinspektionen lagt fram skärpta kreditregleringar, ovanpå redan existerande, har den rödgröna regeringen passivt släppt fram var och en av dem utan någon bredare analys om hur vissa grupper kan påverkas och om behovet av reformer för att dämpa de negativa konsekvenserna av kreditrestriktionerna.

Summerar man effekten av de på varandra staplade kreditrestriktionerna framträder en problematisk bild. För ett hushåll i Stockholm som ska köpa en tvårumslägenhet för 3 miljoner kr innebär det att banken måste testa hushållet för utgifter på 18 800 kr per månad, medan den faktiskt bostadsutgiften är 4 100 kr, enligt en rapport från Veidekke.

Det är alltså en skillnad på 14 700 kr i månaden, som måste uppfyllas. Annars riskerar banken säga nej. Och då måste du dessutom ha nästan en halv miljon kr i eget kapital.

Exemplet visar på hur reglering efter reglering lagts på, utan att någon tagit ordentlig hänsyn till helheten. Idag kan i snitt endast 21 procent av åldersgruppen 20–34 år köpa en enrumslägenhet i Sverige, under förutsättning att de har en kontantinsats på 15 procent. I Stockholm är siffran ca 15 procent. Vidgar vi perspektivet innebär detta också svårigheter för unga barnfamiljer att anpassa sitt boende efter familjesituationen. Villor kräver likt bostadsrätter i städerna en stor kapitalinsats och större lån. Med kreditrestriktionerna kan förflyttningen till ett eget ägt hem försvåras påtagligt.

Självklart ska vi värna den finansiella stabiliteten och inte vara naiva inför riskerna med hög belåning som vid en kris kan få betydande spridningseffekter. Men samtidigt behövs svar på hur människor med stabila inkomster ska kunna efterfråga en bostad, speciellt i nyproduktion som påverkas extra hårt av kreditregleringarna. Behövs ett bolånetak om 85 procent när en ung person med dagens amorteringskrav kommer äga mer än halva lägenheten efter bara 14 år? Ska unga hushåll, med ofta snabbt stigande inkomster, inte kunna efterfråga ägt boende då amorteringar krävs på tre procent av bolånet redan vid ingången av bostadskarriären?

Bilden som framträder att stapeln av kreditrestriktioner är obefogat hög. Unga, äldre och andra hushåll med något lägre inkomster, eller litet kapital, stängs ute från den ägda bostadsmarknaden på ett sätt som inte är välavvägt. Kristdemokraterna har sedan tidigare varit emot införandet av det förstärkta amorteringskravet. Vi menar dock att den viktigaste diskussionen är hur vi ska åstadkomma en bättre mix av regleringar och riktad social bostadspolitik – i syfte att underlätta för människor att äga sitt boende utan att skapa stora risker i det finansiella systemet.

Kristdemokraternas förslag:

- Tillsätt en utredning som får i uppdrag att göra en översyn av kreditrestriktionerna på bostadsmarknaden och föreslå förändringar som möjliggör för fler att kunna efterfråga ett ägt boende, utan att skapa stora risker i det finansiella systemet.
- Utred en alternativ modell för amorteringskrav och skuldkvotstak där man – i stället för att ställa krav på hushållen – ställer dem på bankernas aggregerade bolåneportfölj.

15.5 Avtrappa ränteavdraget

Kreditrestriktionerna har införts samtidigt som Sverige har avdragsrätt för ränteutgifter på lån. Det innebär att staten gasar och bromsar kredittillväxten samtidigt. I ett läge av långsiktigt sjunkande marknadsräntor har behovet av ränteavdragen tappat i betydelse.

Sveriges avdragssystem för räntor är sprunget ur en tid av höga räntor och höga marginalskatter. Under 1970- och 1980-talet var avdraget i snitt 50 procent. Vid skattereformen på 90-talet sänktes ränteavdraget snabbt, till följd av stigande kostnader för staten, men ränteavdraget har fortsatt att bidra till högre bostadspriser och därmed hushållsskulder.

Vår bedömning är att hushåll som behöver komma in på bostadsmarknaden inte påverkas särskilt mycket av en nedtrappning av ränteavdraget. Det är andra kreditrestriktioner som i dagens situation stänger ute dessa grupper från den ägda bostadsmarknaden. Ränteavdraget träffar dessutom alla med lån jämfört med nuvarande

amorteringskrav som endast träffar alla nya lån. Om ränteavdraget sänks bör också prisutvecklingen dämpas.

Sammantaget bör därför en nedtrappning av ränteavdraget för bostadslån ske. En sådan bör göras genomsamt långsam nedtrappning med 1–2 procentenheter per år, för att värna förutsägbarhet och trygghet i boendet. Tidshorizonten blir således 20–30 år. Det är också rimligt att sänka taket för fullt ränteavdrag från dagens 100 000 kr till 75 000 kr.

Nedtrappning av ränteavdraget kan enligt vår uppfattning emellertid enbart komma ifråga om intäkterna från ett minskat ränteavdrag oavkortat går tillbaka till hushållen. Detta bör företrädesvis ske genom sänkt skatt på arbete, men också med riktat stöd till barnfamiljer, då vi vet att barnfamiljer runt storstäder annars riskerar att drabbas hårdare.

En bred överenskommelse om avtrappade ränteavdrag skulle också möjliggöra för Finansinspektionen att lätta på restriktioner som idag hindrar hushåll att komma in på ägd bostadsmarknad. Kristdemokraterna påbörjar avtrappningen i budgetmotionen och sänker taket från dagens 100 000 kr till 75 000 kr. Inkomsterna förstärks därmed med 1,1 miljarder kr 2020, 2,4 miljarder kr 2021 och 3,7 miljarder kr 2022.

Kristdemokraternas förslag

- Påbörja en sakta avtrappning av ränteavdraget, med 1–2 procentenheter per år.
- Sänk taket för fullt avdrag från dagens 100 000 kr till 75 000 kr.

15.6 Startlån för förstagångsköpare

Möjligheten att äga sitt eget boende svarar inte upp mot efterfrågan från många om att äga sitt eget boende. Kraven på egeninsats i kombination med två amorteringskrav och bankernas kalp-kalkyler har kraftigt höjt trösklarna till det ägda boendet, vilket framför allt stänger ute unga och andra hushåll med lägre men stabila inkomster som vill köpa bostad. I bristen på det ägda boendet hänvisas personer till dyra hyresrätter som i längden oftast utgör ett dyrare boende.

Sverige är ett av få länder som inte har särskilda undantag för förstagångsköpare. Kreditrestriktionerna i form av bolånetak, amorteringskrav och bankernas egna krav gäller för alla – oavsett ålder. Med prisutvecklingen på bostadsmarknaden de senaste 20 åren innebär bolånetaket att kontantinsatsen blir mycket stor, framför allt i orter med högre tillväxt och bättre arbetsmarknad. Med begränsad tillgång till hyresrätter blir boendesituationen problematisk för många som flyttar in, vilket i sin tur riskerar att dämpa den ekonomiska tillväxten då företag får svårt att få tag på rätt kompetens. Likaså gäller unga barnfamiljer som kan finna det mycket svårt att anpassa sitt boende till familjesituationen.

Startlån, som finns i flera länder, har betytt mycket för att möjliggöra för framförallt yngre hushåll, och personer med låga men stabila inkomster, att ta steget till det ägda boendet i bostadsrätt eller villa. Startlån innebär att staten står för en viss andel av topplånet, som är den del som överskrider bolånetakets nivå.

Norge är ett av våra grannländer som har ett mycket utvecklat system med startlån som ges främst till hushåll med lägre ekonomisk standard och förstagångsköpare. Systemet har ökat andelen som kommer in på den ägda bostadsmarknaden och bidragit till att hela 84 procent av normmännen äger sin bostad. Samtidigt är kreditförlusterna

små. Startlånen bör utformas så att de når de grupper som idag stängs ute från den ägda bostadsmarknaden, men som samtidigt klarar den grundläggande kreditprövningen som görs av bankerna. Med startlånet kan de unga barnfamiljerna, nyexaminerade universitetsstudenterna eller hushåll med lägre men stabila inkomster få en bättre chans till sitt eget ägda boende.

Kristdemokraterna anser att staten bör införa ett startlån för bostadsköp. Startlånet bör fungera som följande:

Startlånen ska kunna sökas av hushåll som är förstagångsköpare och hushåll med lägre ekonomisk standard. Lånet bör främst gå till mindre bostäder eller sådana som är relativt billiga på marknaden. Utformningen bör vara sådan att kapitaliseringseffekter mildras.

Lånet kan uppgå till mellan 10–20 procent av köpeskillingen. Lånet tillsammans med bottenlånet i bank får motsvara högst 95 procent. Med 5 procent eget kapital bidrar även hushållet och det premierar ett eget sparande.

Amortering bör gälla enligt det grundläggande amorteringskravet, men ska kunna undantas eller mildras i fem år för att möjliggöra en fast etablering på bostadsmarknaden och underlätta hushållets första tid. Därefter ska amorteringen ske på 20 år.

Lånet kan inte bli större än 300 000 kr, för att begränsa statens åtaganden, samt rikta in lånet på målgrupperna. Räntan sätts till bolåneräntan plus statens risk- och administrationstillägg, vilket gör reformen kostnadsneutral för staten. En sedvanlig kreditprövning av banken ska göras och måste uppfyllas för att startlånet ska kunna godkännas.

Det statliga startlånet administreras via bankerna, vilket gör att ingen ny statlig verksamhet med egen utlåning behöver uppföras. Banken gör kreditprövning på sedvanligt vis och hushållet ansöker om statligt startlån för den återstående delen av finansieringen. Banken hanterar sedan lånet via sin ordinarie upplåning och staten tar ut ränta för att täcka risk- och administrationskostnader.

En vanlig invändning är att kreditriskerna ökar med den här typen av system. Först och främst görs en kreditprövning som prövar hushållets inkomster mot nutida och framtida utgifter. För det andra visar uppföljningar från Norge att startlånet där har mycket låga kreditförluster. Under 2014 var kreditförlusterna 6,5 miljoner NOK på en lånestock om 42 miljarder NOK. Det svenska CSN-systemet som ges helt utan kreditprövning hade kreditförluster på 0,8 procent under 2015, vilket visar att även den typen av startlån som möjliggör inträde i högre utbildning fungerar bra. Tillsammans med vinsterna för både hushåll och samhälle av att människor får lättare att äga sitt boende, är startlånet en mycket välavvägd reform för att stötta särskilda hushåll i början av bostadskarriären. Förslaget är offentligfinansiellt neutralt.

15.7 Ett bättre bosparande

Behovet av kontantinsats har ökat kraftigt med prisutvecklingen på bostadsmarknaden. En kontantinsats på 200 000–500 000 kr är närmast normalt. Det gör att trösklarna in på bostadsmarknaden har ökat lika mycket för de som stått utanför bostadsmarknaden under samma period. Samtidigt varierar förståelsen och vetskapen om behovet av ett eget sparande redan vid ung ålder för ett framtida bostadsköp. Likt pensionssparandet är bostadsköpet ofta ”långt borta” vilket minskar benägenheten att spara i den utsträckning man behöver.

Problembilden är tydlig. Därför behöver Sveriges unga vuxna få incitament att spara mer till sitt första boende. Och till skillnad från andra länder, som exempelvis Norge, saknar Sverige ett system för ökade incitament till bosparande. Istället har skatten på sparande höjts två gånger av den rödgröna regeringen under förra mandatperioden. För många blir det största sparandet amorteringarna som sker när man väl lyckats ta sig in på den ägda bostadsmarknaden. Även fast vetskapen om behovet att spara till sin första bostad, är det angeläget att fler påbörjar detta i tidig ålder.

Det finns flera modeller för hur ett bosparande skulle kunna se ut, men det norska systemet står ofta som förebild. I detta är insättningar avdragsgilla mot inkomsten upp till en viss summa och pengarna återfinns på ett räntekonto under spartiden. Problemet med denna typ av bosparande är att det oftast gynnar redan ”sparbenägna” personer, medan den grupp som behöver spara mest inte tar fasta på skattesubventionen. Det blir således främst unga hushåll med god ekonomi eller rika föräldrar som gynnas av systemet, vilket bland annat visat sig i studier på det norska systemet.

Forskning kring sparande pekar istället på att det behövs andra upplägg för att nå den grupp som inte vanligtvis är benägen att spara. Beteendekonomisk forskning har dock visat att förändringar i valarkitekturen kan öka andelen som sparar kraftigt. Något som inte minst visat sig i det svenska premiepensionssystemet. Genom att göra ett visst sparande till ett förval, med möjlighet att lämna förvalet när som helst, ökar andelen som sparar kraftigt. Bosparandet syftar till att få igång ungas sparande och göra det naturligt att sätta av en del av lönen till sitt framtida boende. Kristdemokraterna vill därför utreda och införa ett förmånligt bosparande som förval för alla unga mellan 18 och 34 år med inkomst av tjänst, där ett skatteavdrag ingår i de första 60 månaderna där personen tjänar 12 000 kr eller mer månad. Systemet fungerar som så att 500 kr av lönen efter skatt avsätts till ett bosparande och staten kompenserar med ett skatteavdrag på 20 procent, vilket gör att den disponibla inkomsten kompenseras. Avsättningen blir därmed 6 000 kr per år eller 30 000 kr under den skattereducerade perioden.

Med en fast summa per månad blir modellen regressiv, vilket gör att de med lägst inkomster stärks mest i sitt sparande.

En annan nackdel med de bosparsystem som funnits hittills är att bosparkontot är ett vanligt räntekonto. Med dagens – och förväntat låga framtida – räntor blir avkastningen på pengarna låg och i takt med att ekonomin växer går spararen miste om tillväxt på pengarna. Avsättningarna bör därför kunna fonderas, företrädesvis via ordinarie PPM-system, där förvaltningen som förval sker via någon av statens AP-fonder till balanserad risk för tidshorizonten. Likt andra bosparmodeller sker en retroaktiv beskattning om pengarna används till annat än bostadsköp. Kristdemokraterna lägger 900 miljoner kr per år för ett subventionerat bospar.

Exempel bospar		
Bruttolön	12 000 kr	20 000 kr
efter skatt	10 065 kr	15 000 kr
Avsättning	500 kr	500 kr
Skattereduktion 20 %	100 kr	100 kr
Slutgiltig	9 665 kr	14 600 kr
Andel av disp. inkomst	5 %	3 %

15.8 Förbättringar av bostadsbidraget för ekonomiskt utsatta barnfamiljer

Kristdemokraterna vill fortsätta att prioritera de familjer som lever i ekonomisk utsatthet. Kostnaderna för boendet utgör i många hem en av de dominerande utgifterna. Bostadsbidraget är det familjepolitiska stöd som bäst når barnhushåll med låg ekonomisk standard. Av de barnfamiljer som får bostadsbidrag är en övervägande del ensamstående föräldrar. Bostadsbidraget är alltså av särskilt stor betydelse för ensamstående föräldrar, som oftast är kvinnor. Dessa barnfamiljer lever under knappa ekonomiska omständigheter.

Bostadsbidraget har under en längre tid släpat efter. Antalet hushåll med bostadsbidrag har minskat sedan slutet av 1990-talet och förklaringarna är främst regeländringar 1997 och att inkomsterna stigit samtidigt som inkomstgränserna för bidraget har varit oförändrade. Inkomstgränserna i bostadsbidraget är fasta och förändras därmed inte löpande med prisökningstakten i samhället. Eftersom bostadsbidraget släpat efter har också dess betydelse för att stötta hushållen minskat.

För att stärka ekonomin för de barnfamiljer som har den sämsta ekonomin och därmed öka deras marginaler vill vi höja det särskilda bidraget för hemmavarande barn med 200 kronor per månad för ett barn, 400 kronor per månad för två barn och 600 kronor per månad för tre eller fler barn. Det gynnar de som bäst behöver det. Genom förbättringarna i bostadsbidraget får familjer med lägre inkomster ett stöd ända tills barnen blir 18 år. Höjningen kommer även föräldrar till del som har växelvis boende för sina barn i och med det nya särskilda bostadsbidraget för växelvis boende.

För hushåll som har över 148 000 kr i årslön (2019) reduceras också bidraget med 20 procent av den överstigande inkomsten. Det gör att ensamstående hushåll får max ha 12 300 kr per månad i lön för att inte få sitt bostadsbidrag reducerat. Enligt Riksrevisionens rapport om bostadsbidraget har främst ensamstående med barn halkat efter. Därför föreslår Kristdemokraterna att inkomsttaket i bostadsbidraget ska höjas med 30 000 kr, vilket gör att färre behöver få försörjningsstöd. Kristdemokraterna lägger 940 miljoner kr 2020 och 880 miljoner kr 2021 och 2022.

Kristdemokraternas förslag:

- Höj bostadsbidragets barndel med 200 kr per barn och månad.
- Höj inkomstgränsen med 30 000 kr, för att bättre återspegla dagens löne- och prisnivåer.

15.9 Bostad Först – evidensbaserad och ekonomiskt effektiv

Är man bostadslös så är det svårt att klara livet på ett bra sätt. Bostad Först är ett sätt att hjälpa hemlösa med beroendesjukdom/psykisk ohälsa att återgå till ett liv som präglas mindre av dessa problem. Metoden tar utgångspunkt i att det första en hemlös med beroendesjukdom/psykisk ohälsa behöver är ett eget boende, en plats att kalla sitt hem. Genom att personen i behov av hjälp slipper bekymra sig för vardagliga saker som var de ska bo nästa natt, var de ska sköta sin personliga hygien, var de ska träffa sina barn och vänner eller vart deras post ska skickas lyfts en börda som gör att annan hjälp lättare når fram.

När man börjar med bostaden kan man sedan erbjuda den hjälp den boende vill ha och är mottaglig för. De krav som ställs på personen är desamma som för alla

hyresgäster: betala hyran, sköt lägenheten och stör inte dina grannar. Det har visat sig att 8 av 10 klarar att bo långsiktigt i sin lägenhet och jämförelser visar att kostnaden för en person i Bostad Först blir mellan 100 000 till 200 000kr lägre per person/år jämfört med andra metoder. Införande av Bostad Först i alla kommuner skulle alltså kunna innebära en minskad samhällelig kostnad som är betydande.

Kristdemokraterna föreslår att Socialstyrelsen ges i uppdrag att utarbeta regler för hur Bostad Först ska vara den primära insatsen för hemlösa/bostadslösa personer med samtidig beroendesjukdom. Samtidigt inrättas en nationell expertgrupp för att vidareutveckla metoden Bostad Först och bistå kommunerna i deras arbete med att införa reformen. Sveriges kommuner får stimulanspengar för att antingen införa eller utvidga användandet av modellen Bostad Först.

Vi avsätter 250 miljoner kronor per år för att införa Bostad Först i hela landet.

15.10 Underlätta för ägarlägenheter

Sedan 2009 har det varit möjligt att bilda ägarlägenhetsfastigheter. Upplåtelseformen ägarlägenheter är därmed en relativt ny boendeform i Sverige men vanlig i andra länder.

Ägarlägenheten skulle idag kunna fylla en viktig funktion i utsatta områden med hög andel hyresrätter. Dels skulle blandningen av upplåtelseformer kunna bidra till att minska segregationen i bostadsområden, då dessa områden ofta är i behov av renoveringar. En ombildning till ägarlägenhet skulle frigöra kapital för fastighetsägaren att rusta upp beståndet. Som boendeform är ägarlägenheten ett långsiktigt boende där den boende har möjlighet att påverka sitt boende efter egna önskemål. Ägarlägenheterna kräver heller inte en kvalificerad majoritet för att ombildas, vilket är fallet för bostadsrätten. Och i miljonprogramsområdena är det oftast svårt att ombilda.

Upplåtelseformen har dock inte tagit fart än. I en statlig utredning 2014 framkom att en rad förändringar behövde göras. Bland annat kan ägarlägenheter bara uppstå i samband med nyproduktion. Det hämmar utbudet och behöver ändras så att ägarlägenheter även kan bildas ur det befintliga beståndet. Med den statliga utredningen finns också ett utrett förslag för att kunna ombilda hyresrätter till ägarlägenheter, vilket snarast bör genomföras.

Beskattningen av ägarlägenheter skiljer sig också åt från bostadsrätten. En ägarlägenhet beskattas som ett småhus, vilket innebär 0,75 procent av taxeringsvärdet med ett tag på drygt 7 000 kr. Bostadsrätten beskattas samtidigt bara till 0,3 procent och max 1 350 kr per år. Ägarlägenheten ska därutöver betala andra avgifter kopplade till småhus.

I dagsläget är all nyproduktion av lägenheter och hus undantagna från fastighetsavgiften i femton år. Men när väl dessa nyproducerade fastigheter ingår i ordinarie beskattning kommer ägarlägenheten skattemässigt missgynnas. Därför bör den orättvisan i beskattning tas bort, så att fastighetsavgiften för ägarlägenheten behandlas som en bostadsrätt.

Kristdemokraternas förslag:

- Genomför Ägarlägenhetsutredningens förslag. Därmed möjliggörs att ombilda hyresrätter till ägarlägenheter.
- Möjliggör att ägarlägenheter kan bildas ur det befintliga beståndet.

- Ta bort skatteorättvisan mellan bostadsrätt och ägarlägenheter: Beskatta ägarlägenheten som en bostadsrätt och inte småhus.

15.11 Inför hyrköp

Sverige har en historia av byggande av hyresrätter och tillhörande allmännytt. I städernas förorter och utsatta områden är hyresrätten i stort sett den enda boendeformen som finns att tillgå. Samtidigt är inkomsterna där lägre, vilket minskar möjligheterna att själv finansiera ett köp av en bostad.

Hyrköp innebär att en del av hyran går till att köpa lägenheten. På så vis kan en successiv övergång från hyrt till ägt boende ta plats – utan behov av lånelöften och större kapitalinsatser. Detta möjliggör även för människor med låg ekonomisk standard, som ofta sitter fast i hyresrätten som boendeform, att kunna långsiktigt äga sin bostad. Med ägandet i dessa hyresrättstygda områden tror vi också det finns positiva externa effekter på ägarskap och integration:

För det första får fler hushåll större ekonomiska intressen att se till att trivseln ökar och att området utvecklas positivt – att exempelvis otrygghet och nedskräpning minskar. För det andra skapar det möjligheter att bo kvar i området för personer med jobb som – likt de flesta andra – vill investera i och äga sitt eget hem (endast tretton procent av hushållen föredrar hyresrätt framför ägt boende). För det tredje blir det över tid billigare att äga sitt boende. Att hyresrätt är dyrare beror – trots hyresreglering – på att en hyresrätt medför full service. Därutöver måste fastighetsägaren få avkastning på sitt kapital. Den normala värdeökningen på fastigheter som kommer av stigande markvärde och inflation går hyreshushåll miste om medan de som äger normalt ser sina lån långsamt krympa i förhållande till bostadens värde.

En genväg till integration och att förbättra utsatta bostadsområden är således att successivt öka inslaget av eget ägande. Målet på sikt bör vara att högst 50 procent är hyresrätter och att resterande bostäder ägs.

Senaste åren har en rad projekt med hyrköp tillkommit bland privata företag. Denna typ av hyrköp är dock av modellen att hushållet hyr med köpoption att i framtiden (ofta tidsbegränsat) köpa bostaden till ett förutbestämt pris. Hyrköp-modellen som vi avser är istället av konstruktionen att en del av hyran går till ett successivt köp av lägenheten. Det gör att ett hushåll bara behöver en stabil inkomst och ekonomiska marginaler för att kunna avsätta medel till hyra och delköp av lägenheten. Någon större kontantinsats eller lånelöfte behövs alltså inte.

Hyrköp behöver dock utredas, eftersom att det idag inte finns något regelverk kring boendeformen. Exempelvis bör det tydliggöras hur avsättningar till hyrköpet ska hanteras och av vem, vad som händer vid en konkurs eller om hyresgästen väljer att flytta. Exempelvis behöver bolaget som erbjuder hyrköp med successivt köp av lägenheten banktillstånd, eftersom mottagandet av kontanter är juridiskt en bankverksamhet.

En statlig förhandlingsman får i uppdrag att kontakta bostadsbolagen i de utsatta områdena och där intresse finns sluta långsiktiga avtal mellan stat, kommun, boende och bostadsbolag om upprustning av fastigheter och närmiljö samt stärka samhällets grundfunktioner.

Kristdemokraternas förslag:

- Inför hyrköp där en del av hyran går till att köpa bostaden.
- Den som undertecknar ett hyrköpsavtal undertecknar också avtal om egen förvaltning/renovering av bostaden för att kunna sänka sin hyra och öka avsättningarna till bostadsköpet.
- Den som flyttar innan bostaden är helt betald blir utköpt av hyresvärden eller av en ny köpare.
- Regelverket kring hyrköp måste utredas och standardiseras för att underlätta processen. Tillsätt en statlig förhandlingsman för att bereda möjligheten till hyrköp i utsatta områden.

15.12 Flyttskatter

En bromskloss på bostadsmarknaden är den bristande rörligheten. Genom ökad rörlighet kan ett stort antal bostäder tillgängliggöras på kort sikt. Allt för många uppger att de bor kvar i för stora hus på grund av flyttskatternas utformning. Kristdemokraterna vill att taket för uppskov på reavinstskatten tas bort om man köper ny bostad. Även betalningen av räntan på uppskovet ska kunna skjutas på framtiden vid köp av ny bostad. På så sätt tvingas inte vinsten vid försäljning fram till beskattning om man köper en ny bostad, utan både reavinstskatt och uppskovsränta betalas när personen inte längre gör något uppskov. Det sker exempelvis när personen flyttar till hyresrätt, till särskilt boende eller om personen avlider. Förslaget skulle innebära att en stor del av den bristande rörligheten som orsakas av skatter vid flytt kan elimineras på ett statsfinansiellt ansvarsfullt sätt genom att staten fortfarande får in skatteintäkterna, dock något senare. Den ökade kostnad med förslaget som ändå uppstår för statskassan kompenseras vi för i vårt budgetalternativ.

15.13 Nej till byggsubventioner

Kristdemokraterna anser att de statliga byggsubventionerna inte fyller sitt syfte och riskerar att skapa snedvridningar på bostadsmarknaden. Med bättre regler och lagförändringar kan vi åstadkomma ett långsiktigt bra byggande utan att behöva stimulera byggbranschen med subventioner i mångmiljardklassen. Därför har Kristdemokraterna sagt nej till de byggsubventioner som nu återinförts av regeringen. Utgifterna minskar därmed med 600 miljoner kr 2020, 3,1 miljarder kr 2021 och 2,9 miljarder kr 2022.

16 Försvaret behöver stärkas

Kristdemokraterna eftersträvar en trygg och värdig tillvaro för alla människor. Sverige ska därför alltid ha ett starkt försvar. Förmågan att möta såväl inre som yttre hot utgör två grundläggande uppgifter för det offentliga. Vi är en del av världssamfundet och beroende av fungerande förbindelser med resten av världen. Miljö och klimatförändringar, demografi, energiberoenden, kärnvapenspridning, terrorism, bristande respekt för mänskliga rättigheter och internationell organiserad brottslighet är globala

företeelser som påverkar vår säkerhet. Vi måste vara beredda att, efter vår förmåga, bidra till en säkrare och tryggare värld.

Försvarets huvuduppgift är att värna människors liv, värdighet och frihet. Förmågan att möta såväl inre som yttre hot är viktig, dels därför att människans ofullkomlighet gör att vi aldrig på förhand kan veta vad omvärlden har för avsikter för oss och dels därför att vi anser att vår frihet, demokrati och våra värderingar är värt att kunna försvara. Att garantera medborgarnas säkerhet och att försvara de territoriella gränserna är en kärnuppgift för staten, och ett starkt försvar av Sverige innebär också ett starkt försvar av friheten, demokratin och respekten för människovärdet.

Kristdemokraterna och Moderaterna ökade anslagen kraftigt till försvaret: med 3,9 miljarder kronor år 2019, 6,9 miljarder kronor år 2020 och 11,5 miljarder kronor 2021. De senaste resurstillskotten till Försvarsmakten innebär viktiga steg för ett starkare försvar.

Kristdemokraterna och de övriga borgerliga partierna har sedan dess enats om att ställa sig bakom Försvarsberedningens slutsatser. Försvarsanslaget ska i enlighet med Försvarsberedningens förslag höjas till 84 miljarder kronor (motsvarande 1,5 procent av BNP), fram till 2025. Det är ett viktigt mål på vägen vidare upp mot 2 procent av BNP.

Sverige tar steg mot ett större och starkare försvar. De viktigaste faktorerna i detta förutom fler soldater och mer materiel är möjligheterna att öva med förband och att officersutbildningen tydligt tar sikte på att utveckla en officers kärnkompetens – att leda väpnad strid eller därmed förknippad verksamhet.

Försvaret måste ha förmåga att försvara hela Sverige och ha särskild kapacitet som säkerställer ett fullgott försvar av strategiskt viktiga platser som exempelvis Gotland och Stockholm. Marinen bör förstärkas så att den kan säkerställa skydd av importsjöfart och mottagande av utländsk hjälp i anslutning till västkusten samtidigt som den kan genomföra sjöstrid på ostkusten. Flygstridskrafterna förstärks och ges förmåga att kraftsamla. Hemvärnets och frivilligorganisationernas roll stärks i sitt viktiga arbete för ett brett och välfungerande försvar.

Kristdemokraternas uttalade ambition är också att Sverige ska ansöka om medlemskap i Nato. Säkerheten byggs bäst tillsammans med andra.

Vi måste samtidigt lyfta blicken och påbörja arbetet med att se över på vilka nya fronter vi måste kunna försvara oss. Nya hot som ett traditionellt försvar inte rår på har uppstått, så kallade hybridhot. För att lyckas mota dessa hot behöver den svenska förmågan till cybersäkerhet och psykologiskt försvar stärkas.

Kristdemokraterna föreslår i sin budget en ny myndighet som får i uppgift att bidra till och sprida forskning kring informationskrigföring och propaganda. Den nya myndigheten för psykologiskt försvar uppgår till 30 miljoner kronor 2021, och 60 miljoner 2022. Vi satsar dessutom 50 miljoner kronor på en cybersäkerhetsmyndighet år 2021, och 98 miljoner kronor år 2022.

Det är också väsentligt att den påbörjade planeringen för det civila försvaret nu fortskrider skyndsamt. Det civila försvaret bör inom ramen för befintliga resurser prioritera uppgiften att planera stöd till Försvarsmakten vid höjd beredskap. Det civila försvaret utgörs av verksamhet som ansvariga aktörer genomför i syfte att göra det möjligt för samhället att hantera situationer då beredskapen höjs.

Kristdemokraterna satsar sammantaget 300 miljoner kronor mer än regeringen på det civila försvaret 2021, och vi satsar 600 miljoner kronor mer än regeringen 2022. Ett starkare försvar som ändamålsenligt kan försvara Sveriges gränser kräver resurstillskott till såväl det militära som det civila försvaret.

17 En förbättrad migrations- och integrationspolitik

Den humanitära krisen i världen drabbar allt fler. Enligt FN:s flyktingorgan UNHCR var 70,8 miljoner människor på flykt undan krig och förföljelse under föregående år. Det är den högsta siffran sedan andra världskriget. Två av tre flyktingar är s.k. internflyktingar, dvs. de befinner sig på flykt i sitt eget hemland. Lejonparten, fyra av fem flyktingar, har flytt till grannländer eller något annat land i deras omedelbara region. Den humanitära krisen i världen är som störst i utvecklingsländerna dit uppskattningsvis 84 procent av världens flyktingar nu befinner sig.

UNHCR uppger att enkom under 2018 tvingades 13,6 miljoner människor att fly. Endast en liten del av alla de som idag flyr undan krig, förtryck, islamistiska terrorgrupper kommer, tillsammans med ett stort antal människor som söker sig bort från fattigdom och misär, till vår del av världen. 2018 uppger EU att 580 800 personer sökte asyl i EU-länderna, det är mer än en halvering från 2016 då nästan 1,3 miljoner asylansökningar registrerades.

Även om den humanitära krisen i huvudsak är något som drabbat och drabbar utvecklingsländerna har den även skakat om både EU och Sverige där det stora antalet flyktingar och migranter medfört stora påfrestningar i delar av samhället. Det har också blivit tydligt att den politik och de system som finns inte haft förmågan att hantera detta. EU:s gemensamma asylsystem (CEAS) har inte fungerat och Dublinförordningen (som innebär att asylansökningar huvudsakligen ska behandlas i det land där den sökande först anländer) var inte utformad för att klara av den mängd asylsökande som EU och dess medlemsstater upplevde, inte minst under 2015. Hade Dublinförordningen applicerats på det sätt som var tänkt hade Grekland ensamt burit ansvaret för att hantera asylansökningar från nästan en miljon flyktingar. Resultatet blev istället att flyktingar och migranter inte registrerades i första ankomstlandet utan fritt kunde fortsätta till exempelvis Tyskland, Sverige och Österrike som tog ett stort ansvar (drygt 80 procent) för de som sökte asyl inom EU.

I Sverige kan vi notera en kraftig minskning av antalet asylärenden de senaste åren. Denna minskning ligger i linje med den minskning som skett för EU som helhet. En rad olika åtgärder har spelat in. Överenskommelsen mellan EU och Turkiet som trädde i kraft våren 2016. Tillfälliga gränskontroller infördes i flera av EU:s medlemsstater. Sveriges egen politik i form av den tillfälliga migrationslagstiftningen, id-krav och striktare gränskontroller har också spelat roll för antalet asylsökande i landet.

Även om antalet asylsökande har gått ned de två sista åren efter toppnoteringen 2015 då drygt 160 000 människor sökte asyl så kommer vi fortsatt att ta emot ett stort antal människor de närmaste åren. I juni beslutade riksdagen att förlänga den tillfälliga lagen med vissa justeringar. Utvecklingen av antalet personer som söker asyl i Sverige har hittills i år varit fortsatt stabilt och planeringsantagande kvarstår på cirka 21 000 och det gäller också för 2020.

Kristdemokraternas migrationspolitiska utgångspunkt är att värna asylrätten och att Sverige har ett moraliskt ansvar att hjälpa medmänniskor i nöd. Partiet ska vara en garant för en ordnad, human och långsiktigt ansvarsfull migrations- och integrationspolitik. Utgångspunkten är att försvara öppenheten och den fria rörligheten inom EU. Vi vill se fler lagliga vägar in i unionen. Samtidigt ska vi kunna känna oss trygga i att asylprövningen är rättssäker, den som saknar skyddsskäl och får nej på sin asylansökan måste också lämna landet.

Kristdemokraterna har tydliggjort att vi måste se en kraftig minskning av söktrycket till Sverige. Att klara de integrationspolitiska utmaningarna – ta itu med utanförskap och utsatthet, bostadsbrist, klyftan mellan utrikes och inrikes födda på arbetsmarknaden – är centralt för att kunna ha en fortsatt human och ordnad migrationspolitik. De senaste fem åren har Sverige ensamt tagit emot långt fler än dubbelt så många asylsökande som övriga länder i Norden gjort tillsammans. I det nu pågående arbetet i den parlamentariska Migrationskommittén vill vi medverka till en lagstiftning som bidrar till att Sveriges mottagande hamnar på nordisk genomsnittsnivå.

17.1 Asylprogram: sfi och samhällsorientering direkt

Asylsökande försätts idag i en lång väntan på handläggning av sin asylansökan med en lika lång tid av ovisshet och ofta passivitet som följd. Vi vet att människors inneboende drivkraft och hopp om att bygga en bättre framtid avtar ju längre tiden går.

Kristdemokraterna vill möta denna situation genom att tidigarelägga den utbildning (sfi och samhällsorientering) som nyanlända erbjuds redan till asyltiden. Därför vill vi införa krav på att asylsökande erhåller och ska delta i 15 timmar språkutbildning och nio timmar samhällsorientering per vecka. En kraftigt kortad etableringstid är något som är bra för både den enskilde och samhället i stort. Kristdemokraterna anslår totalt 200 miljoner under 2020, 500 miljoner år 2021 och 600 miljoner år 2022. På sikt överväger vinsterna med en snabbare integration de extra kostnader som detta medför. Till förmån för det mer omfattande asylprogrammet säger Kristdemokraterna nej till regeringens satsning på svenska från dag ett.

För att ytterligare korta asylprocessen för de asylsökande tillskjuter vi också 78 miljoner kronor per år till domstolsprövning i utlänningsmål utöver regeringens förstärkning.

Utöver utbildning i svenska och samhällsorientering ska asylsökande ha ett arbetskrav på sig om 16 timmar per vecka vid det egna asylboendet. Det innebär att den asylsökande förväntas bidra med till exempel lokalvård, matservering, trädgårdsarbete och vaktmästartjänster, alltså uppgifter som idag åligger asylboendenas personal att sköta. Den som inte deltar i utbildningen eller uppfyller arbetskravet kan få sin dagersättning nedsatt.

17.2 Permanent lag om tillfälliga uppehållstillstånd de tre första åren

Den som beviljas asyl i Sverige bör, enligt Kristdemokraternas förslag, som huvudregel tilldelas ett tidsbegränsat uppehållstillstånd som gäller i tre år. Samtidigt ska rätten till familjeåterförening gälla för de som får ett tillfälligt uppehållstillstånd. Också den som under de första tre åren har kommit i egen försörjning via arbete eller eget företagande bör ges ett permanent uppehållstillstånd. Kristdemokraterna menar att dessa bestämmelser ska permanentas inom ramen för utlänningslagen.

Kristdemokraternas förslag stärker incitamenten till etablering eftersom eget arbete säkrar rätten att stanna i Sverige. Förslaget kan också påverka hur många som söker asyl just i vårt land. Att Sverige tidigare, till skillnad från andra EU-länder, som huvudregel haft permanenta uppehållstillstånd har sannolikt bidragit till att fler sökt asyl här i stället för i andra EU-länder. En jämnare fördelning minskar Sveriges kostnader och under-

lättar etableringen för dem som kommer hit. Samtidigt ska rätten till familjeåterförening gälla för de som får ett tillfälligt uppehållstillstånd.

17.3 Familjeåterförening och anhöriginvandring

Familjens betydelse och barns rätt till sina föräldrar är grundläggande. Därtill anser Kristdemokraterna att familjens betydelse för upplevelsen av gemenskap, trygghet och stabilitet är mycket viktig. Vi välkomnade därför att begränsningen i familjeåterföreningen togs bort när lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige (2016:752) förlängdes i somras. Fortsatt familjeåterförening är ett av våra ingångsvärden i den parlamentariska migrationskommittén som påbörjat sitt arbete i höst.

17.4 Synnerligen och särskilt ömmande omständigheter

Under den tid som den nuvarande, tillfälliga migrationslagstiftningen gäller är möjligheterna att få uppehållstillstånd i Sverige snävare jämfört med den ordinarie lagstiftningen. Bland annat har möjligheten att få uppehållstillstånd med anledning av synnerligen och särskilt ömmande omständigheter tagits bort. I och med att lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige (2016:752) förlängdes, förlängdes också denna tillfälliga skärpning. Kristdemokraterna har deklarerat att en liknande humanitär skyddsgrund bör utredas inom ramen för den migrationspolitiska kommittén som börjat arbeta hösten 2019 för att ge skydd åt de allra mest utsatta.

17.5 Asylansökningsområden

Sedan 2015 förordar Kristdemokraterna att asylansökningsområden bör inrättas i närheten av våra stora gränsövergångar, dit personer som vill söka asyl i Sverige hänvisas.

När Kristdemokraterna presenterade förslaget mötte det hård kritik från flera håll, däribland från dåvarande migrationsminister Morgan Johansson. Sedan dess har dock en statlig utredning (2018:22) presenterat förslag som till stor del liknar Kristdemokraternas. I asylansökningsområdena registreras asylansökan och det görs en första ”sortering” av ärendena. Syftet är att få till stånd en snabbare registrering och en beslutsprocess som är både rättssäker och effektiv. Genom ett samlat mottagande och beslutsprocess ökar möjligheten att förhindra att människor avviker och hamnar i en utsatt situation.

I asylansökningsområdena ordnas boende för de asylsökande under den första fasen i asylutredningen. Personer som uppenbart inte medverkar till att styrka sin identitet, som kommer från så kallade säkra länder eller som i enlighet med reglerna i Dublin-förordningen bör få sin asylansökan prövad i annat land ska få ett snabbt avvisningsbeslut. Detsamma gäller personer som bedöms vara en säkerhetsrisk.

Asylansökningsområdena ska bemannas med sjukvårdskompetens för att möta vårdbehov och behov av psykosocialt stöd. Det är viktigt att dessa kompetenser finns tillgängliga direkt vid mottagandet så att ett preventivt hälsofrämjande arbete kan påbörjas omgående.

17.6 Effektivare avvisningar

Det är viktigt att återvändandet fungerar, och att det är en tydlig skillnad mellan ett ”ja” och ett ”nej” i asylprocessen är centralt för att legitimiteten i – och förtroendet för – asylrätten och för att vår reglerade migrationspolitik ska upprätthållas. Det är också centralt för att Sverige som land ska kunna vara generöst i att ge skydd till människor som är i störst behov av det. I Migrationsverkets senaste prognos (juli 2019) beräknar myndigheten att ytterligare omkring 7 000 personer kommer att efterlysas som avvika under 2020.

Att avvika eller att ”gå under jorden” innebär dels stora risker för den enskilda, dels att parallellsamhällen riskerar att etableras. Det är en utveckling som vi måste motverka.

Utbyggnaden av försvarsplatser har fortgått under 2019. I och med att M/KD-budgeten gick igenom i riksdagen i december 2018 tillfördes 100 miljoner till fler försvarsplatser som nu planeras. I april i år fanns det 461 försvarsplatser, men Migrationsverket och Polismyndigheten bedömer att det totala behovet 2019–2020 är mellan 865 och 935 försvarsplatser. Även EU-kommissionen har uppmanat Sverige att öka antalet försvarsplatser. Mot denna bakgrund avsätter vi ytterligare 20 miljoner kronor per år, utöver regeringens tillskott, för att tillskapa fler försvarsplatser.

För att möjliggöra fler avvisningar är det också viktigt att Sverige upprättar en lista över säkra länder, det vill säga länder där det generellt inte förekommer förföljelse eller asylgrundande övergrepp, och ingår fler bilaterala överenskommelser (så kallade återtagandeaftal) med de viktigaste mottagarländerna för att dessa ska ta emot sina medborgare. Det behövs även mer resurser till polisen för att de ska kunna verkställa avvisningar och utvisningar och även i större utsträckning genomföra inre utlänningskontroller.

17.7 God man inom 24 timmar

När ensamkommande barn och unga anländer till Sverige saknar de per definition familj, men också i de allra flesta fall vänner och annat kontaktnät som kan ge det stöd och den gemenskap som är så viktigt att man får när man kommer ensam till ett nytt land. Därför arbetar Kristdemokraterna för att dessa barn ska få in trygga rutiner i sina liv, främst genom ett säkert boende och gode män.

I dag tar det alltför lång tid från det att den minderåriga anländer till att en god man förordnas och det förekommer även att gode män har ansvar för fler minderåriga än de klarar av. Orsaken till detta är huvudsakligen bristen på gode män. Kristdemokraterna vill att alla ensamkommande barn ska få en god man inom 24 timmar efter ankomst.

Men en snabbare hantering behövs för att tillgodose barns och ungas rättigheter, exempelvis att minska risken för att de försvinner. Därför föreslår Kristdemokraterna att rekryteringen av gode män underlättas genom att en nationell kampanj genomförs och att ett nationellt register upprättas. Kristdemokraterna avsätter också 200 miljoner kronor per år för en satsning på rekrytering av fler jour- och familjehem.

17.8 Förbättra bostadssituationen för asylsökande och nyanlända

Kristdemokraterna anser att EBO-lagstiftningen är problematisk på många sätt. Trots namnet har EBO blivit inneboende, inte eget boende. Konsekvensen är trångboddhet, frekventa flyttar och socialt utanförskap. Det finns fall där tio till tolv personer trängs i

en tvårumslägenhet. Oseriösa aktörer utnyttjar situationen och handel med adresser förekommer. EBO leder även till att många asylsökande koncentreras till vissa områden vilket förstärker segregationen.

Lokalpolitiker i kommuner som Malmö och Södertälje har därför länge pekat på allvarliga konsekvenser som EBO medför. En jämnare fördelning mellan landets kommuner av såväl nyanlända som asylsökande underlättar både för de asylsökande och för arbetet med att ta emot och slussa in nyanlända i samhället. För att fler ska välja anläggningsboende och för att bryta den destruktiva trångboddheten behöver EBO-lagen ändras och ekonomiska styrmedel användas på lämpligt sätt.

För att förhindra att nyanlända väljer trångbott eget boende vill Kristdemokraterna skärpa kraven på de som väljer EBO. De som vill välja eget boende har bevisbördan vad det gäller att kunna uppvisa ett trovärdigt och värdigt boende för Migrationsverket i den kommun den asylsökande vill bosätta sig i. Detta bör vara ett villkor för att kunna erhålla dagersättning. Kristdemokraterna ser därför positivt på regeringens skärpning av EBO-lagen, som innebär att asylsökande som bor i eget boende i områden med socioekonomiska utmaningar inte ska ha rätt till dagersättning eller särskilt bidrag. Kommuner och dess kommunala bostadsföretag bör därutöver identifiera boenden där trångboddhetsnormer överskrids.

18 Det civila samhället

Ibland kan det hos vissa låta som om civilsamhället bara är en fritidsaktivitet, ett litet sidespår till det som sker inom den offentliga sfären eller i den individuella. Vi menar att civilsamhället är något mycket viktigare. Det är här grunden läggs för demokrati, medmänsklighet och ett fungerande Sverige. Kristdemokraternas politik strävar därför efter att stärka det civila samhället och därmed de mellanmännsliga relationerna.

Starka relationer är ett så grundläggande mänskligt behov att det till och med går att mäta i livslängd. Forskningen pekar på att ensamhet och social isolering har stora negativa hälsoeffekter. Det förkortar våra liv och måste betraktas som ett allvarligt hot mot folkhälsan, på samma sätt som exempelvis rökning. Människan växer i relationer. En politik vars konsekvens blir att de mellanmännsliga banden försvagas kan aldrig kompenseras med att man stärker banden till offentliga institutioner eller skjuter till ytterligare bidrag. Det offentliga kan från mänsklig synvinkel bara vara ett komplement – inte utgöra samhällets grund.

Graden av det civila samhällets oberoende är nära knuten till organisationernas finansiering. En hög grad av offentlig finansiering kommer också att – beroende på hur den utformas – leda till mer eller mindre direkt och indirekt styrning från det offentliga. Vi hävdar även här civilsamhällets oberoende och mångfald.

En fungerande demokrati förutsätter ett starkt medborgarsamhälle. Utan ett levande civilt samhälle reduceras medborgarna till väljare, arbetskraft och konsumenter. Och om vi inskränker det civila samhället till att bli utförare av statliga direktiv, riskerar vi att kväva de många organisationernas unika bidrag till vårt samhälle.

18.1 Utöka skattereduktionen för gåvor

Samhällsnyttan av det civila samhällets verksamheter kan inte nog understrykas. Essentiella initiativ som exempelvis flyktingmottagande, aktiviteter för barn i ekonomiskt utsatta familjer, och hjälp till hemlösa, bärs av människors ideella engagemang och ekonomiska stöd i dessa organisationer. Initiativen de står för är värda all uppmuntran de kan få, och att underlätta deras finansiering genom möjligheten för gåvogivare att få en skattereduktion för gåvor, det så kallade gåvoskatteavdraget, har visat sig vara ett utmärkt sätt för det.

Kristdemokraterna vill se en mer självständig ideell sektor. Mindre av detaljstyrning vid bidragsgivning och mer av grundstöd. Genom gåvoskatteavdraget ökar organisationernas självständighet. Statens påverkan inskränks till att godkänna organisationerna så att verksamheten som mottar gåvan har det ändamål som skatteavdraget förutsätter. Det är en rimlig avvägning mellan självständighet och offentlig insyn.

När alliansregeringen på Kristdemokraternas initiativ införde möjlighet till skattereduktion för gåvor till ideell verksamhet med social inriktning eller som främjar forskning ökade det totala givandet till landets 90-kontoorganisationer från 5,2 till 5,8 miljarder kronor, enligt FRII (Frivilligorganisationernas insamlingsråd). Under samma period ökade den genomsnittliga månadsgåvan från 131 kronor per månad till 170 kronor per månad. Siffrorna visade på en tydlig trend där fler människor valde att ge pengar till välgörande ändamål.

Under den förra mandatperioden togs möjligheten till skattereduktion för gåvor bort helt, men tack vare att den kristdemokratiska och moderata budgeten antogs av riksdagen i december 2018 återinfördes avdraget från och med den 1 juli 2019. Jämfört med det system för gåvoskatteavdrag som fanns under åren 2012–2015 gjordes en förbättring, organisationerna som ansöker om att bli gåvomottagare behöver nu inte längre betala ansöknings- eller årsavgifter. Dessa var ett hinder för att ansöka om att bli en godkänd mottagare av gåvor berättigade till skattereduktion för gåvor, framförallt för många mindre organisationer.

Nu behöver fler steg tas för att utöka möjligheten till skattereduktion för gåvor. Kristdemokraterna vill tillsätta en utredning som syftar till att gåvor till fler typer av organisationer ska berättiga till reduktionen och att den undre beloppsgränsen för varje enskild gåva ska sänkas. Vi ser också att beloppsgränserna för gåvoskatteavdraget bör höjas, och att ovan nämnda utredning bör studera även denna fråga. Idag är det möjligt att få 25 procent skattereduktion för gåvor på maximalt 6 000 kronor om året. Ur ett europeiskt perspektiv är det en mycket låg beloppsgräns. Kristdemokraterna föreslår att beloppsgränsen höjs till 12 000 kronor och tillför 90 miljoner kronor i vårt budgetalternativ för detta.

18.2 Ökat stöd till ideella sektorn för arbete bland äldre

Ensamhet bland äldre är ett stort problem och breda reformer måste till för att mota den ofrivilliga ensamheten, som har stora hälsokonsekvenser bland äldre. Vi behöver ta tillvara den kraft som finns i civilsamhället och därför sköt vi i den gemensamma M/KD-budgeten till 20 miljoner kronor per år till föreningar och organisationer för arbete och verksamhet som syftar till att bryta äldres ensamhet och isolering. Tyvärr väljer regeringen att avsluta satsningen 2021. I vårt budgetalternativ förlänger vi den,

och utökar den dessutom genom att skjuta till ytterligare tio miljoner kronor per år, så att den totalt omfattar 30 miljoner kronor per år.

I samverkan med idrottsrörelsen och de nationella pensionärsorganisationerna vill vi också genomföra initiativet ”äldrelyftet” som syftar till att ge fler äldre chansen till fysisk aktivitet och träning. Sådan träning kan förbättra livskvaliteten, öka hälsan, minska risken för fallolyckor och samtidigt främja gemenskap och sammanhang – och därmed bryta ensamhet. Även denna satsning blev verklighet i och med förra årets M/KD-budget, men regeringen tog bort satsningen i vårändringsbudgeten. I BP20 återinförs den, men vi skjuter till ytterligare 10 miljoner kronor per år så att även denna satsning uppgår till totalt 30 miljoner kronor per år.

18.3 Borttagen reklamskatt för ideella föreningar

Reklamskatt ska betalas av den som offentliggör annonser eller reklam till ett beskattningsvärde som överstiger 60 000 kronor per år. Under 2018 betalade ideella föreningar cirka 60 miljoner kronor i reklamskatt. Kristdemokraterna avskaffar reklamskatten för dessa, vilket beräknas minska skatteintäkterna med motsvarande belopp. Det stärker föreningslivet och skapar större förutsättningar för föreningar att fokusera resurserna på kärnverksamheten som ofta kommer barn, unga och äldre till del. Därmed kan gemenskapen och de mellanmännsliga relationerna i samhället stärkas.

18.4 Ökat skydd i idrottsföreningar mot sexuella övergrepp

I vårt förslag till statsbudget avsätts 70 miljoner kronor för en utbildningsatsning för att barn och vuxna i miljöer där barn befinner sig ska kunna lära sig mer om integritetsfrågor och vad man kan göra för att förhindra övergrepp. Pengarna ska kunna användas för kortare kurser inom idrottsföreningar, förskola och lågstadiet. Vuxna ska bli bättre på att upptäcka förövare som ofta söker sig till miljöer där många barn är. För de små barnen ska det handla om att lära sig rätten till sin egen kropp och att sätta gränser. Information bör också ingå i förskolelärarnas utbildningar.

18.5 Öka stödet till trossamfunden

Sedan lång tid tillbaka ges ett offentligt stöd till trossamfunden. De är en viktig del av det civila samhället. Trossamfunden utgör ett unikt bidrag i integrationsprocessen och gör ofta stora samhällsinsatser till exempel genom stöd till utsatta grupper och barn- och ungdomsverksamhet. De fyller också en viktig funktion genom sitt arbete med andlig vård inom sjukvården, där många trossamfund finns närvarande för människor i svåra stunder.

Religionen spelar en viktig roll för många, inte minst många nya svenskar. Här har trossamfunden en viktig roll att spela genom att i sin verksamhet bidra till större förståelse, kunskap och respekt för olika trosuppfattningar i vårt land. Därför är det viktigt att staten stödjer deras arbete. Kristdemokraterna tillför därför 10 miljoner kronor per år till trossamfunden. Det utökade stödet ska också användas till att förstärka skyddet av religiösa byggnader som till exempel synagogor, moskéer och kyrkor.

18.6 Sänkt skatt på ersättningar till funktionärer i ideella organisationer

Idrottsrörelsen har förmånliga skatteregler för sina föreningar som innebär att föreningen inte behöver betala arbetsgivaravgifter för idrottsutövare, tränare eller tävlingsfunktionärer om ersättningen understiger ett halvt prisbasbelopp. Med detta undantag har idrottsrörelsen en förmån som betyder mycket gott för verksamheten. Övriga ideella organisationer borde inkluderas i samma regelverk för att stödja deras viktiga arbete som gagnar inte minst ungdomar. Kristdemokraterna satsar 95 miljoner kronor per år på att utöka denna skattenedsättning.

18.7 Stöd till utsatta områden

Det förebyggande arbetet, stärkandet av civilsamhällets positiva vuxna auktoriteter, är avgörande på lång sikt. Och för det krävs en mosaik av olika insatser och förebyggande förhållningssätt i samhället. Insatser från frivilligorganisationer såsom mentors- och förebildsprogram i utsatta områden, samt särskilt stöd till läxhjälp, är satsningar vi vill att ideella organisationer ska kunna söka stöd för att genomföra. Därför satsar vi 10 miljoner kronor på stöd till civilsamhället i utsatta områden.

18.8 Inför sociala utfallskontrakt

Kommuner och landsting brottas idag med ett växande utanförskap, integrations-svårigheter och ett allt mer utmanande tryck på välfärden. Samtidigt finns det externa aktörer som vill vara med och bidra med kapital till sociala investeringar och effektiva lösningar på samhällsproblem. En variant av detta är s.k. sociala utfallskontrakt. En lösning som prövats framgångsrikt i främst Storbritannien och USA. I sociala utfallskontrakt investerar en extern finansiär pengar i ett offentligt socialt projekt för att uppnå definierade mål som motsvarar såväl mänskliga som ekonomiska vinster för den offentliga parten. Denna modell för att genomföra sociala investeringar är utvecklad utifrån internationellt testade modeller för utfallsbaserad finansiering.

Ett socialt utfallskontrakt börjar med att en offentlig part (kommun och landsting) identifierar ett problem i samhället som de vill lösa genom att investera i det identifierade området. Förhoppningen är att detta ska leda till framtida kostnadsbesparingar för den offentliga parten. Steg två är hitta extern finansiering för projektet, vilket görs genom att locka kapital från privata aktörer. Således står inte skattebetalarna för investeringen. Steg tre är sedan att formulera målen och vilka utfall som förväntas för att projektet ska anses som lyckat. Utifrån forskning och beprövad metodik tas ett åtgärdsprogram fram för att möta det identifierade problemet.

I det sista steget sker en utvärdering för att klargöra om projektet skapat sociala förbättringar, och om så, ekonomiska besparingar för den offentliga parten. Om utvärderingen kan påvisa att kostnader till området minskat, återbetalas delar eller hela beloppet till finansiären. Uppstår långsiktiga vinster kommer också finansiären att få avkastning i likhet med de besparingar projektet inbringat den offentliga parten.

Tidigare utfallskontrakt har exempelvis syftat till att minska risken för att barn och ungdomar ska hamna hos socialtjänsten eller i fängelse. Även folkhälsoförbättrande projekt för att minska problem med astma har genomförts.

Många kommuner använder sig idag av sociala investeringsfonder för att använda riktade pengar till projekt av socialt förbättrande karaktär. Lågt räknat har var femte kommun, två landsting och två regioner hittills infört sociala investeringsfonder som främst är avsedda för projekt inom skola, socialtjänst och arbetsmarknad – några kommuner fokuserar även på folkhälsa och kultur/fritid. Inom ramen för denna vilja kan en lösning med sociala utfallskontrakt både komplettera och förbättra kommunens finansiering av dessa projekt.

Kristdemokraterna anser därför att det borde inrättas en nationell strategi för att möta behoven och underlätta framväxten av sociala utfallskontrakt, samt införa en nationell fond för att höja attraktionen att investera. I syfte att sänka trösklarna för en investering i sociala utfallskontrakt upprättas en nationell fond som täcker finansiärens investeringsrisk med 50 procent, vilket innebär att staten garanterar en återbetalning om halva investeringssumman till den externa finansiären vid färdigställt socialt utfallskontrakt. Fonden ska uppgå till 300 miljoner kronor, för att garantera 50 procent återbetalning i sociala utfallskontrakt. Dessutom inrättas en facilitator för sociala utfallskontrakt hos Ekonomistyrningsverket (ESV), som får ökat anslag på 37 miljoner kronor per år.

19 En landsbygd med självförtroende

I de flesta diskussioner om landsbygdens utmaningar är det de materiella och ekonomiska värdena som debatteras flitigast. Men det finns andra värden som är minst lika viktiga. Vi kristdemokrater menar att vi har ett moraliskt ansvar för den jord vi ärvt. Det är ett ansvar vi fått ärva av tidigare generationer och som vi lämnar vidare till våra barn och barnbarn.

Unika resurser och kulturmiljöer i naturen får inte gå om intet. Samtidigt kan inte landsbygden betraktas som ett museum från en svunnen tid. Det går och är nödvändigt att kombinera bevarande och värnande med modernitet och utveckling. Ingen kan berätta för oss hur framtiden ser ut eller vilka behov som kommer att vara centrala för människorna här om hundra år. Vissa behov är dock alltid giltiga – människan behöver mat för att överleva, människor behöver naturen för sitt välbefinnande. Detta har vi ett ansvar att förvalta.

Landets jordbruksföretagare bidrar konkret till det långsiktiga förvaltarskapet. Jordbrukets uppdrag går långt utöver livsmedelsproduktion. Det ger ett mervärde i form av aktivt miljö- och kulturbevarande. De miljö- och landskapsvårdande insatser som sker genom jordbruket är en kollektiv nyttighet som ger förutsättningar för en levande landsbygd även utanför jordbrukssektorn.

Jordbruket är centralt för sysselsättningen på landsbygden och inom livsmedelssektorn. För att värna livsmedelsproduktionen för framtiden måste det slås fast att brukbar jord är en livsviktig resurs. Ur ett globalt perspektiv är det också långsiktigt viktigt att åkermark i Sverige och Europa i stor utsträckning finns tillgänglig att brukas för livsmedelsproduktion.

Jordbruk, skogsbruk och fiskerinäringen är förutsättningar för att hela Sverige ska leva, men landsbygdspolitikerna är betydligt mer än bara näringspolitik. I politiken för landsbygden behövs en helhetssyn. En tredjedel av Sveriges befolkning bor på lands-

bygden och det är anmärkningsvärt att den förra regeringen la ned Landsbyggsdepartementet.

Samhällets basala funktioner behöver finnas tillgängliga också i landsbygds- och glesbygdskommuner. Den offentliga servicen ska vara möjlig att ta del av i hela landet och vi vill därför underlätta för myndigheter och kommuner att samarbeta kring offentlig service. Servicecenter är ett bra sätt att samla olika myndigheters service så att basala myndighetstjänster finns att tillgå runt om i landet.

19.1 Hållbar skattesänkning för jordbruket

Som ett led i arbetet för bättre konkurrensvillkor för svenska bönder föreslår vi att skatten på diesel som används inom jordbruket sänks till jämförbar nivå med våra grannländer i Europa. I och med att riksdagen biföll Kristdemokraternas och Moderaternas budgetförslag för 2019, utökades skattenedsättningen med 1 kr/l för andra halvåret 2019 till 2,43 kr/liter. För 2020 och framåt föreslår regeringen att skattenedsättningen uppgår till 1,93 kr/liter. Kristdemokraterna föreslår att skattenedsättningen utökas så att den totala skattenedsättningen på diesel som används inom jordbruket utökas med 1 krona i förhållande till regeringens förslag. Skattenedsättningen blir med vårt förslag 2,93 kr/liter från och med år 2020. Ett villkor för att få ta del av sänkningen ska vara att jordbrukaren i fråga till minst 30 procent använder icke-fossilt bränsle. Den andelen bör öka över tid. Därigenom stärks jordbrukets konkurrenskraft samtidigt som omställningen till en klimatneutral produktion påskyndas. Vi avsätter 140 miljoner kronor 2020, 145 miljoner kronor 2021 och 150 miljoner kronor 2022 för detta ändamål.

Det bör utredas hur en kompensation för de bönder som kör på helt fossilfri diesel kan kompenseras med en mekanism som är i enlighet med EU-rätten. En möjlighet som bör studeras är möjligheten att inom landsbygdsprogrammet införa ett särskilt stöd till jordbrukare som bedriver verksamhet utan fossila insatsvaror. I vårt budgetalternativ avsätter vi 30 miljoner kronor 2021 och 40 miljoner kronor 2022 för att möjliggöra detta.

19.2 Höjd milersättning i reseavdraget

I många lands- och glesbygdsområden är avstånden stora och tillgången till kollektivtrafik knapp. I dessa områden är möjligheten att ta bilen till jobbet viktig. Därför satsar Kristdemokraterna 500 miljoner kronor per år på att höja milersättningen i reseavdraget till 22 kronor. Samtidigt höjer vi taket för avdragsgränsen till 13 000 kronor, för att särskilt rikta oss till den grupp som har långa pendlingsavstånd.

19.3 Insatser mot vildsvin

Vildsvinen har ökat i antal mycket snabbt och utgör idag ett allvarligt problem i stora delar av Sverige. Vildsvinen orsakar skador inom jordbruket, trafiken och privata trädgårdar. Lantbrukare får idag ingen ersättning för förlorad skörd, förstörda stängsel eller tid som måste läggas på avskjutning. Kristdemokraterna anvisar därför 100 miljoner per år till ett vildsvinspaket, som utgörs av flera åtgärder. Detta paket innefattar att staten ska bekosta den avgift som ett trikintest kostar. Länsstyrelserna ska sätta

upp mål för antalet svin som ska skjutas i vart och ett av de hårdast drabbade länen. Siffrorna ska sedan brytas ned på varje jaktlag/viltvårdsområde. De jaktlag som uppfyller sin kvot ska få dela på en summa pengar från staten, som ska fördelas via jägarorganisationerna. Paketet omfattar också införandet av ett stöd för utbildning av jägare och jakthundar. Stöd ska kunna utbetalas för att stängsla utsatta odlingar mot vildsvin. Även inköp av fällor bör kunna få bidrag. Det bör också utredas hur jägare ska kunna sälja viltkött för ett belopp upp till 45 000 kronor per år skattefritt. Drönare med kameror bör tillåtas som ett hjälpmedel i jakten.

19.4 Ersättningar för viltskador

Rovdjursangrepp på tamboskap och husdjur kan orsaka stor ekonomisk skada för lantbrukare och leder till stor otrygghet bland många som lever i rovdjurstäta områden. Dagens ersättningsnivåer till dem som får sina tamdjur rivna och dödade av rovdjur behöver ses över. Rennäringen ska värnas eftersom den är en betydelsefull del av samisk kultur samt viktig för sysselsättning och boende i Sveriges norra inland och fjällvärld. Kristdemokraterna avsätter 10 miljoner kronor ytterligare per år i ersättningar för viltskador.

19.5 Bekämpning av skogsskador

Granbarkborrens härjningar har blivit omfattande, sannolikt till stor del beroende på fjolårets torka. Regeringen har föreslagit att 30 miljoner avsätts för att bekämpa granbarkborren. Kristdemokraterna föreslår att denna satsning utökas med ytterligare 20 miljoner till 50 miljoner. Det är av största vikt att granbarkborrens angrepp kan hejdas för att undvika skador i miljardklassen.

19.6 God offentlig upphandling

Den offentliga sektorn har en stor möjlighet att påverka villkoren för företagande på landsbygden via upphandlingen av livsmedel. I Sverige har vi höga djurskyddsnormer och regler som garanterar livsmedlens kvalitet. Det är vi stolta över och så ska det fortsätta att vara. Men i konkurrensen på EU:s inre marknad med länder som i flera fall endast uppfyller de absoluta minimikraven för god djurhållning är det viktigt att den offentliga sektorn tar sitt ansvar och inte endast låter normen om lägsta pris få råda. Med en offentlig upphandling som drivs av värden om god livsmedelskvalitet, god djurhållning och liten miljöpåverkan får våra skolelever, äldre och vårdtagare en bra kost, och svenska livsmedelsföretag får bättre möjligheter till lönsamhet. Den finska regeringen har beslutat att samma krav som ställs på landets bönder ska ställas vid upphandling. Sverige bör inspireras av det finska exemplet. Kristdemokraterna föreslår 20 miljoner kronor per år för att stödja ursprungsmärkning och hjälp till offentliga upphandlare.

19.7 Stöd för ägarskiften

Många svenska företag riskerar att behöva läggas ner, helt i onödan. Sveriges företagare blir allt äldre och det blir mer och mer vanligt att deras barn inte vill ta över verksam-

heten. Den företagare som vill gå i pension riskerar därmed att behöva likvidera sitt livsverk, trots att det är livskraftigt. För bara några decennier sen var det vanliga att familjeföretag togs över av barnen, men idag görs detta bara i omkring 30 procent av fallen, och trenden verkar fortsätta nedåt.

Inom kort kommer många företagare gå i pension. 60 procent av företagarna är över 50 år och 29 procent är över 65. Problemet är som störst i glesbygdsområden – i övre Norrland har nästan hälften av företagarna passerat pensionsåldern. Fler än var femte företagare planerar att dra sig tillbaka de närmaste fem åren och en tredjedel tror att deras företag kommer behöva läggas ner.

Detta är slöseri med arbetstillfällena och företagande. I den M/KD-budget som riksdagen antog hösten 2018 säkerställde vi att generationsskiftet kan ske utan att missgynnas skattemässigt. Nu vill Kristdemokraterna ta nästa steg och utreda möjligheten för personal som vill äga och driva vidare företag att kunna göra det. Det finns flera internationella exempel på hur detta kan genomföras, och en utredning bör se över hur ägarskiftet av detta slag bäst kan främjas i en svensk kontext. Vi vill också öppna ett antal ägarskifteskontor utöver landet som kan ge råd och stöd i ägarskiftesprocesser – både inom familjer och för de företagare som vill lämna över verksamheten till sin personal. Vi avsätter 15 miljoner kronor per år i vårt budgetalternativ för att möjliggöra fem sådana kontor.

19.8 Utöka servicen i lands- och glesbygd

På många håll i landet blir tillgången till både myndighetsservice och kommersiell service allt sämre. På tio år har var fjärde dagligvarubutik försvunnit, och apoteks- och postombuden har minskat med 17 respektive 22 procent under en sjuårsperiod.

Kristdemokraterna anser att satsningar behövs för att stärka upp servicen på landsbygden. Därför vill vi öppna ytterligare sju servicekontor utöver de 27 som regeringen aviserat. Fler personer och företag får därigenom tillgång till Pensionsmyndigheten, Skatteverket och Försäkringskassan nära hemmet. De ytterligare sju kontoren bör placeras i kommuner som inte har några servicekontor idag. Vi föreslår dessa platser för nya servicekontor: Pajala, Arjeplog, Åre, Särna, Årjäng, Emmaboda och Hörby, och avsätter 15 miljoner kronor 2020 samt 30 miljoner kronor per år därefter för detta ändamål.

Kristdemokraterna satsar också mer än regeringen på att utöka stödet till dagligvarubutiker i glesbygd. Vi avsätter 20 miljoner kronor per år, utöver regeringens satsning, på utökat stöd. Detta skulle kunna möjliggöra att cirka 75 ytterligare butiker kan få stöd.

Kristdemokraterna avsätter också 5 miljoner kronor per år för utökat stöd till unga jordbrukare.

20 Politiskt ansvar för miljön och klimatet

Begreppet ”hållbar utveckling” definieras ofta som ”en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov”. Genom att betona generationsperspektivet återspeglar denna definition mycket väl en av de principer som är grundläggande för Kristdemokraternas förhållningssätt till

miljön, det vi kallar förvaltarskapsprincipen. Med detta menas att människan är förvaltare av – och inte herre över – skapelsen. Det ger oss människor ett särskilt ansvar. Vi ska agera med en långsiktig helhetssyn, med respekt för vår samtida omgivning och kommande generationer.

Utifrån förvaltarskapsprincipen ser vi med stor oro på de omfattande rapporter som presenterats under 2019 som varnar för en kraftigt minskande biologisk mångfald där många djur och växter hotas av utrotning, bland annat på grund av klimatförändringar.

På miljöområdet krävs aktivt engagemang från oss var och en. Det är politikens uppgift att få till stånd lösningar och fungerande infrastruktur för exempelvis en effektiv materialåtervinning, men i slutändan avgörs framgången i ett sådant system av människors vilja och motivation att medverka. Därför krävs att de beslut som fattas är väl underbyggda.

Vi anser att det allt överskuggande målet för miljöpolitiken måste vara att bromsa klimatförändringarna genom minskade utsläpp av koldioxid. Svenska hushåll har mycket låga utsläpp tack vare hög andel energi från koldioxidfria källor i form av främst vattenkraft och kärnkraft. I transportsektorn finns den stora utmaningen, här måste utsläppsnivåerna minskas kraftigt.

I en tid då isen i Norra ishavet smälter så snabbt att den kan vara helt försvunnen om tjugo år anser vi att åtgärder för minskade utsläpp måste ha högre prioritet. Klimatkrisen är i högsta grad global och Sverige bör fortsatt vara pådrivande internationellt för att motverka denna.

20.1 Snabbspår för strategiska klimatprojekt

Arbetet med att minska utsläppen av koldioxid är en ödesfråga för livet på vår planet. Sverige har kommit långt jämfört med många andra länder, men koldioxidutsläppen från svenska industrier ökade förra året med 445 000 ton upp till totalt 19,9 miljoner ton. Ett antal enskilda aktörer står på egen hand för en mycket stor andel av dessa utsläpp. Nästan fem miljoner ton kommer från SSAB, som därmed är den i särklass enskilt största utsläpparen i Sverige. Andra företag som står för stora enskilda andelar av utsläppen är Cementa, Preem, LKAB, Borealis och Nordkalk.

Flera stora företag arbetar dock mycket aktivt med att reducera sina utsläpp. Ett hinder för dem är emellertid krångliga tillståndsprocesser, exempelvis genom parallell ärendehantering i olika länsstyrelser och kommuner. Under riksmötet 2017/2018 tillkännagav riksdagen (MJU22) att regeringen skulle förbättra tillståndsprocesserna och eventuellt utarbeta ett snabbspår för företag som syftar till att åstadkomma betydande minskningar av de egna utsläppen. Två år senare har regeringen ännu inte återkommit med sådana förslag.

Kristdemokraterna anser att det brådskar med insatser för att reducera de stora industriernas utsläpp, varför vi anslår 20 miljoner kronor per år för arbetet med förenklade tillståndsprocesser och snabbspår för företag som vill investera i teknik som syftar till utsläppsminskning.

20.2 Fokusera på den gröna klimatfonden

Redan 2009 lovade de rika länderna att, från och med 2020, mobilisera 100 miljarder USD årligen i stöd till fattiga länders klimatarbete. Den gröna klimatfonden (GCF)

bildades vid klimatmötet i Cancun 2010. Syftet med fonden var att fram till år 2020 samla in 100 miljarder USD som ska användas för klimatanpassning i de länder som drabbas hårdast av klimatförändringarna. Den gröna klimatfonden startades för att hjälpa utvecklingsländer att utvecklas på ett hållbart sätt. Av fondens medel ska 50 procent användas för anpassningsåtgärder och 50 procent till åtgärder för utsläppsminskning. Minst 50 procent av andelen som går till anpassningsåtgärder ska gå till små ö-stater, de minst utvecklade länderna och Afrika, och resten till övriga utvecklingsländer.

Den budget som utarbetats av Kristdemokraterna och Moderaterna och som riksdagen beslutade om i december 2018, innehöll 1 miljard extra i klimatbistånd, varav huvuddelen till den gröna klimatfonden GCF.

Kristdemokraterna föreslår nu att Sveriges bidrag till den gröna klimatfonden GCF ska utökas med 1 miljard kronor årligen i förhållande till regeringens förslag.

20.3 Utökad stöd till fossilfria drivmedel

Flyget står för en liten men växande del av klimatpåverkan. Det har också visat sig svårt att finna koldioxidneutrala alternativ till dagens flygbränsle. På kortare sträckor kan elflyg användas. På längre sträckor är troligtvis biobränsle, så kallad biojet, mest aktuellt. Ökad lokal produktion av biojet är lönsamt för svensk industri samt viktigt för stärkt krisberedskap, landsbygdsutveckling och regional tillväxt. Kristdemokraterna föreslår att ett statligt investeringsstöd och/eller lånegarantier för biojetproduktion införs och avsätter för detta 50 miljoner kronor 2020 och därefter 100 miljoner kronor årligen. Därtill avsätter vi ökade resurser för forskning för övergång till ett mer miljövänligt flyg.

I delar av landet där det inte är realistiskt att bygga ut elnät för försörjning av tunga väg- eller järnvägstransporter, är vätgas ett bra alternativ. Vätgas produceras lämpligen med hjälp av klimatneutral el. En vätgastank kan i viss mån ses som en smidigare form av batteri. Vi föreslår att möjligheterna utreds för att starta storskalig vätgasproduktion i norra Sverige för att driva tåg samt bränslecellsdrivna tunga vägfordon. Kristdemokraterna satsar 25 miljoner 2020 och därefter 50 miljoner årligen för detta ändamål.

20.4 Avskiljning och lagring av koldioxid (CCS)

Förutom enstaka projektstöd finns det idag få incitament till att investera i koldioxidinfångning i Sverige. Det saknas en övergripande nationell strategi för att utveckla koldioxidinfångning. En sådan strategi skulle kunna innehålla statligt stöd till grundforskning samt olika åtgärder för att skapa en marknad, både för att låta företag i konkurrens få avsättning för teknikinvesteringar och skapa incitament för att ständigt förbättra tekniken. För att starta ett projekt med syfte att fanga in koldioxid behövs även lagrings- och transportmöjligheter finnas. Kristdemokraterna föreslår att en statlig utredning snarast bör genomföras om hur politiken kan medverka till tillkomsten av en marknad för investeringar i CCS. Kristdemokraterna föreslår också att ett särskilt anslag inrättas för statligt stöd till utveckling av tekniker för CCS. Detta anslag föreslås utgöra 50 miljoner 2020, 100 miljoner 2021 och 200 miljoner 2022.

20.5 Rädda Östersjön

Östersjön lider av övergödning. Utsläpp av kväve och fosfor, främst från jordbruket, leder till onaturligt kraftig algbloomning och döda bottenar. När algerna dör sjunker de till botten och bryts ner av bakterier och andra mikroorganismer. Under processen förbrukas det syre som finns bundet i vattnet, vilket leder till syrebrist och bottenöd. Fisken kan inte föröka sig. Särskilt utsatt är torsken, vars yngel växer till på stora djup. Därmed finns ett direkt samband mellan övergödningen och torskbristen i Östersjön.

Det behövs radikala insatser för att rädda Östersjöns hälsa. Alla nationer runt Östersjön har anledning att skyndsamt finna och komma överens om lösningar, som hanterar den allvarliga situationen. Läckaget av fosfor bidrar till övergödning av Östersjön. Strukturkalkning av åkermark bedöms vara en av de mest kostnadseffektiva metoderna för att minska övergödningen. Strukturkalkning anses också förbättra skördarna. Kalk som sprids på åkrarna bedöms ge en kostnadseffektivitet på ca 3 000 kr per kg fosfor medan uppgradering av enskilda avlopp kostar minst 10 000–25 000 kr/kg fosfor. Strukturkalkning är därmed en mer effektiv åtgärd för att minska övergödningen än att ställa allt hårdare krav på enskilda avlopp. Kristdemokraterna föreslår ytterligare 100 miljoner kronor i stöd till strukturkalkning.

21 Viktiga infrastruktursatsningar för hela Sverige

Bra kommunikationer är en förutsättning för att Sverige ska ha en tillväxt som utvecklar välståndet och sysselsättningen. Det ställs ökade krav på rörlighet i de växande arbetsmarknadsregionerna runt våra större städer, men även mellan stad och landsbygd. Effektiva kommunikationer och transporter är viktiga för att företag ska kunna etablera sig på mindre orter runtom i landet. Infrastrukturinvesteringar är avgörande för Sveriges framtida utveckling. De behövs inte minst för att underlätta för människors vardag men också för att minska arbetslösheten och möjliggöra en rörligare arbetsmarknad med arbetspendling. Större arbetsmarknadsregioner bidrar till bättre matchning.

Järnvägen behöver underhållas, moderniseras och byggas ut för att matcha dagens trafik. Nuvarande järnväg byggdes för en trafik som var mindre, lättare och långsammare men under de senaste 20 åren har trafik på järnvägen ökat avsevärt. Detta är mycket positivt. Järnvägen är snabb, effektiv och miljövänlig. Men det är bara sant så länge den fungerar. I dag står vi med ett överbelastat järnvägssystem som allt för ofta drabbas av stopp och förseningar, något som har stor påverkan på både människors och företags vardag. Kristdemokraterna verkar för att en större andel av person- och godstransporter ska gå på järnväg. Det är viktigt för att minska vår klimatbelastning och uppnå målet om en fossiloberoende fordonsflotta 2030 och ett klimatneutralt Sverige 2045. Med ett mer tillförlitligt järnvägssystem ökar järnvägens attraktivitet som transportslag.

Kristdemokraterna vill prioritera trafiksäkerheten. Alkohol hör inte hemma i trafiken. Vi vill höja straffen för rattfylleri och grovt rattfylleri samt obligatoriska alkoholtester för piloter och besättningspersonal på flygplan.

Ungefär en tredjedel av Sveriges totala koldioxidutsläpp orsakas av vägtrafiken. För att nå målet om en fossiloberoende fordonsflotta 2030 och ett klimatneutralt Sverige 2045 intensifierar vi klimatarbetet och ökar förutsättningarna för mer klimatsmarta alternativ. För att öka tillgänglighet på laddningsstolpar runt om i landet vill vi också

förändra den så kallade pumplagen så att bensinstationer ska kunna erbjuda el som alternativt drivmedel. Idag har vi en situation där många mackägare investerat i etanolvagnar, samtidigt som allt fler biltillverkare slutat tillverka sådana bilar och i stället övergår till elbilssatsningar.

21.1 Stärk infrastrukturen för cykling

Cykeln fyller en viktig samhällsfunktion. Det är positivt att cykling som transportmedel ökar eftersom det medför goda effekter för såväl folkhälsan, miljön och trängseln i städerna. Men det är också uppenbart att trafikmiljön inte i tillräckligt hög grad är anpassad för cykling. Kristdemokraterna vill arbeta för att förbättra infrastrukturen för cyklister. Investeringar i cykelinfrastruktur är avgörande för att kunna öka antalet och andelen cyklister, det gäller inte minst så att säkra skolvägar kan skapas. En ökad cykling bland barn är mycket angelägen. Förbättrad infrastruktur ökar säkerheten för cyklister i trafiken och minskar antalet cykelolyckor för en mycket utsatt trafikantgrupp. Målet med allt trafiksäkerhetsarbete är att ingen ska dödas eller skadas allvarligt i trafiken. Kristdemokraterna avsätter därför 200 miljoner kronor årligen för denna särskilda cykelsatsning, som främst ska bidra till att förstärka och förbättra kommunernas investeringar för ökad cykling. En större andel av ordinarie infrastrukturbudget bör också användas för cykelinfrastruktur.

21.2 Ökat stöd till bredbandsutbyggnad

Behovet är fortsatt stort av en hög utbyggnadstakt för bredband i Sverige. Ett fortsatt statligt stöd behövs i de områden där utbyggnad inte genomförs på marknadsmässig grund. För att öka allas lika möjligheter att delta i det digitala samhället föreslår Kristdemokraterna att stödet till bredbandsutbyggnad utökas med 50 miljoner.

21.3 Ökad säkerhet på järnvägsstationer

Terrorismen har slagit till åtskilliga gånger i Europa de senaste åren. Trafikverket bör omgående i samarbete med kommuner och landsting arbeta fram en åtgärdsplan för att öka tryggheten och säkerheten inom infrastrukturen och göra den mindre sårbar för sabotage och terror. Kristdemokraterna avsätter 10 miljoner mer än regeringen för detta ändamål.

21.4 Laddstolpar för ellastbilar

Laddning av batteridrivna ellastbilar kräver en annan typ av laddningsinfrastruktur än vid laddning av eldrivna personbilar. Ett statligt stöd finns redan för laddning av personbilar, vilket Kristdemokraterna välkomnar och utökar med 25 miljoner kronor per år. Därutöver föreslår vi att det inrättas ett statligt stöd på 150 miljoner för utbyggnad av laddstolpar för eldrivna lastbilar.

21.5 Ökat statligt stöd till enskilda vägar

Regeringen föreslår en utökning av stödet till de enskilda vägarna, vilket är positivt. Kristdemokraterna anser emellertid att stödet bör utökas med ytterligare 100 miljoner kronor. På landsbygden är det av den allra största betydelse att underhållet av de enskilda vägarna fungerar. Samtidigt är det viktigt att staten sköter om sina egna vägar i hela landet. Kristdemokraterna motsätter sig försök att vältra över statliga vägar till enskilt huvudmannaskap, vilket skulle skada glesbygdens förutsättningar.

22 Sammanhållning över gränserna

Vår solidaritet och medmänsklighet gör inte halt vid någon nationsgräns. Svensk utrikespolitik ska utgå från värderingar. Människovärdet är universellt och kan aldrig någonsin relativiseras av geografiska gränser. De globala klyftorna är med denna utgångspunkt oacceptabla. Sverige ska stå upp för och försvara universella värden så som mänskliga fri- och rättigheter, demokrati och rättsstatens principer för att stärka fred, frihet och utveckling, förståelse och försoning. Sveriges utrikespolitik ska vara ett uttryck för den i kristdemokratin grundläggande principen att vi alla har ett ansvar för varandra.

Kristdemokraterna vill ha en ambitiös utvecklingspolitik med det slutliga målet att det internationella biståndet en dag inte längre ska behövas. Under alliansregeringen (2006–2014) var Kristdemokraterna pådrivande för att 1 procent av Sveriges bruttonationalinkomst avsattes till internationellt bistånd varje år. Vårt förslag till biståndsram för 2020 når upp till 1 procent av BNI. Utöver biståndspolitiken bör staten på olika sätt främja människors frivilliga engagemang och gåvogivande till biståndsändamål.

Sverige bör även verka för att andra länder höjer sina biståndsnivåer. Bara ett fåtal av EU:s medlemsländer når upp till unionens mål om minst 0,7 procent av BNI. Det är oroande att Aidwatch senaste rapport pekar på att EU:s bistånd nu minskar för första gången sedan 2012. När biståndspolitiken alltmer styrs av nationella intressen och inte utvecklingen i världen måste Sverige stå upp för en generös biståndspolitik.

Det är av största vikt att insatserna är effektiva och leder till verklig skillnad. De myndigheter och organisationer som administrerar biståndet måste parallellt stärkas för att upprätthålla en hög kvalitet på biståndet. Det måste säkerställas att kapaciteten för att administrera och följa upp biståndsinsatser är hög. Behoven i världen är stora och medel ska inte gå förlorade på grund av dålig kontroll och insyn.

De globala utvecklingssträvandena gör skillnad. FN:s millenniemål om halverad världsfattigdom, förbättrad tillgång till rent vatten och bättre levnadsvillkor i slumområden lyckades. Allt fler pojkar och flickor har möjlighet att gå i skolan. Men vi varken kan eller får vara nöjda när nästan en miljard människor går hungriga, eller att de universella, okränkbara och odelbara mänskliga fri- och rättigheterna på många håll alltjämt endast är en lyx vigd åt ett utvalt fåtal.

Fattigdomsbekämpning måste prioriteras i svenskt bistånd. Statistik från Världsbanken visar på att fattigdomsbekämpningen har bromsats in. Det är framför allt människor i de mest utsatta låginkomstländerna och i länder drabbade av krig och konflikt som halkar efter. Världsbanken beräknar att målet att utrota den extrema fattigdomen till 2030 inte längre kan nås, om takten håller i sig.

En nyligen publicerad FN-rapport pekar på att mer än 820 miljoner personer i världen inte har tillräckligt att äta. Det krävs nu rejäla krafttag för att uppnå de två första Agenda 2030-målen om att utrota fattigdomen och hungern till 2030.

Svältkatastrofer, krig och konflikter har gjort att fler människor än på många decennier nu är på flykt. Sverige har tagit ett mycket stort ansvar för att hjälpa människor som flytt till tryggheten i vårt land. Att antalet människor som kommer till Sverige nu har minskat betyder dock inte att flyktingsituationen i världen har förbättrats. Sverige måste därför omfördela än mer biståndsmedel för att möta de stora humanitära behov som finns i vår omvärld. Samtidigt måste vi klara att det långsiktiga utvecklingsbiståndet, som motverkar att kris och konflikt uppstår, inte dräneras. Det multilaterala stöd som Sverige ger till en rad olika FN-organ bör fokuseras och i större utsträckning samlas hos de organ som har störst verksamhet bland flyktingar och som arbetar med barns säkerhet och rättigheter, såsom UNHCR, WFP och Unicef.

Förtrycket av religiösa och etniska minoriteter ökar och människors religionsfrihet kränks. För närvarande är kristna bland de allra mest utsatta grupperna i världen, med omfattande förföljelse i Mellanöstern och delar av Afrika och Asien. Sverige bör i internationella sammanhang arbeta för att värna utsatta minoriteter.

Kriget i Syrien går förhoppningsvis mot sitt slut och IS har pressats tillbaka. Men konflikterna och utmaningarna är fortfarande många. Flera länder med olika geopolitiska intressen spelar en betydande roll och riskerar att försvåra strävan mot att uppnå en långsiktig fred. Flera försök i FN:s säkerhetsråd om att anta resolutioner mot den syriska regimen har dessvärre blockerats av Ryssland och Kina. Islamiska statens brutala frammarsch och skräckvälde samt den syriska regimens grymma kemvapenattacker mot civilbefolkningen har tydligt visat upp ett världssamfund som varit handlingsförlamat på grund av vetorätten i FN:s säkerhetsråd. Detta har bl.a. gjort att säkerhetsrådet inte förmått agera för att stoppa folkmordet på kristna minoriteter, (kaldéer/syrianer/assyrier, jezidier) och andra etnoreligiösa grupper i Irak. Sverige bör verka för att vetorätten i säkerhetsrådet begränsas. Vi kan inte stillatigande acceptera att säkerhetsrådet inte tar sitt ansvar för att upprätthålla fred och säkerhet.

För att de människor som fallit offer för terrorismen ska kunna återfå en framtidstro, ett hopp om att morgondagen är ljusare än gårdagen, krävs att de terrorister som ödelagt oskyldiga människors liv ställs inför rätta. Detta kan endast ske om världssamfundet gemensamt agerar och utkräver ansvar från både de länder och de individer som varit ansvariga för massakern. Kristdemokraterna förespråkar inrättandet av en särskild tribunal för IS-brott för att döma de skyldiga och skipa rättvisa. Detta har gjorts i andra fall, t.ex. i Irak där, Iraqi Special Tribunal (IST), upprättades för att utreda och döma de ansvariga för Saddam Husseins, regims brott mot mänskligheten. En motsvarande lösning måste till för terrorismen i Mellanösterns offer. Vi lever i en allt mer orolig värld. USA tvingas vända blickarna alltmer mot Asien och Mellanöstern för att hantera att Kina vinner mark i förhållande till USA. Det säkerhetspolitiska läget i Mellanöstern, i form av de försämrade relationerna mellan aktörer som Saudiarabien, Iran och Israel bidrar också.

Utvecklingen försämrar också säkerheten i Europa. I vårt absoluta närområde ser vi hur Ryssland utövar aggressionen mot sina grannländer. I det instabila läge som nu råder krävs betydligt mer av internationell samverkan. Kristdemokraterna säger nej till regeringens besparingar på freds- och säkerhetsfrämjande insatser. Sådana insatser är en nödvändighet i en tid av oro och där 70 miljoner människor befinner sig på flykt undan krig, terror och förföljelse. Sverige bör prioritera insatser som bekämpar det

fruktansvärda som människor flyr ifrån. Det är därför av stor vikt att Sverige kan ställa svensk personal till förfogande för fredsfrämjande, säkerhetsfrämjande och konfliktförebyggande insatser inom ramen för Nato, FN, EU och OSSE. Med svensk närvaro kan vi bidra med resurser och kompetens. Kristdemokraterna höjer därför anslaget för freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet i förhållande till regeringens förslag.

23 Finansiering

Kristdemokraterna har som beskrivits ovan en rad förslag på satsningar inom jobb, familj, välfärd och äldre. Det handlar om både skattesänkningar och utgiftsökningar. Men vi måste också ta ansvar för statens finanser nu och på lång sikt. Därför förstärker Kristdemokraterna statsbudgeten genom både utgiftsminskningar och inkomstförstärkningar. I tabellerna nedan finns en sammanställning av större budgetförstärkningar.

Tabell 7 Kristdemokraternas utgiftsminskningar 2020

Finansiering (utgiftsminskningar) 2020	Miljoner kr
Arbetsmarknad och arbetsliv	-3 022
- varav besparing regeringens tillskott	-986
- varav nedlagda introduktionsjobb	-1 500
Studiestöd	-2 908
- varav Växling pensionsrätt för studier till barnrättsår	-2 400
- varav Växling studiebidrag till studielån	-546
Allmän miljö- och naturvård	-1 937
- varav anslag Åtgärder värdefull natur	-400
- varav Klimatklivet	-1 155
Näringsliv	-918
- varav satsning Elektrifiering av fordonsparken (pga egen satsning)	-250
- varav statlig export och investeringsstrategi	-175
Samhällsplanering, bostadsförsörjning (byggsubventioner)	-500
Kultur, medier, trossamfund och fritid	-448
- varav minskat bidrag till allmän kulturverksamhet	-225
Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	-419
- Sänkt tak i a-kassan	-300
Energi	-295
- varav utökning solcellssubvention	-300
Skatt, tull och exekution	-190
Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	-43
Samhällsekonomi och finansförvaltning	-42
Internationell samverkan	-30
Summa besparingar	-10 752

Effektivisering av arbetsmarknadspolitik

Kristdemokraterna anser att effektiviseringen av arbetsmarknadsåtgärder ska fortsätta. Därför föreslår vi en rad åtgärder för att minska utgifterna.

- Nej till regeringens tillskott till arbetsmarknadsåtgärder. Kristdemokraterna anser att Arbetsförmedlingens anslag för aktivitetsstöd och arbetsmarknadspolitiska program ska ligga kvar som i KD/M-budgeten. Detta innebär en besparing på 986 miljoner kr för 2020.
- Introduktionsjobben har visat låga resultat och vi anser att man istället bör bygga ut yrkesvux och nystartsjobb. Nedläggning av introduktionsjobb innebär en besparing på 1 500 miljoner kr för 2020.

Miljö och klimat

Kristdemokraterna värnar miljön och vill se verkningsfulla åtgärder. Därför föreslår vi utgiftsminskningar på åtgärder som har dålig effekt.

- Nej till satsningen Klimatklivet. Klimatklivet har granskats och fått betydande kritik för ineffektivitet. Kristdemokraterna gör en besparing på åtgärden, vilket innebär 1 155 miljoner kr för 2020.
- Neddragning på anslag Åtgärder värdefull natur. Vi säger nej till den förstärkning som regering tillför i denna budget. Besparingen innebär 400 miljoner kr i minskade utgifter.

Studiestöd

Kristdemokraterna gör omprioriteringar av systemet för studiestöd, vilket innebär en besparing på utgiftsområde 15.

- Nej till pensionsrätter för studieår och istället utökade pensionsrätter för barnrättsår. Förslaget innebär en förstärkning av främst kvinnors ekonomi. På utgiftsområdet innebär det en neddragning om 2 400 miljoner kr för 2020.
- Ökad lånedel och minskad bidragsdel i studiemedlet. Den förra regeringens höjda studiemedel övergår till ökad lånedel med vårt förslag. Det innebär en besparing på 546 miljoner kr för 2020.

Byggsubventioner

Kristdemokraterna anser att bostadsbyggande görs genom regelförenklingar och lagmässiga reformer, inte byggsubventioner till byggherrar. Vi säger nej till regeringens utökade byggsubventioner, vilket innebär en besparing på 600 miljoner kr för 2020.

Näringsliv

Kristdemokraterna anser att ett starkt näringsliv byggs med gott företagsklimat, lägre skatter och regelförbättringar.

- Vi säger nej till regeringens utökning av stöd till statlig export och investeringsstrategi. Det innebär en besparing på 175 miljoner kr för 2020.
- Vi säger nej till regeringens satsning på elektrifiering av fordonsparken, pga egen satsning på området. Det innebär en besparing på 250 miljoner kr för 2020.

Tabell 8 Kristdemokraternas skattefinansiering 2020

Finansiering (skatter) 2020	Miljoner kr
Summa skattefinansiering	+32 533
Höjd moms	+15 000

Höjd skatt fastighet och kapital	+4 288
- varav avtrappat ränteavdrag	+1 100
- varav höjd skatt kommersiella lokaler	+2 288
- varav höjd skatt obebyggd mark hyresrätter (stimulera byggande)	+400
- varav nej höjt tak uppskov (pga egen modell reavinstskatt)	+500
Nej till borttagen värnskatt	+6 120
Förändrat förmånsvärde dyra bilar	+2 000
Nej till regionala skattenedsättningar	+1 850
- varav nej till skattesänkning stödområde A och B	+1 350
Nej till Ingångsavdrag	+1 670
Höjd skatt alkohol och tobak	+1 040
Nej till utökat växa-stöd	+165
Slopad registrering gruppoms	+400

Höjd moms

Kristdemokraterna föreslår höjd moms på 1 procentenhet för alla momssatser. Reformen innebär 15 miljarder kr i ökade momsintäkter för 2020.

Sänkt ränteavdrag

Kristdemokraterna föreslår sänkt ränteavdrag med 1 procentenhet per år samt sänkt tak från 100 000 kr till 75 000 kr per år. Reformen innebär 1,1 miljarder kr i ökade skatteintäkter för 2020.

Höjd skatt på kommersiella lokaler

Kristdemokraterna föreslår att skatten på kommersiella lokaler höjs från dagens 1,0 procent till 1,2 procent. Reformen innebär 2,3 miljarder kr i ökade skatteintäkter för 2020.

Ingångsavdrag

Kristdemokraterna säger nej till regeringens förslag om sänkt arbetsgivaravgift för vissa grupper. Det innebär 1,7 miljarder kr i ökade skatteintäkter.

Värnskatt

Kristdemokraterna prioriterar inte borttagen värnskatt i denna budget. Istället gör vi andra skattesänkningar. Det innebär 6 miljarder kr i ökade skatteintäkter.

24 Den offentliga sektorns finanser

Tabell 9 Statsbudgetens inkomster (KD)

Statsbudgetens inkomster (KD)			
<i>Miljoner kronor, avvikelse från regeringen</i>			
	2020	2021	2022
Direkta skatter på arbete	-16 020	-19 462	-22 432
Indirekta skatter på arbete	+2 896	+6 412	+7 862
Skatt på kapital	+3 257	+4 921	+6 311
Skatt på konsumtion och insatsvaror	+15 336	+16 220	+16 448
Offentliga sektorns skatteintäkter (periodiserat)	+5 469	+8 091	+8 189
avgår skatter från andra sektorer	-615	+270	+307
Statens skatteintäkter (periodiserat)	+4 854	+8 361	+8 496
Periodiseringar	±0	±0	±0
Statens skatteinkomster (kassamässigt)	+4 854	+8 361	+8 496
Övriga inkomster (kassamässigt)	-300	-200	-200
Statsbudgetens inkomster (kassamässigt)	+4 554	+8 161	+8 296

Tabell 10 Statsbudgetens saldo och statsskulden (KD)

Statsbudgetens saldo och statsskulden (KD)			
<i>Miljoner kronor, avvikelse från regeringen</i>			
	2020	2021	2022
Statsbudgetens inkomster	+4 554	+8 161	+8 296
därav inkomster av försåld egendom	±0	±0	±0
Statsbudgetens utgifter	+4 730	+6 836	+9 663
därav statsskuldräntor	±0	±0	±0
Riksgäldskontorets nettoutlåning	+1 100	+1 100	+1 100
kassamässig korrigering	±0	±0	±0
Statsbudgetens saldo	-176	+1 325	-1 367
Statsskuld vid årets slut	+176	-1 149	+218

Tabell 11 Den offentliga sektorns finanser (KD)

Den offentliga sektorns finanser (KD)			
<i>Miljoner kronor, avvikelse från regeringen</i>			
	2020	2021	2022
Offentlig sektors inkomster	+6 369	+9 191	+9 389
Offentlig sektors utgifter	+4 310	+6 436	+9 373
Finansiellt sparande i offentlig sektor	+2 059	+2 755	+16
Staten	+924	+2 425	-267
Ålderspensionssystemet	+300	+395	+405
Kommunsektorn	+835	-65	-123
<i>Finansiellt sparande i procent av BNP (nivå)</i>	0,4 %	0,5 %	1,2 %

Tabell 12 Kommunsektorns finanser (KD)**Kommunsektorns finanser (KD)***Miljoner kronor, avvikelse från regeringen*

	2020	2021	2022
Kommunal inkomstskatt	+515	-270	-307
Kapitalinkomster och övriga inkomster	+1 300	+1 300	+1 400
Statsbidrag under uo 25	+1 417	+1 417	+417
därav ekonomiska regleringar	+400	+400	+400
Statsbidrag från övriga utgiftsområden	+1 200	+1 800	+2 200
Inkomster totalt	+4 432	+4 247	+3 710
Utgifter	+3 597	+4 312	+3 832
Finansiellt sparande i kommunsektorn	+835	-65	-123

25 Förslag till utgiftsramar

Tabell 13 Förslag till utgiftsramar 2020

Tusental kronor

Utgiftsområde	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen (KD)
1 Rikets styrelse	15 131 274	+174 500
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	17 390 191	-42 000
3 Skatt, tull och exekution	12 056 989	-111 000
4 Rättsväsendet	51 731 092	+890 000
5 Internationell samverkan	2 028 315	-30 200
6 Försvar och samhällets krisberedskap	64 799 753	±0
7 Internationellt bistånd	45 989 153	±0
8 Migration	11 446 213	+98 000
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	84 167 142	+7 137 000
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	95 705 843	-419 000
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	36 542 396	-199 000
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	101 430 320	+3 422 000
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	10 065 663	-43 300
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	77 164 287	-3 022 000
15 Studiestöd	25 508 400	-2 908 000
16 Utbildning och universitetsforskning	83 315 865	+925 100
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	16 061 280	-448 000
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	3 726 522	-500 000
19 Regional tillväxt	3 672 525	+20 000
20 Allmän miljö- och naturvård	12 571 183	-1 937 000
21 Energi	3 468 932	-295 000
22 Kommunikationer	61 295 946	+329 500
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	19 790 236	+74 500
24 Näringsliv	7 263 863	-903 000
25 Allmänna bidrag till kommuner	128 417 572	+1 417 000
26 Statsskuldräntor m.m.	29 655 200	±0
27 Avgiften till Europeiska unionen	41 989 649	±0
Summa utgiftsområden	1 062 385 804	+3 630 100
Minskning av anslagsbehållningar	-7 266 690	±0
Summa utgifter	1 055 119 114	+3 630 100
Myndigheters m.fl. in- och utlåning i Riksgäldskontoret, netto	13 797 736	+1 100 000
Kassamässig korrigering	278 004	±0
Summa	1 069 194 854	+4 730 100

Tabell 14 Förslag till utgiftsramar 2021–2022*Miljoner kronor*

Utgiftsområde	Avvikelse från regeringen (KD)	
	2021	2022
1 Rikets styrelse	+475	+575
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	–27	–27
3 Skatt, tull och exekution	+6	+6
4 Rättsväsendet	+977	+2 088
5 Internationell samverkan	–28	–27
6 Försvar och samhällets krisberedskap	+300	+600
7 Internationellt bistånd	±0	±0
8 Migration	+98	+98
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	+8 268	+9 877
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	–6 335	–6 327
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	–99	+1
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	+3 494	+3 505
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	–67	–69
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	+1 736	+1 395
15 Studiestöd	–2 676	–2 676
16 Utbildning och universitetsforskning	+3 612	+4 012
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	–145	–50
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	–3 050	–2 850
19 Regional tillväxt	+20	+20
20 Allmän miljö- och naturvård	–1 935	–2 005
21 Energi	+10	+10
22 Kommunikationer	+330	+330
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	+183	+193
24 Näringsliv	–825	–530
25 Allmänna bidrag till kommuner	+1 417	+417
26 Statsskuldsräntor m.m.	±0	±0
27 Avgiften till Europeiska unionen	±0	±0
Summa utgiftsområden	+5 736	+8 563
Minskning av anslagsbehållningar	±0	±0
Summa utgifter	+5 736	+8 563
Myndigheters m.fl. in- och utlåning i Riksgäldskontoret, netto	+1 100	+1 100
Kassamässig korrigering	±0	±0
Summa	+6 836	+9 663

Avvikelser gentemot regeringen (KD)

Miljoner kronor

	Avvikelse från regeringen (KD)		
	2020	2021	2022
Utgiftsområde 1 Rikets styrelse			
5:1 Länsstyrelserna m.m.	+178	+478	+578
6:3 Datainspektionen	-3	-3	-3
Summa	+175	+475	+575
Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning			
1:10 Bidragsfastigheter	-50	-50	-50
1:11 Finansinspektionen	+20	+20	+20
1:15 Statens servicecenter	+15	+30	+30
<i>Nya anslag</i>			
Reducerad rikthyr myndigheter i Stockholm	-32	-32	-32
Följdeffekt lönekostnader i staten skattenedsättning jordbruk	+5	+5	+5
Summa	-42	-27	-27
Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution			
1:1 Skatteverket	-141	-24	-24
1:3 Kronofogdemyndigheten	+30	+30	+30
Summa	-111	+6	+6
Utgiftsområde 4 Rättsväsendet			
1:1 Polismyndigheten	+250	+250	+1 210
1:3 Åklagarmyndigheten		+77	+118
1:5 Sveriges Domstolar	+440	+450	+560
1:6 Kriminalvården	+120	+120	+120
<i>Nya anslag</i>			
Kommunala insatser mot våldsbejakande terror	+30	+30	+30
Beredskapspolis	+40	+40	+40
Forced marriage unit	+10	+10	+10
Summa	+890	+977	+2 088
Utgiftsområde 5 Internationell samverkan			
1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	+1	+3	+4
1:3 Nordiskt samarbete	-3	-3	-3
1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)	-3	-3	-3
1:9 Svenska institutet	-20	-20	-20
1:10 Information om Sverige i utlandet	-6	-6	-6
Summa	-30	-28	-27

		Avvikelse från regeringen (KD)		
		2020	2021	2022
Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap				
2:1	Kustbevakningen		+10	+10
2:4	Krisberedskap		+102	+180
2:6	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap		+96	+240
4:1	Elsäkerhetsverket		+12	+12
<i>Nya anslag</i>				
	Ny myndighet: psykologiskt försvar		+30	+60
	Ny myndighet: cybersäkerhet		+50	+98
Summa			+300	+600
Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd				
<i>Summa</i>				
<i>Specificering av anslagsförändringar</i>				
1:1	Utökat klimatbistånd	+1 000	+1 000	+1 000
1:1	Biståndsmedel för ökade klimatinvesteringar	-1 000	-1 000	-1 000
Utgiftsområde 8 Migration				
1:1	Migrationsverket	+ 20	+20	+20
1:4	Domstolsprövning i utlänningsmål	+78	+78	+78
Summa		+98	+98	+98
Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg				
1:4	Tandvårdsförmåner	+113	+113	+113
1:5	Bidrag för läkemedelsförmånerna	-400	-400	-400
1:6	Bidrag till folkhälsa och sjukvård	-2 757	-2 620	-620
1:8	Bidrag till psykiatri	+280	+280	+280
4:4	Kostnader för statlig assistansersättning	+730	+2 114	+2 163
4:5	Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	+3 640	+3 550	+3 550
4:6	Statens institutionsstyrelse	+75	+75	+75
4:7	Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	+616	+616	+376
6:1	Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	+15	+15	+15
8:1	Socialstyrelsen	+250	+250	+250
8:2	Inspektionen för vård och omsorg	+25	+25	+25
<i>Nya anslag</i>				
	Fler vårdplatser sjukhusvård	+1 000	+1 000	+1 000
	Stimulansmedel uppgradera patientlagen	+200	+200	+200
	Fritidspeng	+800	+800	+800
	Stöd vård i glesbygd	+800	+800	+800
	Fond för idéburen vård	+300		
8:3	Förlossningssatsning	+1 000	+1 000	+1 000
	Bostad först	+250	+250	+250
	E-hälsa, standarder	+200	+200	
Summa		+7 137	+8 268	+9 877

		Avvikelse från regeringen (KD)		
		2020	2020	2020
Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning				
1:1	Sjukpenning och rehabilitering m.m.	-300	-6 209	-6 093
1:2	Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	-175	-175	-275
2:1	Försäkringskassan	+56	+49	+41
Summa		-419	-6 335	-6 327
Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom				
1:1	Garantipension till ålderspension	-500	-500	-500
1:3	Bostadstillägg till pensionärer	+301	+401	+501
1:4	Äldreförsörjningsstöd	-0	-0	-0
Summa		-199	-99	+1
Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn				
1:2	Föräldraförsäkring	+82	+214	+225
1:7	Pensionsrätt för barnår	+2 400	+2 400	+2 400
1:8	Bostadsbidrag	+940	+880	+880
Summa		+3 422	+3 494	+3 505
Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering				
1:1	Etableringsåtgärder	-38	-38	-38
3:1	Särskilda jämställdhetsåtgärder	+50	+50	+50
3:2	Jämställdhetsmyndigheten	-50	-74	-75
4:2	Delegationen mot segregation	-18	-18	-19
<i>Nya anslag</i>				
	Jämställdhetsdelegation	+13	+13	+13
Summa		-43	-67	-69
Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv				
1:1	Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	-49	-440	-300
1:2	Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	-2 994	+1 488	+1 057
1:3	Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	-847	-280	-330
1:12	Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	+700	+700	+700
1:14	Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	-232	-132	-132
<i>Nya anslag</i>				
	Arbetsintegrerade sociala företag	+400	+400	+400
Summa		-3 022	+1 736	+1 395

		Avvikelse från regeringen (KD)		
		2020	2020	2020
Utgiftsområde 15 Studiestöd				
1:2	Studiemedel	-2 598	-2 366	-2 366
1:3	Avsättning för kreditförluster	+100	+100	+100
1:7	Studiestartsstöd	-410	-410	-410
Summa		-2 908	-2 676	-2 676
Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning				
1:2	Statens skolinspektion	+12	+38	+38
1:5	Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	-1 335	-1 340	-1 340
1:7	Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.		+792	+1 192
1:18	Statligt stöd till vuxenutbildning	+550	+700	+800
2:64	Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	+113	+300	+400
<i>Nya anslag</i>				
	Mer friskvård på fritids	+100	+100	+100
	Fler anställda i skolan	+1 000	+1 000	+1 000
	Antimobbningsprogram	+95	+95	+95
	Utbildningsdag för föräldrar	+60	+60	+60
	Mer lärarledd undervisning	+260	+260	+260
	Sociala utfallskontrakt		+337	+37
	Motverka övergrepp i föreningar	+70	+70	+70
	Barnomsorgspeng (inkl. statlig ålderspensionsavgift)		+1 200	+1 300
Summa		+925	+3 612	+4 012
Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid				
1:2	Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	-225		
1:3	Skapande skola	+10	+10	+10
1:6	Bidrag till regional kulturverksamhet	-28	+25	+25
1:7	Myndigheten för kulturanalys	-2	-2	-2
2:1	Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner	-8	-8	-8
2:2	Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	-25	-25	-25
3:1	Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	-8	-8	+17
4:2	Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	-10	-10	-10
4:4	Bidrag till bild- och formområdet	-12	-12	-12
5:2	Ersättningar och bidrag till konstnärer	-60	-60	-60
8:1	Centrala museer: Myndigheter	-90	-90	-90
8:4	Forum för levande historia	+10	+10	+10
9:2	Stöd till trossamfund	+10	+10	+10
10:1	Filmstöd	-100	-100	-100
12:1	Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	+40	+40	+40
13:1	Stöd till idrotten	+5	+10	+20

		Avvikelse från regeringen (KD)		
		2020	2020	2020
13:5	Insatser för den ideella sektorn	+10	+130	+150
14:3	Särskilda insatser inom folkbildningen		-100	-60
	<i>Nya anslag</i>			
	Äldrelyftet	+10	+10	+10
	Riktad satsning kulturrådet ideella musikarrangörer	+15	+15	+15
	Stöd till civilsamhällets insatser i utsatta områden (del av socialtjänstpaket)	+10	+10	+10
Summa		-448	-145	-50

Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

1:8	Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	-600	-3 150	-2 950
	<i>Nya anslag</i>			
	Stimulera tomträtter	+100	+100	+100
Summa		-500	-3 050	-2 850

Utgiftsområde 19 Regional tillväxt

1:1	Regionala tillväxtåtgärder	+20	+20	+20
Summa		+20	+20	+20

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

1:1	Naturvårdsverket	-25	-18	-18
1:2	Miljöövervakning m.m.	-80	-80	-80
1:3	Åtgärder för värdefull natur	-400	-400	-400
1:11	Åtgärder för havs- och vattenmiljö	-240	-240	-240
1:15	Havs- och vattenmyndigheten	-12	-12	-12
1:16	Klimatinvesteringar	-1 155	-1 135	-1 155
1:17	Klimatpremier	-70	-70	-70
1:18	Stöd för gröna och trygga samhällen	-50	-150	-200
1:19	Industriklivet	-50	-100	-200
	<i>Nya anslag</i>			
	Stöd till biojetproduktion	+50	+100	+100
	Produktion av vätgas	+25	+50	+50
	Utveckling av tekniker för infångning och lagring av CO2	+50	+100	+200
	Snabbprövning klimatomställning industrier	+20	+20	+20
Summa		-1 937	-1 935	-2 005

		Avvikelse från regeringen (KD)		
		2020	2020	2020
Utgiftsområde 21 Energi				
1:1	Statens energimyndighet	-15	-10	-10
1:3	Insatser för förnybar elproduktion	-15	-15	-15
1:4	Energiforskning	+10	+10	+10
1:5	Laddinfrastruktur längs större vägar	+25	+25	+25
1:7	Energiteknik	-300		
Summa		-295	+10	+10
Utgiftsområde 22 Kommunikationer				
1:1	Utveckling av statens transportinfrastruktur	-90	-90	-90
1:2	Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	+100	+100	+100
1:3	Trafikverket	+10	+10	+10
1:15	Sjöfartsstöd	+50	+50	+50
1:16	Internationell tågtrafik	-50	-50	-50
2:2	Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	+2	+2	+2
2:3	Grundläggande betaltjänster	+8	+8	+8
2:5	Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	+50	+50	+50
<i>Nya anslag</i>				
	Laddstolpar lastbilar	+150	+150	+150
	Forskning miljövänligt flyg	+100	+100	+100
Summa		+330	+330	+330
Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel				
1:1	Skogsstyrelsen	-18	-18	-18
1:7	Ersättningar för viltskador m.m.	+10	+10	+10
1:8	Statens jordbruksverk	+5	+5	+5
1:14	Livsmedelsverket	-15		
1:15	Konkurrenskraftig livsmedelssektor	+20	+20	+20
1:17	Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	+37	+130	+140
1:22	Främjande av rennäringen m.m.	-10	-10	-10
1:23	Sveriges lantbruksuniversitet	-55	-55	-55
<i>Nya anslag</i>				
	Insatser mot överetablerade viltstammar	+100	+100	+100
Summa		+75	+183	+193
Utgiftsområde 24 Näringsliv				
1:1	Verket för innovationssystem	-10	-10	-10
1:3	Institutens strategiska kompetensmedel	-100	-100	-100
1:4	Tillväxtverket	+15	+15	+15
1:5	Näringslivsutveckling	-495	-455	-160
1:8	Sveriges geologiska undersökning	-38		
1:20	Bidrag till företagsutveckling och innovation	-110	-110	-110

		Avvikelse från regeringen (KD)		
		2020	2020	2020
2:3	Exportfrämjande verksamhet	-160	-160	-160
2:4	Investeringsfrämjande	-15	-15	-15
	<i>Nya anslag</i>			
	Företagsrådgivning	+10	+10	+10
Summa		-903	-825	-530
Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner				
1:1	Kommunalekonomisk utjämning	+1 417	+1 417	+417
Summa		+1 417	+1 417	+417
Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.				
Summa				
Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen				
Summa				
Samtliga utgiftsområden		+3 630	+5 736	+8 563

26 Beräkning av statsbudgetens inkomster

Tabell 15 Beräkning av statsbudgetens inkomster 2020

Tusental kronor

Inkomsttitel	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen (KD)
1100 Direkta skatter på arbete	674 875 760	-16 020 000
1111 Statlig inkomstskatt	51 458 623	+1 465 000
1115 Kommunal inkomstskatt	771 750 328	+515 000
1120 Allmän pensionsavgift	132 637 236	+100 000
1130 Artistskatt	0	±0
1140 Skattereduktioner	-280 970 427	-18 100 000
1200 Indirekta skatter på arbete	622 143 910	+2 896 000
1210 Arbetsgivaravgifter	608 391 355	+2 896 000
1240 Egenavgifter	12 765 653	±0
1260 Avgifter till premiepensionssystemet	-41 981 008	±0
1270 Särskild löneskatt	49 882 734	±0
1280 Nedsättningar	-7 475 020	±0
1290 Tjänstegruppliv	560 196	±0
1300 Skatt på kapital	279 261 406	+3 257 000
1310 Skatt på kapital, hushåll	67 300 187	+810 000
1320 Skatt på företagsvinster	153 413 428	+159 000
1330 Kupongskatt	9 098 409	±0
1340 Avkastningsskatt	5 391 303	±0
1350 Fastighetskatt	32 121 707	+2 288 000
1360 Stämpelskatt	11 936 372	±0
1400 Skatt på konsumtion och insatsvaror	615 148 700	+15 336 000
1410 Mervärdesskatt	474 187 045	+15 890 000
1420 Skatt på alkohol och tobak	27 575 536	+830 000
1430 Energiskatt	52 715 802	-134 000
1440 Koldioxidskatt	22 868 603	-470 000
1450 Övriga skatter på energi och miljö	7 587 434	-720 000
1470 Skatt på vägtrafik	23 493 975	±0
1480 Övriga skatter	6 720 305	-60 000
1500 Skatt på import	7 329 781	±0
1600 Restförda och övriga skatter	17 936 044	±0
1700 Avgående poster, skatter till EU	-7 329 780	±0

Inkomsttitel	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen (KD)
Offentliga sektorns skatteintäkter (periodiserat)	2 209 365 821	+5 469 000
1800 Avgående poster, skatter till andra sektorer	-1 065 298 821	-615 000
Statens skatteintäkter (periodiserat)	1 144 067 000	+4 854 000
1900 Periodiseringar	13 731 068	±0
1000 Statens skatteinkomster	1 157 798 068	+4 854 000
Övriga inkomster (kassamässigt)	-41 690 262	-300 000
2000 Inkomster av statens verksamhet	41 163 268	-300 000
3000 Inkomster av försåld egendom	5 000 000	±0
4000 Återbetalning av lån	656 524	±0
5000 Kalkylmässiga inkomster	16 009 000	±0
6000 Bidrag m.m. från EU	13 715 886	±0
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-118 234 940	±0
8000 Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	0	±0
Statsbudgetens inkomster (kassamässigt)	1 116 107 806	+4 554 000

Tabell 16 Beräkning av statsbudgetens inkomster 2021–2022

Miljoner kronor

Inkomsttitel	Avvikelse från regeringen (KD)	
	2021	2022
1100 Direkta skatter på arbete	-19 462	-22 432
1111 Statlig inkomstskatt	-1 832	-1 895
1115 Kommunal inkomstskatt	-270	-307
1120 Allmän pensionsavgift	±0	±0
1130 Artistskatt	±0	±0
1140 Skattereduktioner	-17 360	-20 230
1200 Indirekta skatter på arbete	+6 412	+7 862
1210 Arbetsgivaravgifter	+6 412	+7 862
1240 Egenavgifter	±0	±0
1260 Avgifter till premiepensionssystemet	±0	±0
1270 Särskild löneskatt	±0	±0
1280 Nedsättningar	±0	±0
1290 Tjänstegruppliv	±0	±0
1300 Skatt på kapital	+4 921	+6 311
1310 Skatt på kapital, hushåll	+2 510	+3 910

Inkomsttitel	Avvikelse från regeringen (KD)	
	2021	2022
1320 Skatt på företagsvinster	+123	+113
1330 Kupongskatt	±0	±0
1340 Avkastningsskatt	±0	±0
1350 Fastighetsskatt	+2 288	+2 288
1360 Stämpelskatt	±0	±0
1400 Skatt på konsumtion och insatsvaror	+16 220	+16 448
1410 Mervärdesskatt	+16 370	+16 379
1420 Skatt på alkohol och tobak	+955	+955
1430 Energiskatt	+205	+195
1440 Koldioxidskatt	-290	-301
1450 Övriga skatter på energi och miljö	-960	-720
1470 Skatt på vägtrafik	±0	±0
1480 Övriga skatter	-60	-60
1500 Skatt på import	±0	±0
1600 Restförda och övriga skatter	±0	±0
1700 Avgående poster, skatter till EU	±0	±0
Offentliga sektorns skatteintäkter (periodiserat)	+8 091	+8 189
1800 Avgående poster, skatter till andra sektorer	+270	+307
Statens skatteintäkter (periodiserat)	+8 361	+8 496
1900 Periodiseringar	±0	±0
1000 Statens skatteinkomster	+8 361	+8 496
Övriga inkomster (kassamässigt)	-200	-200
2000 Inkomster av statens verksamhet	-200	-200
3000 Inkomster av försåld egendom	±0	±0
4000 Återbetalning av lån	±0	±0
5000 Kalkylmässiga inkomster	±0	±0
6000 Bidrag m.m. från EU	±0	±0
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	±0	±0
8000 Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	±0	±0
Statsbudgetens inkomster (kassamässigt)	+8 161	+8 296

Ebba Busch Thor (KD)

Jakob Forssmed (KD)

Acko Ankarberg Johansson (KD)

Mikael Oscarsson (KD)

Andreas Carlson (KD)

Camilla Brodin (KD)